

**ZWIĄZEK ZAWODOWY
PRACOWNIKÓW ADMINISTRACJI GMINNEJ R. P.
WARSZAWA, UL. KRÓLEWSKA 23, TEL. 538-83**

**USTRÓJ
GMIN WIEJSKICH
W WOJEWÓDZTWACH
W S C H O D N I C H**

**ORAZ W POWIATACH
WÓLKOWYSKIM I GRODZIENSKIM
WOJEWÓDZTWA BIAŁOSTOCKIEGO**

**WYDAWNICTWO ZALECONE
PISMEM OKÓLNEM MINISTERSTWA
SPRAW WEWNĘTRZNYCH
Z DN. 26.VI.1933 r. Nr. G.L. 85/G.15]**

WARSZAWA

ROK 1933

ZWIĄZEK ZAWODOWY
PRACOWNIKÓW ADMINISTRACJI GMINNEJ R. P.
WARSZAWA, UL. KRÓLEWSKA 23, TEL. 538-83

USTRÓJ
GMIN WIEJSKICH
W WOJEWÓDZTWACH
W S C H O D N I C H

ORAZ W POWIATACH
WÓLKOWYSKIM I GRODZIŃSKIM
WOJEWÓDZTWA BIAŁOSTOCKIEGO

WYDAWNICTWO ZALECONE
PISMEM OKÓLNEM MINISTERSTWA
SPRAW WEWNĘTRZNYCH
Z DN. 26.VI.1933 r. Nr. G.L. 85/G.15

352 (438) 4/1918/18939

Reg.

KOMPUTER

352 : 34

74
77

OD WYDAWNICTWA.

Ustawa z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego, ogłoszona w Nr. 35 Dziennika Ustaw R. P. pod poz. 294, wchodzi w życie po upływie 60 dni po jej ogłoszeniu, t. j. z dniem 13 lipca r. b.

Ustawa ta — którą przyjęliśmy nazywać w skróceniu „ustawą samorządową“ — sięga głęboko w dotychczasową strukturę gmin wiejskich, we wszystkich dzielnicach Państwa (z wyjątkiem wyłączonego z pod działania ustawy województwa śląskiego), nie wskazuje jednak, poza małymi wyjątkami, które z przepisów dotychczasowych ustaw dzielnicowych są uchylone, które zaś i w jaki sposób zostały zmienione. Art. 130 ust. (2) ustawy ogólnie tylko postanawia, że tracą moc wszelkie sprzeczne z nią przepisy prawne oraz te, które dotyczą spraw uregulowanych jej postanowieniami. To też w myśl art. 122 ustawy samorządowej mają być w ciągu 2 lat w drodze rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej wydane teksty jednolite ustaw samorządowych dla różnych dzielnic Państwa i poszczególnych typów samorządu.

Zanim to jednak nastąpi, stosowanie nowego prawa samorządowego obok zachowanych w mocy różnych przepisów ustaw dzielnicowych musi w praktyce nasuwać poważne trudności, zwłaszcza, że układ ustawy samorządowej, zawierającej postanowienia wspólne dla całego Państwa i różnych stopni samorządu, całkowicie odbiega od układu każdej z dotychczasowych ustaw dzielnicowych.

W tych warunkach dokładne i systematyczne ustalenie obowiązującego stanu prawnego w zakresie ustroju poszczególnych stopni i rodzajów samorządu i należyte oświetlenie go ze stanowiska nowej ustawy stało się palącą wprost potrzebą.

Zadość tej potrzebie uczynić ma niniejsza praca, dotycząca gmin wiejskich na obszarze województw wschodnich wraz z następnymi 3-ma dla pozostałych dzielnic wydawnictwami, które zostają równocześnie wydane.

Praca niniejsza składa się z 2-ch części:

CZĘŚĆ I. obejmuje brzmienie rozporządzenia Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich o samorządzie gminnym z dnia 26

września 1919 r. Brzmienie artykułów całkowicie nieobowiązujących, jako uchylonych lub zastąpionych późniejszymi przepisami, zostało pominięte.

Liczne uwagi, zamieszczone pod liczbą takich artykułów, tłumaczą obecny stan prawny.

Obowiązujące postanowienia tego rozporządzenia wydrukowane są grubszymi czcionkami, części ich zaś, które straciły moc obowiązującą — drukiem cienkim.

Ponadto część I. zawiera liczne komentarze (uwagi), wyjaśniające zmiany postanowień poszczególnych artykułów powyższego rozporządzenia, w związku z nową ustawą samorządową.

Zgodnie z art. 130 ust. (2) ustawy samorządowej wskazaliśmy w części I-ej, jako nieobowiązujące (uchylone), nie tylko te przepisy rozporządzenia Kom. Gen. Z. Wsch., które są sprzeczne z postanowieniami nowej ustawy, ale oprócz nich również te, w których chodzi o sprawy przez ustawę samorządową uregulowane. STĄD WIĘC PODALIŚMY, JAKO OBOWIĄZUJĄCE (grubsze czcionki), JEDYNIĘ TE PRZEPISY DOTYCHCZASOWEGO USTAWODAWSTWA, KTÓRE DOTYCZĄ SPRAW, NIE UREGULOWANYCH PRZEZ NOWĄ USTAWĘ I NIE SĄ SPRZECZNE Z JEJ POSTANOWIENIAMI.

Tekst rozporządzenia Kom. Gen. Z. Wsch. oraz część materiału do komentarzy podanych przy poszczególnych artykułach tego rozporządzenia zacytowaliśmy z poprzedniego naszego wydawnictwa p. t. „SAMORZĄD GMIN WIEJSKICH W WOJEW. KRESOWYCH“ w opracowaniu Stanisława Pastuszyńskiego, wyd. z 1929 r.

CZEŚĆ II niniejszego wydawnictwa zawiera PEŁNY TEKST ustawy samorządowej, zaopatrzonej w liczne komentarze do poszczególnych jej postanowień, KTÓRE DOTYCZĄ SPECJALNIE GMIN WIEJSKICH NA OBSZARZE WOJEWÓDZTW WSCHODNICH.

Wydawnictwo niniejsze jest rezultatem pracy zbiorowej.

O jej poziomie, celowości i przydatności do szerszego użytku w codziennej praktyce świadczy aż nadto zalecenie, z jakim praca niniejsza spotkała się ze strony Ministerstwa Spraw Wewn.

ZARZĄD CENTRALNY ZWIĄZKU
PRACOWN. ADMIN. GMINNEJ R. P.

Warszawa, czerwiec 1933.

OBJAŚNIENIA SKRÓTÓW.

- art. — artykuł
- b. — były
- cyt. — cytowany
- dekr. — dekret
- dekr. o tymcz. ordyn. powiat. — dekret Naczelnika Państwa z dn. 4.2.1919 r. o tymczasowej ordynacji powiatowej dla obszarów b. zaboru rosyjskiego (Dz. Pr. Nr. 13, poz. 141).
- dn. — dnia
- Dz. Ust. — Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
- Dz. Pr. — Dziennik Praw Państwa Polskiego
- j. n. — jak niżej
- j. w. — jak wyżej
- K. C. — Kodeks Cywilny
- K. C. P. — Kodeks Cywilny Królestwa Polskiego z 1825 r.
- K. K. — Kodeks Karny
- K. P. C. — Kodeks Postępowania Cywilnego 934 z 1932 r.)
- K. P. K. — Kodeks Postępowania Karnego
- Kom. Gen. Z. W. — Komisarz Generalny Ziem Wschodnich
- kom. — komentarz
- lit. — litera
- mian. — mianowicie
- m. — miasto
- M. P. — Monitor Polski
- Min. — Ministerstwo
- Min. S. Wewn. — Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
- Min. Sk. — Ministerstwo Skarbu
- Nr. — Numer
- nast. — następne
- nin. — niniejszy
- N. T. A. — Najwyższy Trybunał Administracyjny
- ok. — okólnik
- p. — pozycja
- post. adm. — rozporządzenie Prezydenta R. P. z dn. 22.3.1928 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz. Ust. Nr. 38 poz. 341)
- post. przym. — rozporządzenie Prezydenta R. P. z dn. 22.3.1928 r. o postępowaniu przymusowym w administracji (Dz. Ust. Nr. 36 poz. 342)

września 1919 r. Brzmienie artykułów całkowicie nieobowiązujących, jako uchylonych lub zastąpionych późniejszymi przepisami, zostało pominięte.

Liczne uwagi, zamieszczone pod liczbą takich artykułów, tłumaczą obecny stan prawny.

Obowiązujące postanowienia tego rozporządzenia wydrukowane są grubszymi czcionkami, części ich zaś, które straciły moc obowiązującą — drukiem cienkim.

Ponadto część I. zawiera liczne komentarze (uwagi), wyjaśniające zmiany postanowień poszczególnych artykułów powyższego rozporządzenia, w związku z nową ustawą samorządową.

Zgodnie z art. 130 ust. (2) ustawy samorządowej wskazaliśmy w części I-iej, jako nieobowiązujące (uchylone), nietylko te przepisy rozporządzenia Kom. Gen. Z. Wsch., które są sprzeczne z postanowieniami nowej ustawy, ale oprócz nich również te, w których chodzi o sprawy przez ustawę samorządową uregulowane. **STĄD WIĘC PODALISMY, JAKO OBOWIĄZUJĄCE (grubsze czcionki), JEDYNIĘ TE PRZEPISY DOTYCHCZASOWEGO USTAWODAWSTWA, KTÓRE DOTYCZĄ SPRAW, NIE UREGULOWANYCH PRZEZ NOWĄ USTAWĘ I NIE SĄ SPRZECZNE Z JEJ POSTANOWIENIAMI.**

Tekst rozporządzenia Kom. Gen. Z. Wsch. oraz część materiału do komentarzy podanych przy poszczególnych artykułach tego rozporządzenia zacerpniliśmy z poprzedniego naszego wydawnictwa p. t. „SAMORZĄD GMIN WIEJSKICH W WOJEW. KRESOWYCH“ w opracowaniu Stanisława Pastuszyńskiego, wyd. z 1929 r.

CZEŚĆ II niniejszego wydawnictwa zawiera **PEŁNY TEKST** ustawy samorządowej, zaopatrzonej w liczne komentarze do poszczególnych jej postanowień, **KTÓRE DOTYCZĄ SPECJALNIE GMIN WIEJSKICH NA OBSZARZE WOJEWÓDZTW WSCHODNICH.**

Wydawnictwo niniejsze jest rezultatem pracy zbiorowej.

O jej poziomie, celowości i przydatności do szerszego użytku w codziennej praktyce świadczy aż nadto zalecenie, z jakim praca niniejsza spotkała się ze strony Ministerstwa Spraw Wewn.

ZARZĄD CENTRALNY ZWIĄZKU
PRACOWN. ADMIN. GMINNEJ R. P.

Warszawa, czerwiec 1933.

OBJAŚNIENIA SKRÓTÓW.

- art. — artykuł
b. — były
cyt. — cytowany
dekr. — dekret
dekr. o tymcz. ordyn. powiat. — dekret Naczelnika Państwa z dn. 4.2.1919 r. o tymczasowej ordynacji powiatowej dla obszarów b. zaboru rosyjskiego (Dz. Pr. Nr. 13, poz. 141).
dn. — dnia
Dz. Ust. — Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
Dz. Pr. — Dziennik Praw Państwa Polskiego
j. n. — jak niżej
j. w. — jak wyżej
K. C. — Kodeks Cywilny
K. C. P. — Kodeks Cywilny Królestwa Polskiego z 1825 r.
K. K. — Kodeks Karny
K. P. C. — Kodeks Postępowania Cywilnego 934 z 1932 r.)
K. P. K. — Kodeks Postępowania Karnego
Kom. Gen. Z. W. — Komisarz Generalny Ziem Wschodnich
kom. — komentarz
lit. — litera
mian. — mianowicie
m. — miasto
M. P. — Monitor Polski
Min. — Ministerstwo
Min. S. Wewn. — Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Min. Sk. — Ministerstwo Skarbu
Nr. — Numer
nast. — następne
nin. — niniejszy
N. T. A. — Najwyższy Trybunał Administracyjny
ok. — okólnik
p. — pozycja
post. adm. — rozporządzenie Prezydenta R. P. z dn. 22.3.1928 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz. Ust. Nr. 38 poz. 341)
post. przym. — rozporządzenie Prezydenta R. P. z dn. 22.3.1928 r. o postępowaniu przymusowym w administracji (Dz. Ust. Nr. 36 poz. 342)

Prez. R. P. — Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
por. — porównaj
pow. zw. sam. — powiatowy związek samorządowy
rozp. — rozporządzenie
rozp. org. — rozporządzenie Prezydenta R. P. z dn. 19.1.1928 r.
 o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej
 (Dz. Ust. Nr. 11 poz. 86)
R. Min. — Rada Ministrów
rozp. wyk. — rozporządzenie wykonawcze
r. — rok
reg. — regulamin
tymcz. ureg. fin. komun. — ustawa o tymczasowym uregulowaniu
 finansów komunalnych
u. — ustawa
u. gm. 1919 r. — Rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziemi
 Wschodnich o samorządzie gminnym z dn. 26.9.1919 r. (Dz.
 Urz. Z. C. Z. W. Nr. 21, poz. 215).
u. s. — ustawa z dn. 23.3.1933 r. o częściowej zmianie ustroju sa-
 morządu terytorjalnego
ust. — ustęp
uw. — uwaga
wyr. — wyrok
wydz. — wydziałony
Z. C. Z. W. — Zarząd Cywilny Ziemi Wschodnich
Zb. zarz. — Zbiór zarządzeń Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
zł. — złote
zob. — zobacz

OBJAŚNIENIA DRUKU.

Czcionki grubsze (niniejsze) w tekście oznaczają przepisy obo-
 wiązujące.

Drukami cieniokim (niniejszym) podano te postanowienia, które
 straciły moc obowiązującą.

Czcionkami drobnymi (niniejszemi, petitem) wydrukowano komentarze
 (uwagi) do poszczególnych artykułów.

Spis rzeczy

	str.
Od Wydawnictwa	3
Objaśnienia skrótów	5
Objaśnienia druku	6

CZĘŚĆ I.

ROZPORZĄDZENIE KOMISARZA GENERALNEGO ZIEM WSCHODNICH O SAMORZĄDZIE GMINNYM, Z DN. 26.IX.1919 R. (ART. 1—99).

art. art.		
1—8	Przepisy ogólne	10
9—14	O członkach gminy	12
15	O zakresie działania gminy	13
16—21	O składzie rady gminnej i o jej członkach	14
22—24	O kompetencji rady gminnej	15
25—38	O posiedzeniach rady gminnej i jej uchwałach	16
39—51	O członkach zarządu gminnego	19
52—59	O kompetencji wójta i zarządu gminnego	21
60—65	O posiedzeniach zarządu gminnego i jego uchwałach	24
66—72	O gromadach wiejskich i sołtysach. Przepisy ogólne	25
73—81	O sołtysie	26
82—89	O zebraniu gromadzkim i jego kompetencji	27
90—99	O nadzorze nad gminami i gromadami	28

CZĘŚĆ II.

USTAWA O CZĘŚCIOWEJ ZMIANIE USTROJU SAMORZĄDU TERYTORJALNEGO (ART. 1—130)

Przepisy, dotyczące obszaru całego Państwa z wyjątkiem
 wojew. śląskiego.

1—2	Nazwa i kadencja organów ustrojowych związków samorządowych	35
3—9	Prawo wybierania i wybieralności do organów ustrojowych związków samorządowych	38

art. art.		Str.
10—32	Gmina wiejska i gromada	46
10—14	Gmina wiejska	46
15—25	Gromada	52
26—32	Przepisy wyborcze do rad gromadzkich i rad gmin- nych	64
33—38	Miasta	70
39—42	Przepisy wyborcze do rad miejskich	72
43—48	Zakres działania organów ustrojowych w gminach wiejskich i w miastach	74
49—53	Zawodowi i niezawodowi członkowie organów zarzą- dzających w gminach wiejskich i w miastach ...	84
54—55	Gmina uzdrowiskowa o charakterze użyteczności pu- blicznej	92
56—60	Powiatowe związki samorządowe	93
61—63	Kontrola wewnętrzna (własna) w związkach samo- rządowych	95
64—67	Nadzór państwowy	98

Przepisy dotyczące poszczególnych obszarów Państwa.

75—81	Przepisy, dotyczące obszaru województwa biało- stockiego, z wyjątkiem powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego oraz obszaru województw: kie- leckiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego. 115	115
82—88	Przepisy, dotyczące obszaru województwa krakow- skiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarno- polskiego	117
89—101	Przepisy, dotyczące województw pomorskiego i poz- nańskiego	119
Postanowienia przejściowe i końcowe.		
102—121	Postanowienia przejściowe	123
122—130	Postanowienia końcowe	132

CZEŚĆ I

Rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich o samorządzie gminnym

z dnia 26 września 1919 r. (Dz. Urz. Zarz. Cyw. Z. W. Nr. 21, poz.
215 z r. 1919),

z uwzględnieniem zmian, wprowadzonych ustawami późniejszymi
i ustawą z dnia 23.3.1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorzą-
du terytorjalnego (Dz. Ust. Nr. 35, poz. 294).

Na podstawie art. 2 rozkazu Naczelnego Wodza W. P. z dnia
12 maja 1919 r. o organizacji Zarządu Cywilnego na obszarach
wschodnich, zajętych przez wojsko polskie,¹⁾ ustanawiam następu-
jącą ustawę o samorządzie gminnym:²⁾

1) Rozkaz Wodza Naczelnego W. P. z dnia 12.5.1919 r. został uchylony
późniejszym rozkazem z dn. 9.9.1920 r. (Dz. Urz. Z. T. P. i E. Nr. 1 poz. 1).

U. gm. 1919 r. obowiązuje na obszarze wojew. nowogrodzkiego, poleskie-
go i wołyńskiego oraz w powiatach grodzieńskim i wołkowyskim w wojew.
białostockim na podstawie art. 4 ustawy z dn. 4.2.1921 r. (Dz. Ust. Nr. 16,
poz. 93), a ponadto na obszarze woj. wileńskiego na podstawie art. 3 ustawy
z dnia 6.4.1922 r. (Dz. Ust. Nr. 26 poz. 213).

2) Postanowienia u. gm. 1919 r. ze zmianami, wynikającymi z u. s.,
obowiązywać będą tylko do chwili wejścia w życie rozp. Prez. R. P., jakie
ma być wydane na podstawie art. 122 u. s.

TYTUŁ I.

Przepisy ogólne.**Art. 1.***(nie obowiązuje)*

Art. ten stracił moc obowiązującą z uwagi na art. 130 ust. (2) u. s., gdyż obszar gminy określa art. 10 ust. (1) u. s.

Art. 2.*(nie obowiązuje)*

Art. ten zastąpiony jest przez postanowienie tej samej treści, zawarte w art. 10 ust. (3) u. s.

Art. 3.*(uchylony)*

Zob. art. 5 ustawy z dn. 22.9.1922 r. (Dz. Ust. Nr. 86 poz. 770). W myśl tej ustawy wszelkie zmiany terytorjalne, nie wyłączając znoszenia gmin wiejskich i tworzenia nowych, nastąpić mogą w drodze rozporządzeń Min. Spraw Wewn.

Art. 4.

W razie przyłączenia do gminy sąsiedniej gminy w całości, majątek tej gminy oraz jej długi przechodzą na gminę tym sposobem powiększoną.

Jeżeli wskutek innych zmian, wymienionych w art. 3,¹⁾ zachodzi potrzeba rozdzielenia majątku zainteresowanych gmin, oraz oznaczenia ich obowiązków, wówczas, o ile nie nastąpi dobrowolny układ między gminami, dokonywa tego właściwy Komisarz Okręgowy.²⁾

Od decyzji Komisarza Okręgowego²⁾ zainteresowanym przysługuje prawo odwołania się do Komisarza Generalnego Ziemi Wschodnich.³⁾

Uchwały gminne obowiązujące na obszarze, który został przyłączony do gminy, zachowują swą moc, dopóki nie zostaną zniesione przez nowe uchwały organów samorządu gminnego.

¹⁾ Chodzi tu o zmiany terytorjalne, przewidziane w ustawie z dn. 22.9.1922 r. (Dz. Ust. Nr. 86 poz. 770).

²⁾ Uprawnienia „Komisarza okręgowego“ przeszły na wojewodę na mocy § 17 rozp. Rady Min. z dn. 21.3.1921 r. (Dz. Ust. Nr. 39 poz. 235), wydane-go w myśl art. 9 ustawy z dn. 2.8.1919 r. (Dz. Ust. Nr. 65 poz. 395). Z wojewodą współdziała w powyższym zakresie wydział wojewódzki z głosem stanowiącym w myśl art. 55 rozp. org.

³⁾ Uprawnienia Kom. Gen. Z. W. przeszły w powyższym zakresie na Min. Spraw Wewn. na podstawie ustawy z dn. 4.2.1921 r. (Dz. Ust. Nr. 16 poz. 93) i ustawy z dn. 6.4.1922 r. (Dz. Ust. Nr. 26 poz. 213).

Art. 5.

Spory co do granic oraz co do charakteru pewnego obszaru, jako gminy wiejskiej, rozstrzyga w pierwszej instancji Komisarz Powiatowy¹⁾ względnie Okręgowy.²⁾ O ile zainteresowanym jest miasto, nie podlegające władzy Komisarza Powiatowego, w ciągu dwóch tygodni od chwili wydania decyzji w pierwszej instancji przysługuje prawo odwołania się do wyższej, t. j. do Komisarza Okręgowego.²⁾ O ile w pierwszej instancji orzekał Komisarz Powiatowy¹⁾ i do Komisarza Generalnego,²⁾ jeżeli pierwszą instancją orzekającą był Komisarz Okręgowy.²⁾

¹⁾ Termin ten należy zastąpić nazwą: „starosta powiatowy“, zgodnie z art. 64 rozp. org.

²⁾ Kompetencje „Komisarza okręgowego“ przeszły na wojewodę, działającego przy współdziałaniu wydziału wojewódzkiego, kompetencje zaś Kom. Gen. Z. W. — na Min. Spraw Wewn. (zob. uw. 2 i 3 do art. 4 u. gm. 1919 r.).

Art. 6.

Przy wszelkich zmianach granic gminy dokonywuje się nowych wyborów organów gminnych.

Zapowiedziany w art. 29 ust. (7) u. s. regulamin wyborczy wskaże, do jakiej władzy należy zarządzanie wyborów do rady gminnej.

Art. 7.

Sprawy o przeniesienie siedziby zarządu gminnego z jednej miejscowości do innej, mogą wszczynać zarówno same gminy, na podstawie uchwał rady gminnej, jakoteż i władze państwowe.

Decyzja w tych sprawach należy do Komisarza Powiatowego.¹⁾

¹⁾ Zob. uw. 1) do art. 5 u. gm. 1919 r.

Art. 8.

Zmiana nazwy gminy następuje na mocy decyzji Komisarza Generalnego Ziemi Wschodnich,¹⁾ wydanej na wniosek rady gminnej.

¹⁾ Zob. uw. 3) do art. 4 u. gm. 1919 r. Uprawnienia Min. Spraw Wewn. przekazane zostały wojewodom na podstawie rozp. Min. Spraw Wewn. z dn. 31.1.1925 r. (Dz. Ust. Nr. 17 poz. 117).

TYTUŁ II.

O członkach gminy.**Art. 9.**

Członkami gminy są osoby:

1) mające w obrębie gminy nieruchomości i mieszkające stale w jej obrębie conajmniej od trzech miesięcy;

2) urodzone w obrębie terytorjum podległego Zarządowi Cywilnemu Ziemi Wschodnich,¹⁾ lub w obrębie Rzeczypospolitej Polskiej i stale zamieszkałe w gminie conajmniej od 10 miesięcy.

1) Z uwagi na ustawę z dn. 4.2.1921 r. (Dz. Ust. Nr. 16 poz. 93), normującą stan prawno-polityczny ziem przyłączonych do Rzeczypospolitej oraz ustawę z dn. 6.4.1922 r. o objęciu władzy nad Ziemią (obecnie województwem) Wileńską (Dz. Ust. Nr. 26 poz. 213) warunek, zawarty w p. 2) art. 9 u. gm. utracił swe znaczenie i postanowienie jego należy rozumieć w ten sposób, że członkami gminy są osoby, które posiadają obywatelstwo Państwa Polskiego w myśl ustawy z dn. 20.1.1920 r. (Dz. Ust. Nr. 7 poz. 44).

Art. 10.

Gmina ma prawo nadawać osobom zasłużonym obywatelstwo honorowe.¹⁾-²⁾ Obywatelstwo honorowe nadaje prawa członka gminy, ale nie nakłada jego obowiązków.³⁾

1) Ponieważ obywatelstwo honorowe nadaje „prawa członka gminy“, przeto gmina nie może nadawać obywatelstwa takiego osobom, nie posiadającym obywatelstwa Państwa Polskiego.

2) Nadanie obywatelstwa honorowego należy do zakresu działania rady gminnej, w myśl art. 43 ust. (1) lit. y) u. s.

3) Obywatelstwo honorowe daje pewne przywileje w zakresie czynnego prawa wyborczego (zob. ust. 4 art. 3 u. s.).

Art. 11.

Członkom gminy służy prawo:

1) korzystania z urzędzeń zakładów i majątku gminy, stosownie do obowiązujących w tej mierze przepisów;

2) udziału w wyborach gminnych i sprawowania urzędów gminnych z wyboru zgodnie z ustawami obowiązującymi;¹⁾

3) korzystania w razie koniecznej potrzeby z opieki ze strony gminy, stosownie do przepisów odpowiednich ustaw.²⁾

1) Sprawę głosowania do rad gminnych i wybieralności (kandydowania) do tych organów reguluje art. 4 ust. (1) łącznie z art. 29 u. s. niezależnie od członkostwa gminnego, które nie ma w zakresie praw wyborczych żadnego dziś znaczenia.

2) Korzystanie z prawa do pomocy ze strony gminy przysługuje obywatelom polskim na podstawie specjalnych ustaw, przede wszystkim ustawy z dn. 16.8.1923 r., o opiece społecznej (Dz. Ust. Nr. 92 poz. 726), bez względu na członkostwo gminne, które obecnie utraciło praktyczne znaczenie poza wyjątkiem, wynikającym z art. 59 u. gm. 1919 r.

Art. 12.

Skargi dotyczące prawa korzystania z urzędzeń, zakładów i majątków gminy, rozpatrywane są przez władzę nadzorczą.¹⁾

1) Jest nią wydział powiatowy, zgodnie z art. 45 dekr. o tymcz. ordyn. powiat. i art. 1 ust. (8) u. s.

Art. 13.

Do obowiązków członka gminy należy:

1) podleganie przepisom, uchwałom i zarządzeniom organów gminnych;

2) uiszczanie podatków i opłat gminnych;¹⁾

3) ponoszenie innych ciężarów gminnych.¹⁾

1) Obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń na rzecz gminy nie jest zależny od członkostwa gminnego i wynika z postanowień ust. o tymcz. ureg. fin. kom. oraz innych ustaw specjalnych (np. ustawy z dn. 6.12.1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publ., jeżeli chodzi o świadczenia w naturze, t. j. szarwark, na cele drogowe).

Art. 14.

(nie obowiązuje)

Zastąpiony przez art. 7 u. s.

TYTUŁ III.

O zakresie działania gminy.**Art. 15.**

Do zakresu działania gminy wiejskiej należą sprawy, które dotyczą dobrobytu materialnego, oświaty, kultury i zdrowia jej mieszkańców oraz sprawy, poruczone¹⁾ jej przez ustawy i rozporządzenia administracyjne. W szczególności do zakresu działania gminy wiejskiej należy:

1) zarządzanie majątkiem gminy oraz jej dochodami i wydatkami;

2) zakładanie i utrzymywanie gminnych dróg, mostów oraz placów;

TYTUŁ II.

O członkach gminy.**Art. 9.**

Członkami gminy są osoby:

1) mające w obrębie gminy nieruchomości i mieszkające stale w jej obrębie conajmniej od trzech miesięcy;

2) urodzone w obrębie terytorjum podległego Zarządowi Cywilnemu Ziemi Wschodnich,¹⁾ lub w obrębie Rzeczypospolitej Polskiej i stale zamieszkałe w gminie conajmniej od 10 miesięcy.

1) Z uwagi na ustawę z dn. 4.2.1921 r. (Dz. Ust. Nr. 16 poz. 93), normującą stan prawno-polityczny ziem przyłączonych do Rzeczypospolitej oraz ustawę z dn. 6.4.1922 r. o objęciu władzy nad Ziemią (obecnie województwem) Wileńską (Dz. Ust. Nr. 26 poz. 213) warunek, zawarty w p. 2) art. 9 u. gm. utracił swe znaczenie i postanowienie jego należy rozumieć w ten sposób, że członkami gminy są osoby, które posiadają obywatelstwo Państwa Polskiego w myśl ustawy z dn. 20.1.1920 r. (Dz. Ust. Nr. 7 poz. 44).

Art. 10.

Gmina ma prawo nadawać osobom zasłużonym obywatelstwo honorowe.¹⁾-2) Obywatelstwo honorowe nadaje prawa członka gminy, ale nie nakłada jego obowiązków.³⁾

1) Ponieważ obywatelstwo honorowe nadaje „prawa członka gminy“, przeto gmina nie może nadawać obywatelstwa takiego osobom, nie posiadającym obywatelstwa Państwa Polskiego.

2) Nadanie obywatelstwa honorowego należy do zakresu działania rady gminnej, w myśl art. 43 ust. (1) lit. y) u. s.

3) Obywatelstwo honorowe daje pewne przywileje w zakresie czynnego prawa wyborczego (zob. ust. 4 art. 3 u. s.).

Art. 11.

Członkom gminy służy prawo:

1) korzystania z urządzeń zakładów i majątku gminy, stosownie do obowiązujących w tej mierze przepisów;

2) udziału w wyborach gminnych i sprawowania urzędów gminnych z wyboru zgodnie z ustawami obowiązującymi;¹⁾

3) korzystania w razie koniecznej potrzeby z opieki ze strony gminy, stosownie do przepisów odpowiednich ustaw.²⁾

1) Sprawę głosowania do rad gminnych i wybieralności (kandydowania) do tych organów reguluje art. 4 ust. (1) łącznie z art. 29 u. s. niezależnie od członkostwa gminnego, które nie ma w zakresie praw wyborczych żadnego dziś znaczenia.

2) Korzystanie z prawa do pomocy ze strony gminy przysługuje obywatelom polskim na podstawie specjalnych ustaw, przede wszystkim ustawy z dn. 16.8.1923 r., o opiece społecznej (Dz. Ust. Nr. 92 poz. 726), bez względu na członkostwo gminne, które obecnie utraciło praktyczne znaczenie poza wyjątkiem, wynikającym z art. 59 u. gm. 1919 r.

Art. 12.

Skargi dotyczące prawa korzystania z urządzeń, zakładów i majątków gminy, rozpatrywane są przez władzę nadzorczą.¹⁾

1) Jest nią wydział powiatowy, zgodnie z art. 45 dekr. o tymcz. ordyn. powiat. i art. 1 ust. (8) u. s.

Art. 13.

Do obowiązków członka gminy należy:

1) podleganie przepisom, uchwałom i zarządzeniom organów gminnych;

2) uiszczanie podatków i opłat gminnych;¹⁾

3) ponoszenie innych ciężarów gminnych.¹⁾

1) Obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń na rzecz gminy nie jest zależny od członkostwa gminnego i wynika z postanowień ust. o tymcz. ureg. fin. kom. oraz innych ustaw specjalnych (np. ustawy z dn. 6.12.1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publ., jeżeli chodzi o świadczenia w naturze, t. j. szarwark, na cele drogowe).

Art. 14.

(nie obowiązuje)

Zastąpiony przez art. 7 u. s.

TYTUŁ III.

O zakresie działania gminy.**Art. 15.**

Do zakresu działania gminy wiejskiej należą sprawy, które dotyczą dobrobytu materialnego, oświaty, kultury i zdrowia jej mieszkańców oraz sprawy, poruczone¹⁾ jej przez ustawy i rozporządzenia administracyjne. W szczególności do zakresu działania gminy wiejskiej należy:

1) zarządzanie majątkiem gminy oraz jej dochodami i wydatkami;

2) zakładanie i utrzymywanie gminnych dróg, mostów oraz placów;

3) zakładanie i utrzymywanie gminnych środków komunikacji;
4) zakładanie i utrzymywanie urządzeń wodociagowych i kanalizacyjnych oraz służących do zaopatrywania gminy w światło i siłę elektryczną;

5) opieka nad ubogimi, tworzenie i utrzymywanie zakładów dobroczynnych;

6) ochrona zdrowia publicznego, zakładanie i utrzymywanie szpitali i urządzeń sanitarnych;

7) zakładanie i utrzymywanie rzeźni i targowisk;

8) aprowizacja i dostarczanie ludności zdrowych i tanich mieszkań;

9) popieranie miejscowego rolnictwa, handlu, przemysłu i rzemiosł oraz popieranie współdzielczości;

10) piecza nad oświatą publiczną, zakładanie i utrzymywanie szkół, bibliotek, domów ludowych i t. p.;

11) piecza nad obyczajnością publiczną.

1) Chodzi tu o t. zw. „poruczony“ zakres działania gminy w odróżnieniu od „własnego“, do którego należą sprawy, o których mowa w pierwszej części zdania pierwszego art. 15 u. gm. 1919 r. W myśl art. 48 u. s. wykonywanie tego poruczonego zakresu działania gminy należy do jednoosobowego zarządu gminnego, t. j. do wójta. (Zob. uw. 1 do art. 48 u. s.).

TYTUŁ IV.

O radzie gminnej.

DZIAŁ A.

O SKŁADZIE RADY GMINNEJ I O JEJ CZŁONKACH.

Art. 16.

(nie obowiązuje)

Zastąpiony przez postanowienia tej samej treści w art. 11 ust. (1) u. s.

Art. 17.

(nie obowiązuje)

Sprawę kadencji rady gminnej reguluje art. 2 u. s. Nowa kadencja 5-letnia odnosić się będzie dopiero do nowych rad, wybranych na podstawie nowej ordynacji wyborczej.

Art. 18.

(nie obowiązuje)

Zastąpiony przez postanowienia tej samej treści, zawarte w art. 12 ust. (4) u. s.

Art. 19.

Radni pełnią swe czynności honorowo.

Art. 20.

(nie obowiązuje)

Zastąpiony przez postanowienia ust. (1) art. 9 u. s.

Art. 21.

Radny nie może zajmować płatnej posady w zarządzie gminy.¹⁾ Pracownik gminy, wybrany do rady gminnej, musi zrzec się swej posady na czas pozostawania w radzie.²⁾

1) Zasada ta wypływa również z ust. (2) i (3) art. 5 u. s. Radny, obejmując stanowisko płatne w gminie, trasi mandat.

2) Sprawę tę normuje ust. (2) i (3) art. 5 u. s. Pracownik gminny, wybrany do rady gminnej, musi się zrzec swej posady, w przeciwnym razie traci mandat.

DZIAŁ B.

O KOMPETENCJI RADY GMINNEJ.

Art. 22.

(nie obowiązuje)

Zakres działania rady gminnej określa art. 43 u. s. Gminę reprezentować może wyłącznie wójt, względnie podwójci, zgodnie z art. 46 ust. (4) i (5) u. s. Zob. uw. 10 do art. 43 u. s.

Art. 23.

Rada gminna może wydawać statuty miejscowe (przepisy obowiązujące) w sprawach, należących do zakresu działania gminy. Statuty miejscowe, mające moc prawa w obrębie gminy, nie mogą w niczem przeczyć ustawie niniejszej oraz innym obowiązującym ustawom i przepisom.¹⁾ Statuty miejscowe wymagają zatwierdzenia władzy nadzorczej,²⁾ dla uchylenia ich wystarcza uchwała rady gminnej.

1) Zob. art. 43 ust. (2) lit. h) u. s.

2) Taką samą zasadę zawiera u. s. w art. 65 ust. (1).

Art. 24.

(nie obowiązuje)¹⁾⁻²⁾

1) Sprawę komisji gminnych reguluje art. 45 u. s. U. s. przewiduje stałą komisję rewizyjną (art. 62 i 63 u. s.).

2) Komisji gminnej nie mogą być przekazywane sprawy, wymienione w art. 32 u. gm. 1919 r., gdyż dla decydowania tych spraw zawsze jest wymagane kwalifikowane quorum (komplet) rady gminnej.

DZIAŁ C.

O POSIEDZENIACH RADY GMINNEJ I JEJ UCHWAŁACH.

Art. 25.

(nie obowiązuje)

Obowiązek przewodniczenia radzie gminnej ciąży obecnie na wójcie z mocy art. 11 ust. (1) u. s., na podwójcim, jako zastępcy wójta — z art. 52 ust. (2) u. s.

Art. 26.

Posiedzenia rady gminnej zwołuje wójt przynajmniej raz na kwartał z podaniem porządku obrad.

Pozatem wójt obowiązany jest zwołać radę, jeśli wymaga tego zarząd lub conajmniej $\frac{1}{4}$ część członków rady.

Sposób zwoływania posiedzeń rady określi jej regulamin.¹⁾

1) Uchwała go rada gminna w myśl art. 43 ust. (1) lit. c) u. s.

Art. 27.

Posiedzenia rady gminnej są jawne. Na wniosek jednak przewodniczącego lub przynajmniej $\frac{1}{4}$ obecnych członków, może rada większością $\frac{2}{3}$ głosów obecnych uchwalić posiedzenie tajne.

Podczas obrad nad budżetem i rozpatrywania rachunków gminnych posiedzenia w każdym razie muszą być jawne.

Art. 28.

Członek rady gminnej może być na wniosek przewodniczącego za niewłaściwe zachowanie się lub tamowanie obrad, usunięty na jedno do 3-ch posiedzeń, nie inaczej wszakże, jak na mocy uchwały rady, powziętej większością $\frac{2}{3}$ głosów obecnych.

Art. 29.

(nie obowiązuje)

Sprawę wyłączenia z posiedzeń rady gminnej i kolegjalnego zarządu gminnego członków tych organów regulują postanowienia, zawarte w ust. (2) i (3) art. 9 u. s.

Art. 30.

Członek rady,¹⁾ nie przybywający na posiedzenie bez podania okoliczności usprawiedliwiających, podlega karze regulaminowej od 1 do 10 marek.²⁾ O wymierzeniu kary decyduje rada gminna na wniosek przewodniczącego.

1) Postanowienia art. 30 u. gm. 1919 r. dotyczą zarówno radnych, jak i członków zarządu gminnego.

2) Kwoty powyższych kar wynoszą od 1 zł. do 10 zł. wg. § 2 i 6 rozp. Rady Min. z dn. 21.1.1924 r. (Dz. Ust. Nr. 9 poz. 89).

Art. 31.

Jeżeli jedno posiedzenie nie odbyło się, skutkiem niedostatecznej liczby obecnych, to następne posiedzenie,¹⁾ zwołane z tym samym porządkiem obrad, jest prawomocne, niezależnie od liczby przybyłych członków.²⁾

Członkowie rady, nie przybywający na to drugie posiedzenie bez podania okoliczności usprawiedliwiających, podlegają karze regulaminowej od 5 do 50 marek.³⁾ O wymierzeniu kary decyduje rada gminna na wniosek przewodniczącego.

1) Przy zwoływaniu tego posiedzenia musi być zachowany tryb postępowania, przewidziany w regulaminie obrad rady gminnej (np. rozesłanie zaproszeń w przepisany terminie).

2) Niedozwolone jest zwoływanie następnego posiedzenia jednym zaproszeniem na pierwsze i drugie posiedzenie, ażeby w jednym i tym samym dniu mogły się odbyć obydwie.

3) Kary wynoszą obecnie od 5 do 50 zł. (Zob. uw. 2 do art. 30 u. gm. 1919 r.).

Art. 32.

Do powzięcia uchwał o zaciągnięciu pożyczek i o pozbywaniu nieruchomości niezbędna jest zawsze obecność conajmniej $\frac{2}{3}$ członków rady.¹⁾⁻²⁾ Do powzięcia zaś wszystkich innych uchwał wystarczy obecność zwykłej większości.³⁾

1) Ze względu na ustawowy warunek kwalifikowanego kompletu rady gminnej w sprawach, wymienionych w art. 32 u. gm. 1919 r., nie można do nich stosować postanowienia, zawartego w ust. 1 art. 31 u. gm. 1919 r. Z tych samych względów sprawy powyższe nie mogą być przekazywane przez radę gminną do decyzji komisjom na prawach rady, wymienionym w art. 45 u. s.

2) 2/3 oblicza się od ustawowej liczby członków rady.

3) Zwykłą większością, czyli conajmniej połowę plus 1, oblicza się od ustawowej liczby członków rady gminnej.

Art. 33.

Uchwały, wymagające w myśl poprzedniego artykułu większej liczby obecnych członków, zapadają większością 2/3 oddanych głosów.

Inne uchwały zapadają zwykłą większością oddanych głosów. W razie równości głosów przeważa głos przewodniczącego.

Art. 34.

Głosowanie jest jawne. W sprawach jednak osobistych oraz na żądanie 1/4 obecnych członków rady, musi być zastosowane głosowanie tajne. Na żądanie takiej samej części obecnych członków rady zastosowane będzie głosowanie imienne. Głosowanie przy wyborach jest tajne.¹⁾

1) Zasada ta odnosić się może np. do wyborów członków komisji gminnych (radzieckich). Tajność wyborów wójta, podwójciego i ławników wymagana jest przez art. 37 ust. (4) i (5) u. s.

Art. 35.

Z każdego posiedzenia musi być spisany protokół.¹⁾

1) Zob art. 14 ust. (4) u. s.

Art. 36.

(nie obowiązuje)

Władza nadzorcza ma prawo żądać nadesłania sobie każdej uchwały wraz z załącznikami z mocy art. 67 u. s., stąd więc odpada obowiązek zarządu gminnego dostarczania władzy nadzorczej każdej uchwały, nawet gdy władza tego nie żąda.

Art. 37 i 38.

(nie obowiązuja)

Sprawę zatwierdzania uchwał rady gminnej reguluje art. 65 u. s. łącznie z końcowym przepisem ust. (4) art. 13 i ust. (5) art. 14 u. s.

Termin zatwierdzania uchwał i tryb postępowania władz nadzorczych w tym zakresie określają postanowienia ust. (2) art. 65 u. s.

TYTUŁ V.

O zarządzie gminnym.

DZIAŁ A.

O CZŁONKACH ZARZĄDU GMINNEGO.

Art. 39.

(nie obowiązuje)

Skład zarządu gminnego ustala art. 12 ust. (1) u. s., powiększając liczbę ławników do dwóch względnie trzech, zależnie od liczby mieszkańców gminy. Zob. uw. 1 do art. 12 u. s.

Art. 40.

(nie obowiązuje)

Kadencja wójta i podwójciego trwa lat 5 (art. 2 ust. 1 u. s.), wójta zaś zawodowego (zob. uw. 4 do art. 2 u. s.) — lat 10. Warunki wybieralności na urząd wójta i podwójciego określa ust. (5) art. 4 u. s. łącznie z ust. (1) tegoż artykułu i art. 3 u. s. Wójt zawodowy musi posiadać specjalne kwalifikacje, które określić ma Min. Spraw Wewn. w myśl art. 49 ust. (1) u. s.

O wyborach wójta i podwójciego mowa jest w art. 12 ust. (2). Bliższe przepisy zawierać będzie rozp. wykonawcze do u. s.

Art. 41 i 42.

(nie obowiązuja)

Wybory wójta i podwójciego nadal podlegają zatwierdzeniu. Sprawę tę oraz wypadki ustanawiania tymczasowego przełożonego gminy w razie niedokonania lub niezatwierdzenia wyborów normują postanowienia art. 50 u. s.

Art. 43.

(nie obowiązuje)

Art. 43 u. gm. 1919 r. zastąpiony jest przez art. 51 u. s.

Art. 44.

(nie obowiązuje)

Kadencję ławników ustala art. 2 u. s.; warunki prawa wybieralności — art. 4 ust. (1) łącznie z art. 3 u. s., o wyborach zaś ławników jest mowa w art. 12 ust. (3) u. s. Zob. uw. 1 do art. 12.

Art. 45.

Gdyby radni nie dokonali wyboru ławnika, zarząd gminy¹⁾ składa się tylko z wójta i jego zastępcy.

¹⁾ Organ zarządzający i wykonawczy gminy nosi nazwę: „zarząd gminy“ (art. 1 ust. 2 u. s.).

Art. 46.

W razie opróżnienia stanowiska w zarządzie gminnym, radni dokonywują wyboru uzupełniającego.

Członek zarządu gminnego, wybrany w tym wypadku, urzęduje tylko do końca kadencji swego poprzednika.¹⁾

¹⁾ Przepis powyższy stracił moc obowiązującą wobec uregulowania objętej nim kwestji przez art. 2 ust. (2) u. s. Kadencja wójta i podwójciego może nie pokrywać się z kadencją ławników i biegnie niezależnie od tej ostatniej (zob. uw. 3 do art. 2 u. s.). Stąd więc wójt względnie podwójci wybrani w ciągu kadencji zarządu gminnego urzęduje aż do upływu pełnej swej 5-cio względnie 10-cio letniej kadencji.

Art. 47.

(nie obowiązuje)

Zasady, dotyczące wyborów wójta, podwójciego i ławników zawierają postanowienia art. 12 ust. (2) i (3) u. s., bliżej rozwinięte przepisy wykonawcze i regulamin wyborczy, jaki wydać ma Min. Spraw. Wewn.

Art. 48—50.

(nie obowiązują)

Sprawę wynagrodzenia wójta normuje art. 53 ust. (1) i (2) u. s.; ustala jego wysokość wydział powiatowy po wysłuchaniu opinii rady gminnej. Podwójci i ławnicy nie mają prawa do stałego wynagrodzenia. Mogą oni wyjątkowo otrzymywać djety za udział w posiedzeniach kolegjalnego zarządu gminnego albo jednorazowe bądź stałe odszkodowanie w myśl art. 53 ust. (3) u. s. Zob. uw. 2 do art. 53 u. s.

Art. 51.

Urlopów udziela członkom zarządu gminnego władza nadzorczą.¹⁾⁻²⁾

¹⁾ Jest nią wydział powiatowy, w myśl art. 45 dekr. o tymcz. ordyn. powiat.

²⁾ Urlopów podwójciemu i ławnikom udziela wójt, jak to wynika z ust. (3) art. 46 u. s.

DZIAŁ B.

O KOMPETENCJI WÓJTA I ZARZĄDU GMINNEGO.**Art. 52.**

Wójt jest w sprawach gminy organem wykonawczym. Kieruje on biegiem spraw administracji gminnej i ma nad nim nadzór.

W szczególności do obowiązków wójta należy:

A. jako do organu administracji państwowej:

1) wykonywanie ustaw i rozporządzeń, jakoteż poleceń prełożonych władz;¹⁾

2) wykonywanie wszystkiego, czego wymaga w dziedzinie policji państwowej utrzymanie spokoju publicznego, porządku i bezpieczeństwa;²⁾

B. jako do organu samorządu gminnego:

1) reprezentowanie gminy na zewnątrz i prowadzenie w jej imieniu pertraktacyj z urzędami i osobami prywatnymi,³⁾ o ile artykuł 58, dotyczący wystawiania dokumentów, nie zawiera odmiennych przepisów;⁴⁾

2) wykonywanie uchwał zarządu gminnego i rady gminnej;⁵⁾

3) asygnowanie wpływów i wydatków gminnych;

4) przechowywanie dokumentów i akt gminy;

5) kierowanie pracą urzędników i funkcjonariuszy gminy oraz nadzór nad ich działalnością.

¹⁾ Wójt jest organem wykonawczym władz państwowych i wszelkie w tym zakresie czynności wykonywa jednoosobowo w myśl art. 48 u. s., podlegając nadzorowi służbowemu starosty powiatowego zgodnie z art. 68 u. s.; starosta powiatowy czuwa nad prawidłowym wykonywaniem przez wójta wszystkich czynności poruczonych i uzgadnia czynności instrukcyjne władz niespolonych (zob. uw. do art. 48 i uw. 3 do art. 68 u. s.).

²⁾ Wójt jest organem wykonawczym starosty powiatowego w sprawach porządku publicznego, wykonywa więc w tym zakresie wszystkie jego polecenia i zarządzenia. W sprawach bezpieczeństwa i spokoju publicznego organami takimi są organa Policji Państwowej, wójt zaś jest obowiązany, w myśl art. 12 rozp. Prez. R. P. z dn. 6.3.1928 r. o Policji Państwowej (Dz. Ust. Nr. 28 poz. 257) współdziałać z nimi i udzielać im potrzebnej pomocy, w szczególności w celu pokonania czynnego oporu.

W myśl art. 240 i 241 K. P. K. wójt obowiązany jest zawiadomić prokuratora oraz organa Policji Państwowej o popełnieniu przestępstwa, ściganego z urzędu i przedsiębrać do chwili przybycia organów policji, co potrzeba, ażeby zabezpieczyć ślady i dowody. Wskazuje na to również art. 644 i 645 K. K.

³⁾ Przepis ten zastąpiony jest przez postanowienia ust. (4) i (5) art. 46 u. s.

⁴⁾ Zob. art. 46 ust. (6) u. s.

⁵⁾ Sposób wykonywania uchwał rady gminnej w sprawach, o których mowa w art. 44 ust. (1) lit. b) i h), ustala jednak kolegjalny zarząd gminny.

Art. 53.*(nie obowiązuje)*

Przepisy art. 53 u. gm. 1919 r. straciły moc obowiązującą w związku z art. 130 ust. (2) u. s., jako zastąpione przez przepisy art. 47 ust. (2) u. s.

Art. 54.*(nie obowiązuje)*

Sprawę zastępstwa wójta reguluje art. 52 ust. (2) u. s.

Art. 55.*(nie obowiązuje)*

Zakres czynności, zastrzeżonych kolegjalnemu zarządowi gminnemu, ustala art. 44 u. s. (łącznie z innymi artykułami u. s., wskazanymi w uw. 12 do art. 44 u. s.). Niektóre z dotychczasowych uprawnień kolegjalnych zarządu u. s. przenosi na zarząd jednoosobowy, t. j. na wójta. Zob. uw. 1 do art. 47 u. s.

Art. 56.

Zarząd gminny ma władzę dyscyplinarną nad pracownikami gminy.¹⁾ Na mocy tej władzy zarząd gminy²⁾ może wymierzać następujące kary:³⁾

- 1) upomnienie,
- 2) naganę,
- 3) grzywnę do 50 marek,⁴⁾
- 4) przeniesienie na urząd niższej kategorii,
- 5) złożenie z urzędu.

Kary, wymienione w p.p. 1) i 2), może wymierzać również wójt.

1) Art. 56 u. gm. 1919 r. przewiduje uprawnienia zarządu kolegjalnego. Uprawnienia te mają charakter przejściowy i zachowane są postanowieniami art. 120 u. s. do czasu ustawowego uregulowania obowiązków, praw i odpowiedzialności służbowej funkcjonariuszów samorządowych na obszarze całego Państwa.

2) Zob. uw. do art. 45 u. gm. 1919 r.

3) Przy wydawaniu orzeczeń dyscyplinarnych i wymiarze kar obowiązują powszechnie przyjęte zasady postępowania przy wymiarze sprawiedliwości, odpowiadające względem słuszności, bezstronności i kontradiktoryjności, polegającej na dopuszczeniu i uznaniu zasady równorzędności dwóch stron w rozprawie dyscyplinarnej, t. j. oskarżyciela i strony oskarżonej (obrony).

N. T. A. w wyroku z dn. 13.4.1927 r. L. rej. 2638/25 (Zb. Wyr. N. T. A. Nr. 1192) stanął na stanowisku, że „zwolnienie ze służby etatowego urzędni-

ka powiatowego związku komunalnego na zasadzie art. 38 pkt. 5 dekretu o tymcz. ordyn. powiat. z dn. 4.2.1919 r. poz. 141 Dz. Pr. może nastąpić dopiero po uprzednim przeprowadzeniu przeciw niemu dochodzenia dyscyplinarnego“.

Na potrzebę zachowania pewnych elementarnych zasad postępowania dyscyplinarnego zwróciło również uwagę Min. Spraw Wewn. w okóln. Nr. 90 z dn. 23.5.1931 r. Nr. SS. 3573/1 (Dz. Urz. Min. Spraw Wewn. Nr. 5 poz. 141), podnosząc, że orzeczenie dyscyplinarne powinno być poprzedzone dochodzeniem, przyczem obwiniony powinien być z reguły przesłuchany oraz powinna być przeprowadzona rozprawa dyscyplinarna, do której obwiniony powinien być dopuszczony i przesłuchany, otrzymawszy przynajmniej na 7 dni przed rozprawą sformułowane na piśmie zarzuty, jakie na nim ciążyą (akt oskarżenia).

Niezachowanie powyższych elementarnych zasad postępowania może być powodem do unieważnienia uchwał (postanowień) organów dyscyplinarnych, jako powziętych nieformalnie, t. j. sprzecznie z powszechnie obowiązującymi zasadami wymiaru sprawiedliwości, jakim sui generis jest nakładanie kar dyscyplinarnych.

⁴⁾ Stanowi to obecnie 50 zł. w myśl § 2 i 6 rozp. Rady Min. z dn. 21.1.1924 r. (Dz. Ust. Nr. 9 poz. 89).

Art. 57.*(nie obowiązuje)*

Dotychczasowa nazwa: „pisarz gminny“ została zastąpiona przez art. 13 i 14 u. s. nazwą: „sekretarz gminny“. Obowiązek ustanowienia tego stanowiska w gminie przewiduje ust. (1) art. 13 u. s., postanowienia zaś ust. (3) tegoż artykułu dopuszczają pewne wyjątki.

Tryb przyjmowania i zwalniania sekretarza gminnego reguluje art. 14 ust. (1) u. s. Sprawę wynagrodzenia sekretarza gminnego normuje § 11 i 13 rozp. Prez. R. P. z dn. 30.12.1924 r. (Dz. Ust. Nr. 118 poz. 1073), znowelizowanego ustawą z dn. 15.3.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 33 poz. 345). Uchwała rady gminnej w tym zakresie wymaga zatwierdzenia wojewody przy współudziale wydziału wojewódzkiego z głosem stanowczym w myśl art. 65 ust. (4) u. s. Zakres obowiązków sekretarza gminnego ustalić powinien statut służbowy (art. 14 ust. 5 u. s.).

Art. 58.*(nie obowiązuje)*

Zastąpiony przez postanowienia art. 46 ust. (6) u. s.

Art. 59.

Członkowie gminy mają prawo zgłaszać do rady gminnej zażalenie na czynności zarządu gminnego i poszczególnych jego członków.¹⁾

1) Zażalenia takie służyć mogą jedynie, jako materiał informacyjny przy wykonywaniu przez radę gminną kontroli nad działalnością zarządu gminnego i powinny być kierowane z reguły do komisji rewizyjnej (jej przewodniczącego — zob. art. 62 u. s.). Rada gminna nie ma natomiast żadnych uprawnień zwierzchniczych w stosunku do wójta (podwójciego), ławników i poza możliwością negatywnego ustosunkowania się do sprawozdań z działalności zarządu i wykonania budżetu (art. 63 u. s.) nie ma prawa rozstrzygnięcia zażeń i wydawania jakichkolwiek decyzji.

DZIAŁ C.

O POSIEDZENIACH ZARZĄDU GMINNEGO I JEGO
UCHWAŁACH.

Art. 60—62.

(nie obowiązują)

Sprawy: przewodnictwa, wymaganego kompletu obecnych (quorum) i większości głosów przy podejmowaniu uchwał przez kolegjum zarządu gminnego (zarząd kolegjalny) regulują postanowienia, zawarte w ust. (5) art. 44 u. s. Sposób urzędowania (obradowania) zarządu kolegjalnego powinien normować regulamin jego obrad, przewidziany w p. a) ust. (1) art. 44 u. s.

Art. 63.

(nie obowiązuje)

Zob. uw. do art. 29 u. gm. 1919 r.

Art. 64.

Artykuły 30 i 31 stosują się także do posiedzeń zarządu gminnego z tem, że o nałożeniu kary regulaminowej decyduje przewodniczący.

Art. 65.

Sposób urzędowania zarządu gminnego określi specjalny regulamin, wydany przez Komisarjat Generalny Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich.¹⁾

¹⁾ Ustalenie regulaminu obrad należy obecnie do kolegjalnego zarządu gminnego. Dotychczasowy regulamin obowiązuje o tyle, o ile nie jest sprzeczny z postanowieniami u. s., w szczególności z art. 44 i 45 u. s.

TYTUŁ VI.

O gromadach wiejskich i sołtysach.

DZIAŁ A.

PRZEPISY OGÓLNE.

Art. 66.

(nie obowiązuje)

Art. 66 u. gm. 1919 r. jest bezprzedmiotowy, gdyż wchodzi w jego miejsce podobne postanowienia art. 15 ust. (1) u. s.

Art. 67.

Członkami gromady wiejskiej są wszystkie osoby, które odpowiadają następującym dwóm warunkom łącznie:

- 1) są członkami tej gminy, w której skład wchodzi dana gromada wiejska,¹⁾
- 2) stale mieszkają w obrębie tej gromady.

¹⁾ U. s. nigdzie nie dodaje do nazwy jednostki samorządu wioskowego, jaką jest „gromada“, określenia „wiejska“.

Art. 68.

(nie obowiązuje)

Art. ten jest bezprzedmiotowy, gdyż wchodzi w jego miejsce postanowienia art. 16 u. s.

Art. 69.

Spory co do granic, oraz co do charakteru pewnego obszaru, jako gromady, decydują te same organy, które rozstrzygają analogiczne spory, dotyczące gmin (art. 5).

Zob. uw. pod art. 5 u. gm. 1919 r.

Art. 70.

Przy wszelkich zmianach granic gromady dokonywuje się nowego wyboru sołtysa.

Art. 71.

(nie obowiązuje)

Sprawę zmiany nazwy gromady reguluje art. 16 u. s.

Art. 72.*(nie obowiązuje)*

O organach gromady jest mowa w art. 18—20 u. s. Sąniemi: rada gromadzka albo zebranie gromadzkie (art. 18 ust. 1—3 u. s.) i sołtys (art. 20 ust. 1 u. s.).

DZIAŁ B.**O SOŁTYSIE.****Art. 73 i 74.***(nie obowiązuja)*

Artykuły te nie obowiązuja, są bowiem zastąpione postanowieniami art. 20 ust. (2) i (3) u. s.

Art. 75 i 76.*(nie obowiązuja)*

Wybory sołtysa i podsołtysa nadal podlegają zatwierdzeniu. Surawę tę oraz wypadki ustanowienia sołtysa w drodze nominacji w razie niedokonań lub niezatwierdzenia wyborów normują postanowienia, zawarte w art. 20 ust. (5) u. s.

Art. 77.*(nie obowiązuje)*

Sprawę wynagrodzenia sołtysa reguluje art. 20 ust. (9) u. s.

Art. 78.*(nie obowiązuje)*

Artykuł ten stracił moc obowiązującą, będąc zastąpiony postanowieniami art. 20 ust. (6) u. s. łącznie z art. 51 u. s.

Art. 79.

Urlopów udziela sołtysom wójt.

Art. 80.*(nie obowiązuje)*

Zakres działania sołtysa określa art. 20 ust. (7) i (8) u. s.

Art. 81.

Jeżeli sołtys chwilowo nie może pełnić swych czynności z powodu choroby lub nieobecności, wszystkie jego prawa i obowiązki przechodzą na jego zastępcę.

DZIAŁ C.**O ZEBRANIU GROMADZKIEM I JEGO KOMPETENCJI.****Art. 82 i 83.***(nie obowiązuja)*

Prawo uczestnictwa w zebraniu gromadzkim normuje art. 19 ust. (1) u. s., podnosząc warunek wieku do lat 24. Nie mogą brać udziału osoby, które utraciły z mocy wyroku prawa wyborcze do Sejmu w myśl art. 3 ust. (1) lit. c) u. s. (zob. uwagę 3 do art. 3 u. s.) oraz osoby, których dotyczy art. 3 ust. (5) u. s.

Warunki prawa wybierania (głosowania) i wybieralności (kandydowania) do rady gromadzkiej określają postanowienia art. 3 i art. 4 ust. (1) u. s. z uwagi na art. 26 ust. (1) u. s.

Art. 84.*(nie obowiązuje)*

Sprawę przewodnictwa na zebraniu gromadzkim normuje art. 18 ust. (3). Sołtys nadal jest przewodniczącym zebrania gromadzkiego. To samo dotyczy rady gromadzkiej w myśl art. 19 ust. (3) u. s. Wójt ma prawo w każdej chwili objąć przewodnictwo zarówno zebrania, jak i rady gromadzkiej. Zob. art. 24 ust. (4) u. s.

Art. 85.

Zebranie gromadzkie zwołuje sołtys w miarę potrzeby oraz na polecenie wójta, lub na żądanie 1/10 osób, mających prawo udziału w zebraniu gromadzkim.¹⁾

¹⁾ Art. 85 u. gm. 1919 r. nadal obowiązuje, gdyż łącznie z art. 86, 88 i 89 u. gm. normuje tryb działalności zebrania gromadzkiego, którego nie określa u. s. U. s. jednak upoważnia w art. 19 ust. (6) Min. Spraw Wewn. do unormowania powyższej sprawy, nie kępując go stanem dotychczasowym.

Art. 86.

Dla prawomocności zebrania gromadzkiego wystarcza obecność 1/4 osób, uprawnionych do udziału w niem.¹⁾

1) Art. 86 u. gm. 1919 r. nadal obowiązuje. Aktualna jest tu uwaga do art. 85 u. gm.

Art. 87.

Do kompetencji zebrania gromadzkiego należy:

- 1) wybór sołtysa i jego zastępcy;¹⁾
- 2) zarządzanie majątkiem gminnym, położonym w obrębie gromady, w zakresie przekazanym przez radę gminną;²⁾
- 3) naradzanie się nad specjalnymi potrzebami gromady w granicach spraw, należących w myśl art. 15 do zakresu działania gminy, celem przedstawienia tych potrzeb radzie gminnej lub też zarządowi gminnemu.³⁾

1) Sprawę wyborów sołtysa normują analogiczne postanowienia ust. (4) art. 20 u. s.

2) U. s. w art. 17 ust. (3) szczegółowiej i odmiennie normuje możliwość przekazania przez gminę gromadzie spełnianie niektórych zadań gospodarki gminnej na obszarze gromady, nie wyłączając pieczy i zarządu majątkiem gminnym. Zob. uw. 5 i 6 do art. 17 u. s.

3) Tylko ten punkt art. 87 u. gm. 1919 zachował moc obowiązującą, bowiem daje gromadzie prawo inicjatywy wobec gminy w sprawach swych potrzeb publicznych, co nie jest przewidziane, ale też nie pozostaje w sprzeczności z u. s.

Art. 88.

Wszystkie uchwały zapadają zwykłą większością głosów.¹⁾ W razie równości głosów, wniosek upada.

1) Zob. uw. do art. 85 u. gm. 1919 r.

Art. 89.

Zebrania gromadzkie i głosowania na nich odbywają się zgodnie z miejscowymi zwyczajami. Artykuł 28 oraz 1-szy ustęp art. 31 dotyczą również zebrań gromadzkich i osób, biorących w nich udział.¹⁾

1) Zob. uw. do art. 85 u. gm. 1919 r.

TYTUŁ VII.

0 nadzorce nad gminami i gromadami.

Art. 90.

Nadzór nad gminami i gromadami wiejskimi sprawuje w pierwszej instancji Komisarz Powiatowy,¹⁾ w drugiej i ostatniej Komisarz Okręgowy.²⁾

Odwołanie od niższej instancji nadzorczej do wyższej nastąpić może w ciągu 2-ch tygodni od daty otrzymania postanowienia niższej instancji.³⁾

1) Zgodnie z art. 45 dekr. o tymcz. ordyn. pow., którego moc obowiązująca rozciągnięta została rozporządzeniem Rady Min. z dnia 10.8.1922 r. (Dz. Ust. Nr. 72 poz. 651 i 652) nadzór nad samorządem gmin wiejskich wykonywa w pierwszej instancji wydział powiatowy. Jest on władzą nadzorczą również z mocy art. 1 ust. (8) u. s. U. s. i szereg ustaw specjalnych przewiduje od tej zasady pewne wyjątki. W szczególności w niektórych sprawach osobowych (zatwierdzenie wyborów wójta i sołtysa, rozwiązanie rad gromadzkich), wyborczych oraz w sprawach administracji państwowej (poruczonych) władzą nadzorczą jest starosta powiatowy.

2) Nadzór nad gminą wiejską w II instancji sprawuje wojewoda przy udziale wydziału wojewódzkiego. Wynika to z rozp. Min. Spraw Wewn. z dn. 31.1.1925 r. (Dz. Ust. Nr. 17 poz. 117) łącznie z art. 55 rozp. org., a ponadto z art. 82 post. adm.

3) Tok instancyj i tryb postępowania przy wnoszeniu odwołań regulują postan. art. 82 i 83 post. adm. Zgodnie z art. 57 rozp. Prez. R. P. z dn. 27 października 1932 o N. T. A. (Dz. Ust. Nr. 94 poz. 806) przeciw decyzji władz nadzorczych, wydanych w ostatniej instancji (decyzji ostatecznej) można wnieść skargę do N. T. A. w terminie 2-miesięcznym licząc od dnia doręczenia lub ogłoszenia decyzji.

Art. 91.

Jeżeli rada gminna nie wstawia do budżetu lub nie uchwała poza nim wydatków, które gmina obowiązana jest pokryć w myśl istniejących ustaw, czyni to władza nadzorcza,¹⁾ przyczem ma ona prawo wydania przepisów co do źródeł pokrycia odnośnych potrzeb finansowych.

Jeżeli rada gminna nie uchwali wogóle budżetu, sporządza go władza nadzorcza po wysłuchaniu opinii zarządu gminnego²⁾ i poleca temu zarządowi³⁾ jego wykonanie.

1) Uprawnienia te dotyczą własnego poruczonego zakresu działania gminy.

2) Kompetencje te przeszły na kolegjalny zarząd gminny, co wynika z intencji ustawodawczej art. 44 ust. (1) lit. a) i b) u. s.

3) Wykonanie budżetu z zastrzeżeniem, wynikającym z art. 44 ust. (1) lit. b), f), h) i k) należy do wójta, sprawującego zarząd jednoosobowo.

Art. 92.

Jeżeli gmina nie wykonywa swych obowiązków¹⁾ w granicach budżetu lub wykonywa je nienależycie, władza nadzorcza²⁾ czyni na koszt gminy, celem należytego ich wykonania, niezbędne zarządzenia.³⁾

1) Art. 86 u. gm. 1919 r. nadal obowiązuje. Aktualna jest tu uwaga do art. 85 u. gm.

Art. 87.

Do kompetencji zebrania gromadzkiego należą:

- 1) wybór sołtysa i jego zastępcy;¹⁾
- 2) zarządzanie majątkiem gminnym, położonym w obrębie gromady, w zakresie przekazanym przez radę gminną;²⁾
- 3) naradzanie się nad specjalnymi potrzebami gromady w granicach spraw, należących w myśl art. 15 do zakresu działania gminy, celem przedstawienia tych potrzeb radzie gminnej lub też zarządowi gminnemu.³⁾

1) Sprawę wyborów sołtysa normują analogiczne postanowienia ust. (4) art. 20 u. s.

2) U. s. w art. 17 ust. (3) szczegółowiej i odmiennie normuje możliwość przekazania przez gminę gromadzie spełnianie niektórych zadań gospodarki gminnej na obszarze gromady, nie wyłączając pieczy i zarządu majątkiem gminnym. Zob. uw. 5 i 6 do art. 17 u. s.

3) Tylko ten punkt art. 87 u. gm. 1919 zachował moc obowiązującą, bowiem daje gromadzie prawo inicjatywy wobec gminy w sprawach swych potrzeb publicznych, co nie jest przewidziane, ale też nie pozostaje w sprzeczności z u. s.

Art. 88.

Wszystkie uchwały zapadają zwykłą większością głosów.¹⁾ W razie równości głosów, wniosek upada.

1) Zob. uw. do art. 85 u. gm. 1919 r.

Art. 89.

Zebrania gromadzkie i głosowania na nich odbywają się zgodnie z miejscowymi zwyczajami. Artykuł 28 oraz 1-szy ustęp art. 31 dotyczą również zebrań gromadzkich i osób, biorących w nich udział.¹⁾

1) Zob. uw. do art. 85 u. gm. 1919 r.

TYTUŁ VII.

0 nadzorce nad gminami i gromadami.

Art. 90.

Nadzór nad gminami i gromadami wiejskimi sprawuje w pierwszej instancji Komisarz Powiatowy,¹⁾ w drugiej i ostatniej Komisarz Okręgowy.²⁾

Odwołanie od niższej instancji nadzorczej do wyższej nastąpić może w ciągu 2-ch tygodni od daty otrzymania postanowienia niższej instancji.³⁾

1) Zgodnie z art. 45 dekr. o tymcz. ordyn. pow., którego moc obowiązująca rozciągnięta została rozporządzeniem Rady Min. z dnia 10.8.1922 r. (Dz. Ust. Nr. 72 poz. 651 i 652) nadzór nad samorządem gmin wiejskich wykonywa w pierwszej instancji wydział powiatowy. Jest on władzą nadzorczą również z mocy art. 1 ust. (8) u. s. U. s. i szereg ustaw specjalnych przewiduje od tej zasady pewne wyjątki. W szczególności w niektórych sprawach osobowych (zatwierdzenie wyborów wójta i sołtysa, rozwiązanie rad gromadzkich), wyborczych oraz w sprawach administracji państwowej (poruczonych) władzą nadzorczą jest starosta powiatowy.

2) Nadzór nad gminą wiejską w II instancji sprawuje wojewoda przy udziale wydziału wojewódzkiego. Wynika to z rozp. Min. Spraw Wewn. z dn. 31.1.1925 r. (Dz. Ust. Nr. 17 poz. 117) łącznie z art. 55 rozp. org., a ponadto z art. 82 post. adm.

3) Tok instancyj i tryb postępowania przy wnoszeniu odwołań regulują postan. art. 82 i 83 post. adm. Zgodnie z art. 57 rozp. Prez. R. P. z dn. 27 października 1932 o N. T. A. (Dz. Ust. Nr. 94 poz. 806) przeciw decyzji władz nadzorczych, wydanych w ostatniej instancji (decyzji ostatecznej) można wnieść skargę do N. T. A. w terminie 2-miesięcznym licząc od dnia doręczenia lub ogłoszenia decyzji.

Art. 91.

Jeżeli rada gminna nie wstawia do budżetu lub nie uchwała poza nim wydatków, które gmina obowiązana jest pokryć w myśl istniejących ustaw, czyni to władza nadzorcza,¹⁾ przy czym ma ona prawo wydania przepisów co do źródeł pokrycia odnośnych potrzeb finansowych.

Jeżeli rada gminna nie uchwali wogóle budżetu, sporządza go władza nadzorcza po wysłuchaniu opinii zarządu gminnego²⁾ i poleca temu zarządowi³⁾ jego wykonanie.

1) Uprawnienia te dotyczą własnego poruczonego zakresu działania gminy.

2) Kompetencje te przeszły na kolegjalny zarząd gminny, co wynika z intencji ustawodawczej art. 44 ust. (1) lit. a) i b) u. s.

3) Wykonanie budżetu z zastrzeżeniem, wynikającym z art. 44 ust. (1) lit. b), f), h) i k) należy do wójta, sprawującego zarząd jednoosobowo.

Art. 92.

Jeżeli gmina nie wykonywa swych obowiązków¹⁾ w granicach budżetu lub wykonywa je nienależycie, władza nadzorcza²⁾ czyni na koszt gminy, celem należytego ich wykonania, niezbędne zarządzenia.³⁾

1) Chodzi tu o obowiązki, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych, z własnego i poruczonego zakresu działania.

2) W sprawach poruczonych władzą nadzorczą jest starosta powiatowy, zgodnie z art. 68 ust. (1) u. s.

3) Egzekucja świadczeń pieniężnych, spadających na gminę wskutek zastępczego wykonania obowiązków, odbywa się na podstawie post. przym.

Art. 93.

Komisarz Generalny Ziemi Wschodnich ma prawo rozwiązać radę gminną.¹⁾

W ciągu 3-ech tygodni od chwili rozwiązania muszą być zarządzone nowe wybory.²⁾

Powołani przez nie radni wybierają nowy zarząd gminy;³⁾ do chwili zaś objęcia przez niego urzędowania, dawny zarząd gminny spełnia swe czynności.⁴⁾

Dapóki rada gminna nie ukonstytuuje się w nowym składzie, wszystkie jej funkcje spełnia zarząd gminy, ograniczając się do załatwiania spraw bieżących.⁵⁾

W żadnym razie zarząd gminny nie może zbywać i zamieniać nieruchomości, ani zaciągać pożyczek.⁵⁾

1) W myśl art. 69 u. s. może być rozwiązana nie tylko rada gminna, ale również i zarząd gminny, co jest nowością na obszarze woj. wschodnich, łącznie z radą lub oddzielnie. Nową rzeczą jest również ustawowe ograniczenie dotychczasowego zupełnie swobodnego uznania władz oraz obowiązków uprzedniego upomnienia danego organu (ust. 2 art. 69 u. s.). Władzą właściwą do wydawania decyzji jest wojewoda, który winien zasięgać opinii wydziału wojewódzkiego.

2) Po rozwiązaniu rady gminnej wybory do nowej rady muszą być zarządzone nie później, niż przed upływem 3 miesięcy od daty rozwiązania, a w wyjątkowych tylko wypadkach w drodze decyzji okres ten może być przedłużony o dalsze 6 miesięcy (ust. 6 art. 69 u. s.).

3) Nowa rada gminna wybiera tylko ławnika, gdyż kadencja ich biegnie równolegle z kadencją rady (zob. uw. 3 do art. 2 u. s.), wójt zaś i podwójci pomimo rozwiązania rady gminnej urzędują nadal aż do normalnego upływu ich kadencji bądź też wygaśnięcia lub utraty ich mandatów w ciągu kadencji (śmierć, dobrowolne ustąpienie, utrata praw wyborczych z art. 7 u. s., złożenie z urzędu z art. 70 u. s.).

4) Sprawę tę reguluje art. 2 ust. (4) u. s., który ma zastosowanie jedynie w przypadku, gdy tylko rada gminna jest rozwiązana, zarząd gminny zaś urzęduje nadal. Gdy jednak łącznie z radą rozwiązany jest zarząd gminny, wówczas wchodzi w grę postanowienie art. 73 u. s. (ustanawia się tymczasowy zarząd gminny).

5) Kompetencje zarządu gminnego po rozwiązaniu rady gminnej do czasu dokonania wyborów i ukonstytuowania się nowej rady określają posta-

nowienia art. 72 ust. (2) i (3) u. s. Uchwały zarządu względnie decyzje tymczasowego zarządu gminnego, powzięte w zastępstwie rady gminnej, podlegają zatwierdzeniu właściwej władzy nadzorczej w przypadkach, przewidzianych w art. 65 u. s.

Art. 94.

(nie obowiązuje)

Artykuł ten nie obowiązuje na całym obszarze województw wschodnich, bowiem sprawę składania z urzędu normuje art. 70 u. s. Łącznie z art. 94 u. gm. 1919 r. uchylone zostało przez art. 130 ust. (2) lit. 1) również rozp. Kom. Gen. Z. W. z dn. 31.1.1920 r. o zmianie art. 94 nstawy gminnej (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr 11/54 poz. 180). Prawo karania wójtów (również podwójców, gdy pełnią obowiązki wójtów) oraz sołtysów (podsołtysów) za uchybienia służbowe w sprawach samorządowych przysługuje wydziałowi powiatowemu z mocy art. 46 dekr. o tymcz. ordyn. powiat., w sprawach zaś poruczonych (w zakresie czynności wykonawczych administracji państwowej) — staroście powiatowemu z mocy art. 68 ust. (7), względnie art. 24 ust. (5) u. s., przyczem starosta ma prawo nakładać kary na podwójców i podsołtysów nie tylko w okresie, gdy zastępują oni wójtów i sołtysów, ale w każdym wypadku stwierdzonych uchybień służbowych.

Art. 95.

(nie obowiązuje)

Art. 96.

(nie obowiązuje)

Sprawę nieważności nielegalnych i nieformalnych uchwał rad i uchwał względnie postanowień zarządów gminnych oraz uprawnień władz nadzorczych w tym zakresie, reguluje art. 66 ust. (1) u. s., nieważność zaś uchwał organów uchwalających gromad — art. 24 ust. (3) u. s.

Art. 97.

(nie obowiązuje)

Sprawę nieważności uchwał, powziętych przez radę gminną względnie zarząd gminny w obecności wyłączonych z mocy prawa członków tych organów, jako zainteresowanych materialnie, reguluje ustęp (3) art. 9 u. s. Obecnie władza nadzorcza może daną uchwałę unieważnić nie tylko na wniosek osoby zainteresowanej (pokrzywdzonej), lecz również z urzędu.

Jeżeli wniosek osoby zainteresowanej jest uzasadniony i zostanie zgłoszony w ciągu dni 30 po powzięciu uchwały, władza nadzorcza obowiązana jest ją unieważnić.

Art. 98.*(uchylony)*

Moc obowiązująca tego art. uchylona została przez art. 1 rozp. Prez. R. P. z dn. 14.10.1927 r. o uchyleniu odrębności stanowych (Dz. Ust. Nr. 92 poz. 824).

Art. 99.

Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Szefowi Sekeji Administracyjnej Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich.¹⁾

Czuwanie nad prawidłowym wykonywaniem u. gm. 1919 r. należy obecnie do Min. Spraw Wewn., jako naczelnej władzy nadzorczej nad samorządem terytorjalnym.

CZĘŚĆ II**U S T A W A**

z dnia 23 marca 1933 r.

**o częściowej zmianie ustroju
samorządu terytorjalnego**

(Dz. Ust. R. P. Nr. 35 poz. 294)

DZIAŁ I.

Przepisy, dotyczące obszaru całego Państwa z wyjątkiem woj. śląskiego

ROZDZIAŁ I.

NAZWA I KADENCJA ORGANÓW USTROJOWYCH ZWIĄZKÓW SAMORZĄDOWYCH

Art. 1. (1) Organem stanowiącym i kontrolującym w gminach wiejskich jest rada gminna, w miastach — rada miejska, w powiatowych związkach samorządowych — rada powiatowa.

(2) Organem zarządzającym i wykonawczym w gminach wiejskich jest zarząd gminny,¹⁾ w miastach — zarząd miejski, w powiatowych związkach samorządowych — wydział powiatowy.

(3) Na czele zarządu gminnego stoi wójt, a na czele zarządu miejskiego — burmistrz, w miastach wydzielonych z powiatowych związków samorządowych — prezydent miasta. Zastępcą wójta jest podwójci, burmistrza — wiceburmistrz, zaś prezydenta miasta — wiceprezydent.

(4) Członkowie rad²⁾ (gminnych, miejskich, powiatowych) noszą nazwę radnych, z wyjątkiem członków organów zarządzających, jeżeli ci wchodzi do składu rady. Członkowie zarządu gminnego i zarządu miejskiego noszą nazwę ławników z wyjątkiem osób, wymienionych w ust. (3).

(5) O ile z treści postanowień ustawy nie wynika inaczej, postanowienia, dotyczące gminy i organów gminnych, stosuje się zarówno do rady wiejskiej, jak i miejskiej. Przez „radę gminy” rozumieć należy radę gminną i radę miejską, przez „zarząd gminy” — zarząd gminny i zarząd miejski.

(6) Przez użyte w niniejszej ustawie określenie: „organa ustrojowe związków samorządowych” należy rozumieć zarówno organa stanowiące i kontrolujące, jak organa zarządzające i wykonawcze. W dalszych postanowieniach niniejszej ustawy organ stanowiący i kontrolujący nosi nazwę „organ stanowiący”, organ zaś zarządzający i wykonawczy — „organ zarządzający”.

(7) Przez określenie „członek organu zarządzającego” w dalszych postanowieniach ustawy niniejszej rozumieć należy: w gmi-

nach wiejskich — wójtów, podwójcich i ławników, w miastach — burmistrzów i wiceburmistrzów, bądź prezydentów miast i wiceprezydentów oraz ławników, w powiatowych związkach samorządowych — członków wydziału powiatowego, przez określenie zaś: „przełożony gminy” rozumieć należy: w gminach wiejskich wójta i w miastach — burmistrza, bądź prezydenta miasta.

(8) Przez określenie „władze nadzorcze”³⁾ należy w ustawie niniejszej rozumieć w stosunku do gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, wydział powiatowy, w stosunku do miast pozostałych i powiatowych związków samorządowych — wojewodę, który wydaje decyzje przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym, w stosunku do miasta st. Warszawy — Ministra Spraw Wewnętrznych.

1) „Zarząd gminny” służy do określenia organu zarządzającego gminy wiejskiej bez względu na to, czy działa on jednoosobowo przez wójta, czy kolegiąlnie zapomocą uchwał (art. 44 u. s.). Nazwy więc „zarząd gminny” należy używać w napisie tytułowym wszelkiej korespondencji, blankietów urzędowych, w dokumentach oraz w treści napisów pieczęci urzędowych gminy.

2) Z postanowień ust. (4) art. 1 u. s. łącznie z art. 11 u. s. wynika, że przez „członków rady gminnej” rozumieć należy radnych i członków zarządu gminnego, t. j. wójta, podwójciego (zastępcę wójta) i ławników. Radnym jest członek rady gminnej, który nie jest członkiem zarządu.

3) Określenie „władzy nadzorczej” w dalszych postanowieniach u. s. nie jest równoznaczne z określeniem „władze” albo „władze rządowe”. Przepis ust. 8 art. 1 u. s. stosuje się tylko wówczas, gdy dany przepis używa do słowno określenia „władza nadzorcza”; w innych przypadkach bądź ustawa ustala właściwość władz (np. w sprawach t. zw. poruczonych, przewidzianych w art. 68 u. s.), bądź też pozostawia to M. S. Wewn., który właściwość tę ustali w zapowiedzianych przez ustawę przepisach wykonawczych lub regulaminach.

W przypadkach, w których poszczególne ustawy przewidują uprawnienia dla „władz nadzorczych” nad samorządem gmin wiejskich *bez bliższego określenia tych władz*, zawsze stosuje się postanowienie art. 1 ust. 8 u. s., gdyż odpowiada ono treści postanowień art. 45 dekr. z dn. 4.2.1919 r. o tymcz. ordyn. powiat. z późniejszymi zmianami. Gdy natomiast poszczególne przepisy dotychczasowych ustaw określają właściwość władz w sprawach nadzorczych inaczej, niż czyni to art. 1 ust. (8) u. s., to jedynie w sprawach uregulowanych przez u. s., przepisy takie straciły moc obowiązującą i w sprawach takich stosuje się właściwość władz według u. s. W sprawach zaś nieuregulowanych przez u. s., obowiązują nadal przepisy specjalne, a to ze względu na art. 65, 104 i 130 ust. (2) u. s.

Art. 2. (1) Kadencja organów stanowiących¹⁾ oraz organów zarządzających²⁾ w gminach wiejskich, miastach i w powiatowych związkach samorządowych trwa lat pięć.

(2) Radni i ławnicy, powołani z listy zastępców lub z wyborów uzupełniających, urzędują tylko do końca kadencji, o której mowa w ustępie poprzedzającym.³⁾

(3) Zawodowi członkowie zarządu gminy (art. 49)⁴⁾ wybierani są na lat dziesięć.

(4) Członkowie organu zarządzającego, ustępującego wskutek upływu kadencji, urzędują do chwili ukonstytuowania się organu nowowybranego.⁵⁾⁶⁾

1) T. j. rad gminnych.

2) T. j. zarządów gminnych.

3) Przepis ust. (2) art. 2 u. s. pomija zupełnie przełożonych gminy i ich zastępców, t. j. wójtów i podwójcich. Wynika to stąd, że kadencja tych osób biegnie niezależnie od kadencji całego zarządu i może w praktyce nie pokrywać się z kadencją ławników.

U. s. nie rozstrzyga kwestji, czy kadencja zarządu biegnie równoległe z kadencją rady gminnej. Równoległość taka istnieje tylko w stosunku do ławników, gdyż przemawia za nią okoliczność, że ławnicy są przedstawicielami większych grup radzieckich, co wynika ze sposobu ich wybierania (art. 12 ust. 3) i są jakby łącznikami pomiędzy radą a zarządem gminnym. To też w razie rozwiązania rady gminnej w myśl art. 69 u. s., ławnicy w zasadzie tracą mandaty i urzędują tylko do chwili dokonania wyboru ławników przez nowo wybraną radę gminną i ukonstytuowania się nowego kolegium zarządu w myśl art. 69 ust. (8) u. s. Natomiast kadencja wójta i podwójciego biegnie niezależnie od kadencji rady gminnej. Wynika to stąd, że kadencja wójta i podwójciego może nie pokrywać się z kadencją zarządu gminnego (ławnikami), jak to wyżej podkreśliśmy i co wnosić należy z ust. (2) art. 2 u. s., tem bardziej więc kadencja wójta i podwójciego może nie pokrywać się z kadencją rady gminnej i jest od niej niezależna.

4) Zawodowym może być tylko wójt, jeżeli stanowisko takie będzie chciała ustanowić rada gminna, w myśl art. 49 ust. (1) u. s. i uchwała jej uzyska zatwierdzenie wydziału powiatowego. Stanowisko wójta zawodowego jest więc fakultatywne, zależne w pierwszym rzędzie od woli gminy. Wójt zawodowy musi posiadać odpowiednie kwalifikacje fachowe, które określić ma Minister Spraw Wewnętrznych (art. 49 ust. 1 u. s.). Zadania, wchodzące w zakres urzędu, są głównem zajęciem wójta zawodowego (art. 52 ust. 1 u. s.), który bez zezwolenia władzy nadzorczej nie może mieć żadnych innych płatnych zajęć. Poza stałym uposażeniem w okresie sprawowania urzędu wójt zawodowy po wystąpieniu kadencji pobierać ma trwałe zaopatrzenie emerytalne z funduszu gminy, a wcześniej uzyskać może prawo do jednorazowej odprawy pieniężnej (art. 53 ust. 6 i 9, art. 70 ust. 7 u. s.).

5) Z ust. (2) i (4) wynika, że z chwilą upływu kadencji rady gminnej wszyscy radni tracą mandaty. Stąd więc wybory do nowej rady gminnej powinny być zarządzane i przeprowadzone znacznie wcześniej, w takim czasie, ażeby nowo wybrana rada mogła ukonstytuować się z chwilą upływu kadencji ustępującej rady gminnej.

6) Kadencja rad gminnych, przewidziana w art. 2 u. s., rozpocznie bieg dopiero po dokonaniu wyborów rad na zasadzie nowych przepisów wybor-

czych. Wybory te mają być zarządzane w ciągu 12 miesięcy po wejściu w życie u. s. (art. 115 u. s.) t. j. w każdym razie przed dniem 13 lipca 1934 r. Do tego czasu bieg bieżącej kadencji obecnych rad gminnych i wójtów (podwójcich) jest wstrzymany przez ustawę z dn. 30.3.1922 r. (Dz. Ust. Nr. 28, poz. 225). Dotychczasowe wątpliwości, czy ustawa ta obowiązuje, czy też przestała obowiązywać po ustaniu kadencji wspomnianego w art. 1 tej ustawy Sejmu Ustawodawczego, upadają wobec postanowień, zawartych w art. 130 ust. (3) u. s., która wychodzi z założenia, że ustawa z dnia 30.3.1922 r. obowiązuje, pozbawiając ją stopniowo mocy obowiązującej w miarę przeprowadzenia wyborów i ukonstytuowania się nowych rad gminnych.

ROZDZIAŁ II.

PRAWO WYBIERANIA I WYBIERALNOŚCI DO ORGANÓW USTROJOWYCH ZWIĄZKÓW SAMORZĄDOWYCH

Art. 3. (1) Prawo wybierania do organów ustrojowych związków samorządowych, jeżeli wybory do tych organów są bezpośrednio¹⁾, przysługuje każdemu obywatelowi polskiemu bez różnicy płci, który:

- a) ukończył do dnia zarządzenia wyborów 24 lata;
- b) przynajmniej od roku, licząc wstecz od dnia zarządzenia wyborów, mieszka na obszarze tego związku samorządowego²⁾, którego organ jest wybierany;
- c) nie utracił prawa wybierania do Sejmu w myśl obowiązujących przepisów.³⁾

(2) Warunek jednorocznego zamieszkania nie dotyczy:

- a) zamieszkałych na obszarze związku samorządowego właścicieli lub posiadaczy położonych na tym obszarze nieruchomości;
- b) funkcjonarjuszów państwowych, funkcjonarjuszów przedsiębiorstw i monopoli, funkcjonarjuszów samorządu terytorjalnego i gospodarczego, duchowieństwa świeckiego i zakonnego oraz zawodowych wojskowych służby czynnej, jak również członków rodzin osób wyżej wymienionych, jeżeli osoby te mieszkały na obszarze danego związku samorządowego przed dniem zarządzenia wyborów.

(3) Przy ustalaniu faktu zamieszkania stosuje się przepisy o ewidencji i kontroli ruchu ludności.

(4) Prawo wybierania przysługuje obywatelom honorowym danego związku samorządowego bez ograniczenia, przewidzianego w ust. (1) pkt. b).

(5) Prawo wybierania do organów ustrojowych ulega zawieszeniu na czas postępowania karnego w sprawach o zbrodnie⁴⁾ za które w myśl art. 47 § 1 Kodeksu Karnego sąd orzeka utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych, a to od chwili wszczęcia śledztwa, w postępowaniu zaś karnem bez śledztwa od chwili doreczenia aktu oskarżenia.

(6) Prawo wybierania do organów ustrojowych związków samorządowych nie przysługuje niezawodowym wojskowym służby czynnej.

1) Wybory do rad gminnych są pośrednie, prawo więc głosowania mają tylko członkowie kolegium wyborczego. Postanowienia zatem art. 3 u. s., ściśle rzecz biorąc, nie stosują się do rad gminnych, natomiast zawierają szereg warunków, od których uzależnione jest prawo wybieralności (prawo kandydowania) do rady gminnej (art. 4 ust. 1). Przepisy art. 3 mają pełne zastosowanie przy wyborach do rad gromadzkich, przewidzianych w art. 18 u. s., a to z uwagi na postanowienia, zawarte w art. 26 ust. (1) u. s.

2) Chodzi o rzeczywiste miejsce zamieszkania w jakiegokolwiek nieruchomości w obrębie gminy (względnie gromady) w rozumieniu § 3 ust. 2 rozp. Min. Spraw Wewn. z dnia 16.10.1930 r. o meldunkach i księgach ludności (Dz. Ust. Nr. 84 poz. 653). Dowodem zamieszkania jest zapisanie do rejestru mieszkańców gminy (§ 3 ust. 4 cyt. rozp.).

3) Stosować należy art. 3 ordynacji wyborczej do Sejmu, t. j. ustawy z dn. 28.7.1922 r. (Dz. Ust. Nr. 66 poz. 590). Ze względu na wejście w życie nowego K. K., zawartego w rozporz. Prezydenta R. P. z dn. 11.7.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 60 poz. 571), postanowienia zawarte w punktach 3 i 4 art. 3 ordynacji wyborczej do Sejmu nie obowiązują; w miejsce zaś tych postanowień stosować należy art. 45 i 47 § 1 i 2 oraz art. 49, 52 i 54 K. K. W myśl cyt. postanowień, mieszkaniec gminy traci czynne i bierne prawo wyborcze do rady gminnej (gromadzkiej) względnie prawo uczestnictwa w zebraniu gromadzkim (art. 19 ust. 1 u. s.) z chwilą uprawnocnienia się wyroku, w którym sąd na zawsze lub na czas od 2 do 10 lat orzekł utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych przy wymiarze kary śmierci, bądź dożywotniego więzienia, kary za zbrodnie stanu, lub zbrodnie przeciw interesom zewnętrznym Państwa i stosunkom międzynarodowym albo też kary więzienia za inne zbrodnie, popełnione z chęci zysku. Sąd może również orzec utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych w razie skazania na więzienie (najmniej 6 miesięcy) za każde inne przestępstwo (nie zbrodnie), popełnione z chęci zysku lub z innych niskich pobudek.

4) Przez pojęcie zbrodni rozumieć należy przestępstwo, zagrożone przez K. K. 1932 r. karą śmierci lub więzienia powyżej lat 5 (art. 12 K. K.). Śledztwo prowadzi sędzia śledczy lub inny sędzia z urzędu na wniosek prokuratora lub oskarżonego, bądź na zarządzenie sądu tylko w sprawach, należących do właściwości sądów przysięgłych (na obszarze woj. centralnych dotychczas nie powołanych do życia) lub sądów okręgowych (art. 261—264 K. P. K., zawartego w rozp. Prez. R. P. z dnia 19.3.1928 r. Dz. Ust. Nr. 83 poz. 725 z 1932 r.). Akt oskarżenia składa sądowi prokurator w myśl art. 280 P. K. P.

Art. 4. (1) Wybrany¹⁾ do organów ustrojowych związków samorządowych może być każdy obywatel polski bez różnicy płci, który ukończył do dnia zarządzenia wyborów 30 lat i ma prawo wybierania do powyższych organów.

(2) Do rady miejskiej i rady powiatowej, jak również na stanowisko ławnika miejskiego mogą być wybrani tylko obywatele

polscy, którzy obok warunków wybieralności, wymienionych w ust. (1), władają językiem polskim w słowie i piśmie.

(3) Moc obowiązującą postanowień, zawartych w ustępie poprzednim, może Minister Spraw Wewnętrznych w drodze rozporządzeń zawiesić na czas określony całkowicie lub częściowo dla poszczególnych obszarów Państwa.

(4) Wybrany do wydziału powiatowego może być tylko obywatel polski, który odpowiada warunkom, wymienionym w ust. (1), władza językiem polskim w słowie i piśmie oraz posiada przygotowanie praktyczne, którego warunki określi rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych

(5) Wybrany na urząd niezawodowych: burmistrza w miastach, liczących nie więcej niż 5.000 mieszkańców, jak również wiceburmistrza, wójta i podwójciego, może być tylko obywatel polski, który ma prawo wybieralności do jakiegokolwiek rady gminnej na obszarze Państwa oraz władza językiem polskim w słowie i piśmie; powołana zaś na urząd zawodowego członka zarządu gminy²⁾ oraz niezawodowego burmistrza w miastach, liczących ponad 5.000 mieszkańców, może być tylko osoba, która ponadto posiada przepisane kwalifikacje (art. 49).³⁾

(6) Członkowie zarządów gminnych i miejskich oraz sołtysi i podsołtysi nie mogą wchodzić w skład wydziałów powiatowych. W razie przyjęcia wyboru na członka wydziału powiatowego, osoby te tracą dotychczasowy mandat.

(7) Postanowienia niniejszego artykułu nie naruszają uprawnień, wynikających z ustawy z dnia 31 lipca 1924 r o języku państwowym i języku urzędowania rządowych i samorządowych władz administracyjnych (Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 724).

¹⁾ Z pośród członków zarządu gminnego przełożony gminy i zastępca (wójt, podwójci), jeżeli nie posiadają nieruchomości, muszą wykazać się rocznym zamieszkaniem w jakiegokolwiek gminie miejskiej lub wiejskiej na obszarze Państwa (zob. ust. 5 art. 4 u. s.), natomiast ławnicy muszą mieszkać co najmniej przez rok na obszarze danej gminy albo posiadać w jej obrębie nieruchomość. Co do kwalifikacji, tylko wójt i podwójci muszą władać językiem polskim w słowie i piśmie. Radni zaś i ławnicy mogą warunkowi temu nie odpowiadać.

²⁾ W gminach wiejskich w grę wchodzić może tylko wójt zawodowy, gdyż podwójci jest zawsze niezawodowym.

³⁾ Kwalifikacje wójta zawodowego określić ma Minister Spraw Wewn. na mocy art. 49 ust. (1) u. s.

Art. 5. (1) Nie mogą wchodzić w skład organów ustrojowych związków samorządowych pozostający w służbie czynnej: wojskowi¹⁾, funkcjonariusze właściwych terytorjalnie powiatowych i wojewódzkich władz administracji ogólnej oraz powiatowych związków samorządowych, funkcjonariusze policji państwowej i straży granicznej²⁾, co się zaś tyczy organów gminy miasta stoł. Warsza-

wy — również funkcjonariusze Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.³⁾

(2) Funkcjonariusz związku samorządowego lub jego zakładów i przedsiębiorstw, wybrany do organu stanowiącego lub na członka organu zarządzającego tego związku, musi zrzec się swej posady,⁴⁾ jeżeli przyjmie wybór i jeżeli w ciągu 7 dni po wyborze złoży na ręce kierownika zarządu tego związku samorządowego oświadczenie o przyjęciu wyboru, a w razie wyboru na członka organu zarządzającego — gdy władza właściwa wybór zatwierdzi.⁵⁾⁶⁾ Funkcjonariusz otrzymuje jednak zaliczalny do wysługi emerytalnej urlop bezpłatny na czas zajmowania stanowiska zawodowego członka zarządu w okresie próbnym, jeżeli władza uzależni zatwierdzenie wyboru od odbycia okresu próbnego (art. 49 ust. 7).⁷⁾ Jeżeli wybór nie uzyskał zatwierdzenia, funkcjonariusz samorządowy powraca na zajmowane stanowisko.

(3) Niezłożenie oświadczenia, o którym mowa w ust. (2), powoduje utratę mandatu.

¹⁾ Do rady gminnej i zarządu gminnego nie mogą być więc powoływani oficerowie i podoficerowie zawodowi. Wojskowi niezawodowi nie mogą w ogóle korzystać z praw wyborczych przez czas pełnienia służby wojskowej.

²⁾ Ograniczenia powyższe dotyczą funkcjonariuszów wszystkich działów służby, zespolonych w powiatowych i wojewódzkich władzach administracji ogólnej (starostwach i urzędach wojewódzkich), bez względu na zajmowane stanowisko, jeżeli tylko dana gmina leży na obszarze działania tych władz. Urzędnik więc starostwa powiatowego nie może być powołany do rady gminnej i zarządu gminnego w tym samym powiecie.

³⁾ Postanowienia ust. (1) art. 5 u. s. nie odejmują interesowanym osobom biernego prawa wyborczego, nie pozwalają tylko na łączenie mandatu z odnośnym stanowiskiem w czynnej służbie państwowej lub samorządowej. Pozostający więc w służbie takiej funkcjonariusz może kandydować i może być wybrany do rady gminnej, czy zarządu gminnego, w razie jednak przyjęcia wyboru, musi z dotychczasowej czynnej służby wystąpić.

⁴⁾ Zrzeczenie się posady w razie przyjęcia wyboru powoduje skutki dobrowolnego wystąpienia ze służby samorządowej, czyli pozbawia wszelkich praw, wynikających ze stosunku służbowego, jeżeli umowa służbowa nie reguluje tej kwestji inaczej. W razie jednak objęcia przez pracownika gminnego stanowiska wójta zawodowego, nic nie stoi na przeszkodzie, ażeby cała poprzednia służba mogła być zaliczona do wysługi emerytalnej, na co pozwalają postanowienia art. 53 u. s. i co może być zresztą warunkiem przyjęcia wyboru.

⁵⁾ Zatwierdzeniu podlega tylko wybór wójta i podwójciego.

⁶⁾ Z chwilą zatwierdzenia wyboru na stanowisko wójta zawodowego, pracownik gminny musi zrzec się dotychczasowej posady.

⁷⁾ Postanowienia ust. (2) i (3) art. 5 u. s. uświecają zupełnie wyraźnie zasadę niepołączalności stanowisk funkcjonariuszów gminnych z mandatem radnego i członka zarządu gminnego. Stąd więc wypływa zasada, że radny

i członek zarządu nie może objąć płatnej posady w gminie (w charakterze jej funkcjonariusza) i z chwilą objęcia takiego stanowiska automatycznie traci mandat.

Art. 6. (1) Kto wyraził zgodę na postawienie swej kandydatury do organu ustrojowego związku samorządowego na niepłatne stanowisko z wyboru,¹⁾ obowiązany jest przyjąć mandat i sprawować go do końca kadencji, bądź dopóki mieszka na obszarze tego związku samorządowego i posiada prawo wybieralności.

(2) Do złożenia mandatu przed upływem kadencji²⁾ uprawniony jest każdy z mocy ustawy, kto objął urząd publiczny, bądź przyjął mandat w innym organie ustrojowym tego samego związku samorządowego, lub w innym związku samorządowym.³⁾

(3) Władze, o których mowa w ust. (4), zezwolią⁴⁾ na złożenie mandatu przed upływem kadencji organu osobom, które:

a) wskutek ułomności fizycznej lub znacznie nadwątlonego zdrowia, bądź też złego położenia gospodarczego nie mogą sprawować obowiązków publicznych;

b) są stale zatrudnione poza obszarem związku samorządowego, albo mają zajęcie, połączone z częstym i dłuższym wydalaniem się poza siedzibę organu samorządowego;

c) podadzą inne ważne powody, zasługujące na uwzględnienie.

(4) Do orzekania w sprawach, o których mowa w ustępie poprzedzającym, powołane są: wydział powiatowy w stosunku do organów powiatowego związku samorządowego, gminy wiejskiej i miasta, nie wydzielonego z powiatowego związku samorządowego, oraz magistrat (art. 44 ust. 4) w stosunku do organów ustrojowych miasta wydzielonego.

(5) Władze, wymienione w ustępie poprzedzającym, mają prawo nałożyć na osobę, która bezprawnie odmówiła przyjęcia mandatu lub złożyła go przed upływem kadencji i od obowiązków tych nie jest zwolniona w myśl ust. (3), jednorazowe świadczenie w wysokości od 10 zł. do 1000 zł.⁵⁾ na korzyść tego związku samorządowego, w którym osoba ta uchyla się od sprawowania mandatu. Stronie przysługuje prawo zaskarżenia⁶⁾ powyższych decyzji w ciągu 14 dni po dniu doręczenia do właściwego wojewody, orzekającego ostatecznie przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym, bądź do Ministra Spraw Wewnętrznych, jeżeli chodzi o sprawowanie mandatu w organach ustrojowych miasta stoł. Warszawy.

1) Przymus dotyczy tylko stanowiska radnego, podwójciego i ławnika, bowiem wójt pobiera stałe uposażenie przez czas sprawowania mandatu (art. 53 ust. 1 u. s.). Sprawę przymusu przyjęcia urzędu sołtysa i podsołtysa reguluje art. 21 u. s. Co do mandatu radnego gromadzkiego, u. s. nie przewiduje żadnego obowiązku przyjęcia go i sprawowania do końca kadencji rady gromadzkiej.

2) Kadencja trwa lat pięć (art. 2 u. s.).

3) Do stwierdzenia, t. j. orzekania, czy zachodzą okoliczności, ustawowo uprawniające do złożenia mandatu przed upływem kadencji, upoważnione są władze, wymienione w ust. (4). Ust. (2) wprawdzie pomija tę kwestję, wynika to jednak z brzmienia ust. (4), który wyposaża odnośnie władze do nakładania określonych świadczeń na osobę interesowaną, jeżeli bezprawnie złożyła mandat przed upływem kadencji. Stąd więc władze te orzekają, czy złożenie mandatu jest prawnie uzasadnione. Decyzje w tym zakresie nie są jednak w żadnej mierze pozostawione uznaniu władz orzekających i podlegają ściślej kontroli, w toku instancji i kontroli sądowej ze strony N. T. A.

4) Decyzje w sprawach, o których mowa w ust. (3), nie są pozostawione całkowicie swobodnemu uznaniu władzy orzekającej i muszą być motywowane, zgodnie z art. 75 ust. (2) post. adm., mogą być zmieniane lub uchylane w toku instancji i podlegają kontroli sądowej w razie wniesienia przez stronę skargi do N. T. A.

5) Wymiar świadczenia pozostawiony jest całkowicie swobodnemu uznaniu władzy orzekającej; władza odwoławcza ma jednak prawo zaskarżone orzeczenie uchylić, lub wymiar świadczenia obniżyć, w myśl art. 93 post. adm., nie może natomiast wymiaru tego podnieść. Zasada przeciwna musiałaby być wyraźnie ustalona.

W razie wniesienia przez stronę odwołania wydział powiatowy może zastosować art. 90 ust. 1 post. adm.

Ponieważ sankcja, przewidziana w ust. (4) art. 6 ma charakter pewnego rodzaju sankcji karnej, przeto przy ustalaniu wymiaru świadczenia powinno się brać pod uwagę: 1) stopień wyrobienia i uspołecznienia jednostki, 2) wagę naruszenia karności obywatelskiej, której idea przyświeca postanowieniom art. 6, 3) dotkliwość sankcji (w zależności od położenia gospodarczego i stanu majątkowego osoby interesowanej).

6) Chodzi o prawo wniesienia odwołania w myśl art. 82 i 83 post. adm.

Art. 7. (1) Członek organu ustrojowego związku samorządowego traci mandat, gdy w okresie jego sprawowania zajdzie albo wiadoma się stanie okoliczność,¹⁾ która wyłączałaby wybieralność danej osoby.

(2) Członek organu ustrojowego podlega z mocy ustawy zawieszeniu²⁾ w sprawowaniu mandatu w przypadkach, przewidzianych w art. 3 ust. (5).

(3) Do orzekania w sprawach, wymienionych w ust. (1) i (2), powołany jest przewodniczący danego organu ustrojowego, a w stosunku do przełożonego gminy — władza nadzorcza.³⁾

1) Okolicznością, która może się ujawnić w czasie trwania mandatu, może być brak zamieszkania w obrębie gminy, albo wymaganego okresu zamieszkania, brak wymaganego wieku oraz karalność za przestępstwa, pozbawiające prawa wyborczego. Jeżeli radny lub ławnik zmieni miejsce zamieszkania, wówczas traci mandat z chwilą, kiedy powinien być wykreślony z rejestru mieszkańców danej gminy w myśl rozp. Min. Spraw Wewn. z dn. 16.10.1930 r. (Dz. Ust. Nr. 84 poz. 553). Jeżeli okaże się, że jeszcze przed dokonaniem wyboru członka rady gminnej lub zarządu gminnego wszczęto postępowanie karne przeciw temu członkowi w sprawach o zbrodnie, za

które sąd może orzec kary, przewidziane w § 1 art. 47 K. K., wówczas członek powyższych organów traci również mandat, bowiem jest to okoliczność, która wykluczałaby jego wybór.

2) Zawieszenie członka zarządu gminnego w sprawowaniu mandatu nie z mocy prawa, lecz na podstawie indywidualnej decyzji władz, normuje art. 71 u. s.

3) Przeciw decyzji w sprawie utraty lub zawieszenia mandatu można w ciągu dni 14 wnieść odwołanie w toku instancyj, a po ich wyczerpaniu skargę do N. T. A. w ciągu 2 miesięcy po dniu otrzymania decyzji.

Art. 8. Opuszczenie bez usprawiedliwionych powodów trzech kolejnych posiedzeń (obrad) organu stanowiącego lub zarządzającego,¹⁾ powoduje utratę mandatu niezawodowego członka tego organu²⁾ ze skutkami, przewidzianymi w art. 6 ust. (5). Do orzekania w powyższych sprawach powołane są władze, wymienione w art. 6 ust. (4).³⁾⁵⁾

1) Okoliczności, usprawiedliwiające opuszczenie posiedzenia powinny być podane przez interesowanego członka organu (t. j. rady gminnej względnie zarządu gminnego) przed posiedzeniem i w każdym razie w czasie najkrótszym po ustąpieniu przeszkód, dla których usprawiedliwienie się wcześniej nie było możliwe. Wydział powiatowy, orzekający o utracie mandatu w myśl art. 8, ocenia powody nieobecności dopiero wówczas, gdy ma rozstrzygnąć sprawę ewent. utraty mandatu.

2) Wójt zawodowy ponosi odpowiedzialność w takich wypadkach z art. 70 u. s.

3) T. j. wydział powiatowy, który rozstrzyga o usprawiedliwieniu powodów nieobecności, o wygaśnięciu mandatu, i wymiarze świadczeń pieniężnych w razie nieusprawiedliwionej trzykrotnej z kolei nieobecności członka organu.

Decyzje w powyższych sprawach pozostawione są swobodnemu uznaniu wydziału powiatowego, jeżeli chodzi o usprawiedliwienie przyczyn nieobecności członka rady gminnej lub zarządu na posiedzeniach tych organów. Chociaż więc przeciw decyzjom w tych sprawach można wnosić odwołania w toku instancyj, a po ich wyczerpaniu skargi do N. T. A., to jednak władza odwoławcza (wojewoda przy współudziale wydziału wojewódzkiego z głosem stanowczym) oraz N. T. A. mogą uchylać decyzje, jedynie w razie stwierdzenia istotnej wadliwości postępowania bądź przekroczenia granic swobodnego uznania, t. zn. dowolności w postępowaniu organów orzekających.

4) Wydział powiatowy powołany jest do nakładania świadczeń pieniężnych jedynie wówczas, gdy jednocześnie orzeka o utracie mandatu; nie może więc nakładać takich świadczeń w razie nieusprawiedliwienia nieobecności tylko na jednym lub dwóch posiedzeniach danego organu (rady gminnej, zarządu).

5) Pozbawienie mandatu w radzie gminnej na podstawie art. 8 u. s. pociąga za sobą automatycznie utratę mandatu w zarządzie gminnym. Postanowienia art. 8 u. s. nie dają jednak podstawy do pozbawiania mandatu wójta zawodowego ani w radzie gminnej, ani w zarządzie. Wójt zawodowy, poza wypadkami: śmierci, dobrowolnego ustąpienia i upływu kadencji może

utracić mandat jedynie w przypadkach, przewidzianych w art. 7 u. s. (z mocy prawa) lub wskutek złożenia go z urzędu w trybie odrębnej decyzji władz (art. 70 u. s.).

Art. 9. (1) Członkowie organów ustrojowych związku samorządowego nie mogą wchodzić z nim w stosunki prawne w charakterze kontrahenta, a jeśli w chwili wyboru pozostają w takich stosunkach, nie mogą objąć stanowiska dopóki te stosunki trwają i dopóki rachunki, z nich wynikające, nie będą ostatecznie uregulowane.¹⁾ Wyjątek stanowią stosunki prawne, wynikające z najmu pomieszczeń dla własnych celów mieszkaniowych lub handlowo-przemysłowych, dzierżawy drobnych parcel, jeżeli najem lub dzierżawa ma miejsce według czynszu, ustalonego powszechnie dla danego typu obiektu wydzierżawionego. W wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych miejscowymi potrzebami gospodarzami, mogą członkowie organu ustrojowego związku samorządowego być dostawcami towarów dla tego związku według cen, ustalonych powszechnie dla danego gatunku towaru, pod warunkiem zatwierdzenia takiej transakcji przez władzę nadzorczą.²⁾³⁾

(2) Jeżeli w sprawie interesowany jest materialnie członek organu ustrojowego, członek taki nie może być obecny przy rozważaniu sprawy i w głosowaniu nad nią brać udziału. Postanowienie to stosuje się również, jeżeli interesowani są: małżonek członka organu, jego krewni lub powinowaci pierwszych trzech stopni, osoby, pozostające pod jego opieką, przysposabiający (przysposobiciel), bądź przysposobiony, albo jeżeli chodzi o sprawę, w której pomiedzy członkiem organu a osobą trzecią zachodzi stosunek zastępstwa prawnego.⁴⁾

(3) Uchwały powyższych organów, powzięte w obecności osób, o których mowa w ust. (1) lub (2), może władza nadzorcza unieważnić,⁵⁾ ma zaś obowiązek to uczynić na wniosek osoby interesowanej, zgłoszony w ciągu dni 30 po dniu powzięcia danej uchwały.⁶⁾

1) Z postanowień ust. (1) wynika, że niedopuszczalne są wszelkie umowy w sprawie dostawy, dzierżawy, najmu usług i t. p. pomiędzy członkiem rady gminnej, czy zarządu a gminą. Członek rady gminnej, względnie zarządu przez zawarcie niedozwolonych umów z gminą nie traci mandatu, ani nie ulega zawieszeniu z samego prawa. W tym wypadku odpowiedzialność w pierwszym rzędzie ponosi wójt, który powinien zawiesić uchwały, sprzeczne z art. 9 u. s., zgodnie z art. 66 u. s.

2) Przepisy, zawarte w zdaniu drugim i końcowym ust. (1) art. 9, wymagają wykładni ścieśniającej, stanowią bowiem wyjątki od zasady niedopuszczalności stosunków prawnych, opartych na interesie materialnym, pomiędzy członkiem rady gminnej czy zarządu a gminą.

3) Ocena potrzeb gospodarczych, uzasadniających dopuszczenie transakcji pomiędzy członkiem rady miejskiej, czy zarządu a gminą, należy do swobodnego uznania wydziału powiatowego. Wszelako wyjątki mogą być usprawiedliwione jedynie ważnymi względami miejscowymi, np. jeżeli interesowany członek organu jest jedynym, albo jednym z nielicznych dostaw-

ców, znanych z solidności i niema najmniejszych obaw, ażeby nadużywał w stosunkach z gminą swego mandatu, albo żeby rada gminna czy zarząd dawały takiemu dostawcy uprzywilejowane warunki.

4) Chodzi tu o sprawy, w których pomiędzy członkiem rady gminnej względnie zarządu a osobą trzecią zachodzi stosunek prawny, wynikający np. z pełnomocnictwa w danej sprawie (ogólnego lub szczególnego), przy czem obojętne jest, czy dany członek organu jest mocodawcą, a osoba trzecia pełnomocnikiem, czy też jest przeciwnie.

„Materjalne zainteresowanie“, o którym jest tu mowa, nie może mieć związku z postanowieniami ust. (1), które zgóry wykluczają z pewnymi wyjątkami możliwość stosunku prawnego członka organu ustrojowego z gminą, a tem samem uczestniczenia w posiedzeniu. Możliwą jest tu więc sytuacja, gdy chodzić będzie np. o oszacowanie wyłączonego na rzecz gminy gruntu radnego i t. p.

5) Unieważnienie uchwały powoduje wygaśnięcie stosunku prawnego, np. wynikającego z umowy, zawartej pomiędzy członkiem rady gminnej (zarządcą) a gminą, nie uchyla zaszytych już skutków cywilno-prawnych; wzajemne sądy rozszczenia w razie niedościa stron do dobrowolnej ugody dochodzone być mogą jedynie w drodze sądowej. Unieważnienie uchwały w drodze nadzoru, zwłaszcza motywy takiego aktu mogą mieć jednak istotne znaczenie dla sądów cywilnych przy rozstrzygnięciu wynikłych sąd sporów pomiędzy gminą a członkiem organu, jak również pomiędzy gminą a interesowaną osobą trzecią.

6) Po upływie terminu, przewidzianego w ust. 3 art. 9, władza nadzorcza może pozostawić wniosek osoby interesowanej ze względów formalnych bez rozpatrzenia, w miarę jednak uznania może go załatwić i uchwałę kwestjonowaną unieważnić z urzędu.

ROZDZIAŁ III.

GMINA WIEJSKA I GROMADA. — GMINA WIEJSKA.

Art. 10. (1) Do obszaru gminy wiejskiej wchodzi jedna lub więcej miejscowości (osad, miasteczek, wsi, siół, osiedli, przysiółków, kolonij, zaścianków, folwarków i t. p.).

(2) Wielkość obszaru gminy powinna odpowiadać naturalnemu, o ile możliwości, zasięgowi wspólnego zainteresowania lokalnymi sprawami publicznymi ogółu mieszkańców połączonych miejscowości, jak również zapewnić gminie zdolność¹⁾ wykonywania cięższych na niej zadań.²⁾

(3) Każda gmina wiejska jest samorządną jednostką terytorjalną, osobą prawa publicznego³⁾ i podmiotem praw majątkowych.⁴⁾

1) Chodzi tu o zdolność gospodarczą i finansową gminy, o jej samowystarczalność gospodarczą i bezdeficytowość budżetu, jak również o zdolność intelektualną, o możliwość doboru ludzi wyrobionych i pragnących brać udział w pracy zbiorowej, w samorządzie gminnym.

2) Gmina musi być dostatecznie zasobna w środki materjalne do wypełnienia zadań zarówno samorządowych, jak i państwowych, t. j. czynności wykonawczych władz rządowych, musi przede wszystkim posiadać w tym celu środki konieczne do utrzymania stałego personelu biurowego, a już co najmniej wykwalifikowaną siłę fachową w osobie sekretarza gminy, jak na to wskazuje art. 13 ust. (1) u. s.

3) Publiczno-prawny charakter gmina posiada z mocy prawa. Łączy się z tem przymusowa podległość wszystkich osób, przebywających w gminie, władzy jej organów ustrojowych, moc wydawania przez nie, w granicach ustaw, wiążących zarządzeń i postanowień oraz możliwość stosowania wobec opornych środków przymusu administracyjnego. Łączy się z tem również prawo nakładania przez gminę danin publicznych w granicach posiadanych uprawnień finansowych i t. p.

4) Z osobowości prawnej wynika zdolność prawna i do działań prawnych, gmina więc ma w tym zakresie wszelkie prawa, jakie z reguły przysługują każdej pełnoletniej jednostce fizycznej, jak prawo nabywania i zbywania majątku, zaciągania zobowiązań prawnych, stawiania przez osobę upoważnioną w sądach, może pozywać i być pozywaną i t. p.

Art. 11. (1) Członkami rady gminnej są: wójt, jako przewodniczący, podwójci,¹⁾ ławnicy oraz radni.²⁾

(2) Liczba³⁾ radnych wynosi w gminach wiejskich:

a) do 5.000 mieszkańców⁴⁾ — dwunastu;

b) od 5.000 do 10.000 mieszkańców — szesnastu;

c) powyżej 10.000 mieszkańców — dwudziestu.

1) Nazwa podwójciego przysługuje obecnemu zastępcy wójta.

2) W skład rady gminnej wchodzi więc radni i członkowie zarządu gminnego. W zakresie podejmowania uchwał jedni i drudzy zajmują w radzie stanowisko równorzędne. Różnią się jednak w prawach, gdy chodzi o wybory członków zarządu, bowiem w głosowaniu udział biorą tylko radni (zob. art. 12 u. s.). To samo dotyczy wyborów przewodniczącego, zastępcy i członków gminnej komisji rewizyjnej (zob. art. 62 ust. (3) u. s.).

3) Dotychczasowa liczebność rad gminnych, do czasu odnowienia ich składu na podstawie nowych zasad wyborczych, pozostaje bez zmiany. Z dniem wejścia w życie u. s., t. j. z dniem 13 lipca 1933 r., zgodnie z art. 130 ust. (2) lit. i) tracą moc wszelkie dotychczasowe przepisy wyborcze do rad gminnych. Nowe zaś zasady ordynacji wyborczej, przewidziane w art. 29—30 u. s., nie mogą być stosowane aż do wydania zapowiedzianych w nich reg. wyborczych, jakie ma wydać Min. S. Wewn. Do tego więc czasu, wobec braku jakichkolwiek bliższych przepisów wyborczych, nie może być mowy o możliwości odnowienia składu obecnych rad, a tem samem odpada również możliwość zmiany obecnej liczby radnych. Generalne odnowienie rad gminnych, ściśle biorąc — wybory do rad gminnych, muszą być zarządzane na obszarze b. zaboru rosyjskiego w ciągu 12 miesięcy po wejściu w życie u. s., t. j. przed 13 maja 1934 r. W przypadku zdekompletowania w międzyczasie dotychczasowej rady gminnej — pozostałoby jedynie jej rozwiązanie, ze skutkami, przewidzianymi w art. 72 ust. (1)—(3) u. s.

4) Liczbę mieszkańców gminy ustala się na podstawie wyników ostatniego urzędowego powszechnego spisu ludności (zob. art. 128 u. s.).

Przyrost, bądź również spadek zaludnienia, stwierdzony potem w inny choćby najbardziej autorytatywny sposób, nie ma wpływu na liczebność rady gminnej, aż do czasu przeprowadzenia następnego powszechnego spisu ludności.

Art. 12. (1) Zarząd gminny składa się z wójta, podwójciego oraz dwóch, w gminach zaś, liczących ponad 10.000 mieszkańców, trzech ławników.¹⁾

(2) Wójt i podwójciego wybierają radni²⁾ w głosowaniu tajnym większością głosów ustawowej ich liczby. Przy zachowaniu tej zasady należy w razie potrzeby zastosować głosowanie ściślejsze.³⁾

(3) Ławników wybierają radni w głosowaniu tajnym.⁴⁾ Jeżeli na gminę przypada dwóch ławników,⁵⁾ wybory ich oparte są na zasadach ograniczonego głosowania imiennego; głosować wolno tylko na jednego z kandydatów uprzednio zgłoszonych,⁶⁾ za wybranych zaś uznaje się tych dwóch kandydatów, którzy otrzymali kolejno największą ilość głosów.⁷⁾ Jeżeli na daną gminę przypada trzech ławników, wybierani są oni w głosowaniu stosunkowym.⁸⁾ Bliższe zasady w tym zakresie ustala regulamin wyborcze, wydane przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

(4) Radny, obejmując stanowisko wójta, powójciego, lub ławnika, traci mandat radnego.

1) Choćby w skład zarządu gminnego wchodzi kilka osób, ma on charakter organu kolegjalnego jedynie tylko w sprawach, wyraźnie przez ustawę zastrzeżonych dla kolegjum, np. w myśl art. 14 i 44 u. s. Nazewnictwo z ramienia zarządu gminnego działa tylko wójt i w przeważającym zakresie kompetencji zarządu działa jednoosobowo. Art. 12 u. s. wchodzi w życie 13 lipca 1933 r., t. j. z upływem 60 dni po dniu ogłoszenia ustawy. Zarząd gminny kolegjalny składa się narazie z wójta, podwójciego i 1 ławnika, bądź też bez niego w przypadku, przewidzianym w art. 45 u. gm. 1919 r.; kolegjum będzie skompletowane dopiero po odnowieniu składu rady gminnej, w myśl nowych zasad wyborczych, t. j. po wydaniu przed Min. S. Wewn. regulaminów wyborczych, zapowiedzianych w art. 12 ust. (3) i art. 29 ust. (7).

2) W wyborach wójta i podwójciego członkowie zarządu gminnego udziału nie biorą. Rola ustępującego wójta ogranicza się w takich razach wyłącznie do przewodnictwa bez prawa głosowania.

3) Bliższe zasady głosowania ściślejszego określi rozp. wyk. Można stosować różne metody, np. dwóch głosowań: jeżeli pierwsze głosowanie nie dało rezultatu, t. j. żaden z kandydatów nie uzyskał absolutnej większości ustawowej liczby radnych, wówczas następuje powtórne głosowanie między dwoma kandydatami, którzy w pierwszym głosowaniu otrzymali najwięcej głosów. Można stosować czystą metodę eliminacyjną i kilka głosowań, polegającą na tem, że po pierwszym głosowaniu, nie przynoszącem rezultatu, wyłącza się kandydata, który otrzymał najmniejszą ilość głosów i następuje powtórne głosowanie, w razie zaś jego bezskuteczności stosuje się w dalszym ciągu tę samą metodę wyłączenia kandydata, który uzyskał najmniej-

szą ilość głosów i ponownego głosowania i t. d. aż do osiągnięcia ostatecznego rezultatu. Mogą wreszcie w grę wchodzić jeszcze inne systemy, stanowiące pewne odmiany dwóch powyżej opisanych. Dopóki więc nie zostaną wydane w wykonaniu u. s. szczegółowe przepisy, dotyczące tych wyborów, niema możliwości przeprowadzania obecnie żadnych wyborów wójta i podwójciego, w razie zaś potrzeby obsadzenia stanowiska wójta pozostawałoby jedynie ustanowienie tymczasowego przełożonego gminy w myśl art. 72 ust. (4) lub art. 73 ust. (1) u. s.

4) Głosowanie tajne odbywa się zapomocą kart do głosowania (kartek wyborczych).

5) T. j. gdy gmina na podstawie ostatniego powszechnego spisu ludności nie liczy więcej, niż 10.000 mieszkańców.

6) Każdy radny może zamieścić na kartce wyborczej tylko jedno nazwisko kandydata, wzięte z listy kandydatów, ogłoszonej przed głosowaniem.

7) O wyborze więc 2 ławników decyduje największa cyfrowo ilość głosów, uzyskanych przez dwóch kandydatów, czyli względna większość głosów.

8) Najpowszechniej używany jest system wyborów stosunkowych na listy kandydatów. Taki zapewne system ustalili regulamin wyborczy, zapowiedziany w art. 12 ust. (3) u. s.

Art. 13. (1) Gmina wiejska obowiązana jest utworzyć taką ilość stanowisk służbowych,¹⁾ jaka jest niezbędna do prawidłowego wykonywania jej zadań,²⁾ a przynajmniej stanowisko sekretarza gminnego.

(2) Na stanowisko sekretarza gminnego mogą być powoływane tylko osoby, które posiadają przepisane wykształcenie, odbyły praktykę i złożyły egzamin z zakresu wymagań fachowych i umiejętności praktycznych.³⁾ Na pozostałe stanowiska w gminie wiejskiej mogą być powoływane tylko osoby, które posiadają przepisane wykształcenie. Wojewoda po zasięgnięciu opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) władny jest zwolnić kandydata od wymaganego cenzusu wykształcenia, jeżeli złoży on przepisany egzamin zastępczy.⁴⁾

(3) Obowiązek ustanowienia stanowiska sekretarza gminnego (ust. 1) nie dotyczy gmin, liczących do 5.000 mieszkańców, jeżeli w gminach tych ustanowiony jest urząd wójta zawodowego (art. 49).⁵⁾ Władza nadzorcza może również zwolnić z obowiązku ustanowienia stanowiska sekretarza gminnego (ust. 1) powyższe gminy, jeżeli wójt posiada kwalifikacje na sekretarza gminnego i czynności służbowe są głównym zajęciem wójta.⁶⁾

(4) Upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych do wydania przepisów, normujących sprawę wykształcenia i praktyki, wymaganej od osób, powoływanych na stanowisko sekretarza gminnego, oraz ustalających program egzaminów tudzież skład komisji egzaminacyjnych. Wykształcenie, wymagane od kandydatów na pozostałe stanowiska w gminie wiejskiej, określa miejscowy statut służbowy,⁷⁾ uchwalony przez radę gminną i zatwierdzony przez wydział powiatowy (art. 14 ust. 5).

1) O rodzaju, ilości stanowisk oraz przywiązanych do nich uposażeń służbowych decyduje rada gminna, w myśl art. 43 ust. (1) lit. d) u. s., uchwalając statut etatu stanowisk służbowych, zgodnie z § 20 rozp. Prez. R. P. z dn. 30.12.1924 r. (Dz. Ust. Nr. 118, p. 1073). Statut taki wymaga zatwierdzenia przez wojewodę, przy współudziale wydziału wojewódzkiego z głosem stanowczym, w myśl art. 65 ust. (4) u. s.

2) Chodzi tu o zadania ustawowe gminy, zarówno w zakresie gospodarki samorządowej, jak i w zakresie czynności wykonawczych władz rządowych. Ogrom tych zadań ilustruje ich zestawienie, podane w książce p. t. „Obowiązkowe zadania i czynności gminy“ Warszawa 1932 (Nakład Związku Miast Polskich).

3) Kandydat na stanowisko sekretarza gminnego musi więc odpowiadać 3 warunkom: 1) posiadać odpowiedni cenzus naukowy, jaki określić ma Min. Spraw Wewn. w myśl ust. (4) art. 13 u. s., 2) odbyć praktykę, t. j. pewien, określony również przez Min. Spraw Wewn., okres służby próbnej w urzędzie gminnym, oraz 3) złożyć pomyślnie egzamin praktyczny, wykazując się znajomością przepisów i obowiązków sekretarza gminnego (wymagań fachowych) oraz praktycznego ich wypełniania.

4) Sprawę wykształcenia normuje czasowo okólnik M. S. Wewn. Nr. 108 z dn. 13.8.1932 (Dz. Urz. M. S. Wewn. Nr. 13 poz. 164), który jest narazie aktualny, przestanie jednak obowiązywać z chwilą wydania przez M. S. Wewn. przepisów, zapowiedzianych w art. 13 ust. (4) u. s. Osoby, wymienione w art. 121, zwolnione są, z mocy prawa, od wymaganego cenzusu wykształcenia oraz od obowiązku składania egzaminów praktycznych (zob. uwagi pod art. 121 u. s.). Program egzaminu zastępczego ustalić ma Min. S. Wewn. Egzamin ten jest niezależny od egzaminu praktycznego i ma na celu stwierdzenie, czy kandydat posiada dostateczną znajomość przedmiotów w zakresie wykształcenia ogólnego, odpowiadającego formalnemu cenzusowi naukowemu, jaki wymagany jest od kandydatów na dane stanowisko

Postanowienie, dotyczące dyspensy od wymaganego cenzusu wykształcenia, dotyczy kandydatów na wszystkie stanowiska służbowe w gminie, objęte statutem etatu stanowisk służbowych, który, zgodnie z § 20 rozp. Prez. R. P. z dn. 30.12.1924 r. (Dz. Ust. Nr. 118 poz. 1073) powinien określać kwalifikacje naukowe wymagane dla danego stanowiska.

5) Zob. uwagę 4) pod art. 2 u. s.

6) Zdanie ostatnie ust. (3) dotyczy wójtów niezawodowych, wybieranych na zwykłą, t. j. 5-letnią kadencję, posiadających jednak odpowiednie kwalifikacje i poświęcających cały czas zajęciom służbowym w zarządzie gminnym.

7) Na treść statutu wskazuje art. 14 ust. (5).

Art. 14. Sekretarza gminnego powołuje i zwalnia wójt na podstawie uchwały zarządu gminnego, działającego w tym zakresie kolegialnie, po zatwierdzeniu uchwały przez starostę powiatowego, który zasięga uprzednio opinii wydziału powiatowego.¹⁾ Jeżeli gmina ustanowi stanowisko zastępcy sekretarza gminnego, w powyższy sposób również odbywa się powoływanie i zwalnianie zastępcy.

(2) Pozostałych pracowników gminnych przyjmuje i zwalnia wójt na podstawie uchwały zarządu gminnego, działającego w tym zakresie kolegialnie.

(3) Przyjmowanie i zwalnianie sekretarza gminnego oraz pozostałych pracowników gminnych następuje z zachowaniem praw nabytych, zastrzeżonych w ustawach specjalnych.²⁾

(4) Sekretarz gminny bierze udział w obradach zarządu gminnego i rady gminnej z głosem doradczym i protokółuje uchwały tych organów. Postanowienia art. 9 stosują się również do sekretarza gminnego.

(5) Zakres obowiązków i praw sekretarza gminnego oraz innych pracowników gminnych, jak również przepisy dyscyplinarne ustala w granicach ustaw specjalnych statut służbowy, uchwalony na wniosek zarządu gminnego przez radę gminną i zatwierdzony przez wydział powiatowy.

1) Akt nominacyjny (dowód przyjęcia do służby) na stanowisko sekretarza gminnego podpisuje i wydaje wójt, przedtem jednak: a) musi uzyskać uchwałę kolegium zarządu gminnego, a więc zgodę jego, wyrażoną zwykłą większością głosów, w obecności więcej niż połowy ustawowej liczby członków zarządu (w razie równości głosów rozstrzygający jest głos wójta), b) uchwała zarządu gminnego musi być zatwierdzona przez starostę powiatowego. Starosta powiatowy obowiązany jest, przed powzięciem decyzji, zasięgnąć opinii wydziału powiatowego, nie jest jednak uchwałą jego związany. Powyższy tryb obowiązuje również przy zwalnianiu sekretarza gminnego. Od decyzji starosty powiatowego, odmawiającej zatwierdzenia uchwały zarządu w sprawie nominacji i zwolnienia sekretarza gminnego, może zarząd odwołać się w ciągu dni 14 do wojewody, który orzeka ostatecznie w administracyjnym toku instancji, przy współudziale wydziału wojewódzkiego z głosem stanowczym. Decyzję wojewody zarząd gminny może zaskarżyć do N. T. A. w ciągu 2 miesięcy, licząc od dnia otrzymania decyzji.

2) Prawa funkcjonariuszów samorządowych, wynikające ze stosunków służbowych, uregulować ma osobna ustawa, zapowiedziana w art. 120 u. s. (zob. uwagi pod art. 120 u. s.).

Ze względu na charakter prywatno-prawny stosunku służbowego pracowników samorządowych na obszarze b. zab. rosyjskiego w zakresie praw nabytych, przysługujących im w razie zwolnienia ze służby, stosuje się przepisy prawa cywilnego i umów indywidualnych, postanowienia rozp. Prez. R. P. z dn. 16.3.1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. Ust. Nr. 35 poz. 323) oraz przepisy statutów emerytalnych, opartych na art. 5 p. 6 rozp. Prez. R. P. z dn. 24.11.1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych (Dz. Ust. Nr. 106 poz. 911), jeżeli chodzi o pracowników ubezpieczonych przez gminę we własnym zakresie działania przez przystąpienie jej do powiatowego funduszu emerytalnego (w myśl zalecenia Min. S. Wewn. w okólniku Nr. 148 z dn. 18.7.1929 r. i okóln. M. S. Wewn. Nr. 87 z dn. 4.6.1930 r. Zob. Zb. Zarz. Min. S. Wewn. str. 270 i nast. oraz str. 1383 i nast.).

Ust. (3) art. 14 u. s. nie reguluje bliżej kwestji zachowania praw nabytych przy przyjmowaniu pracownika do służby. Chodzi tu o prawa nabyte w innej gminie, lub wogóle w innym związku samorządowym, jak np. prawo do uzyskanej w innej gminie grupy i szczebla uposażenia, zgodnie z rozp. Prez. R. P. z dn. 30.12.1924 r. (Dz. Ust. Nr. 118 poz. 1073), nie wyłączając prawa do wyższej grupy z mocy § 19 tegoż rozporządzenia, prawa do urlopu wypoczynkowego, prawa, wynikające z ubezpieczenia emerytalnego pracownika przez gminę, poprzednio zatrudniającą danego pracownika we własnym zakresie działania (ubezpiecz. w powiatowym funduszu emerytalnym) i t. d. Art. 14 ust. (3) nie rozstrzyga wyraźnie, czy prawa emerytalne nabyte w poprzedniej służbie samorządowej muszą być przez gminę angażującą danego pracownika wprost zachowane, czy też w zakresie i pod warunkiem, jakie dopiero ustalić mają ustawy specjalne, t. j. przyszłe ustawy pracownicze, zapowiedziane w art. 120 u. s. Z brzmienia art. 14 ust. (3) wnosić można, że zasada zachowania praw nabytych przy przyjmowaniu do służby wchodzi w grę już obecnie, niezależnie od przyszłych ustaw pracowniczych, jeżeli strony, t. j. gmina i angażowany pracownik nie umówią się inaczej, t. zn. nie zawrą innej umowy, na którą pozwala prywatno-prawny stosunek służbowy pracowników gminnych. Stąd więc bez zgody pracownika nie można w żadnym razie przy angażowaniu go do innej gminy pozbawiać go praw, nabytych w gminie poprzedniej.

GROMADA.

Art. 15. (1) Obszar gminy wiejskiej, jeżeli nie stanowi jednej miejscowości, dzieli się na gromady. Gromadę wiejską stanowi z reguły każda miejscowość (osiedle, wieś, sioło, kolonja, osada, miasteczko, zaścianek, folwark i t. p.); miejscowości te jednak mogą być łączone i mogą tworzyć wspólną gromadę.¹⁾

(2) Każda nieruchomość w gminie wiejskiej należy do obszaru jednej z gromad.

(3) Gromada jest podmiotem majątku, dobra gromadzkiego i innych praw majątkowych.²⁾

(4) W gminach wiejskich, których obszar stanowi jedną miejscowość, niema ustroju gromady i wszystkie uprawnienia, zastrzeżone ustawą niniejszą organom gromady, należą do właściwych organów ustrojowych gminy.

¹⁾ Decyzja i ocena potrzeby łączenia dwóch lub więcej miejscowości w jedną wspólną gromadę należy do wojewody, z którym współdziała w tym zakresie wydział wojewódzki z głosem stanowczym (art. 16).

²⁾ Z zestawienia ust. (3) art. 15 z ust. (3) art. 10 wynika, że gromada nie jest pełnoprawną jednostką samorządową, wobec braku wyraźnego stwierdzenia publiczno-prawnego jej charakteru. Gromada może więc posiadać, nabywać i zbywać majątek nieruchomy, zaciągać zobowiązania i stawać przez osobę do tego upoważnioną w sądach, ma więc wszelkie uprawnienia podmiotu prawa cywilnego, nie ma jednak tych uprawnień w za-

kresie prawa publicznego, z jakich korzysta gmina, nie może sama nakładać danin publicznych, stosować środki przymusu administracyjnego i t. d. jak zresztą wskazują na to postanowienia, zawarte w art. 23 u. s.

Art. 16. (1) Utworzenie nowej gromady, zniesienie istniejącej oraz wszelkie zmiany granic gromad w obrębie gminy wiejskiej, jak również ustalenie i zmiana nazwy gromady następują w drodze rozporządzenia wojewody, wydanego przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym na wniosek wydziału powiatowego i po wysłuchaniu opinii organów uchwalających interesowanych gromad oraz rady gminnej.

(2) Rozrachunki między gromadami i likwidację spraw majątkowych przy zmianie granic przeprowadzają interesowane gromady w drodze porozumienia,¹⁾ a jeżeli porozumienie takie nie dojdzie do skutku — właściwy wydział powiatowy.²⁾

¹⁾ W razie zniesienia gromady i włączenia jej obszaru do gromady sąsiedniej, odpada potrzeba postępowania układowego, o którym mowa w ust. (2) art. 16. Wówczas bowiem cały majątek po gromadzie zniesionej przechodzi na gromadę, rozszerzoną kosztem tamtej z zastrzeżeniem, że prawa majątkowe mieszkańców jednej i drugiej, np. prawa użytkowników majątku gromadzkiego, nie mogą w żadnym razie doznać uszczuplenia, co wynika z ogólnych postanowień art. 25 u. s.

²⁾ Od decyzji wydziału powiatowego strony, t. j. interesowane gromady mogą w ciągu dni 14-tu, po doręczeniu decyzji sołtysowi, wnieść odwołanie do wojewody, który orzeka ostatecznie przy współudziale wydziału wojewódzkiego z głosem stanowczym. Orzeczenie wojewody może być w ciągu 2 miesięcy, od dnia doręczenia jej sołtysowi, zaskarżone do Najwyższego Trybunału Administracyjnego. Do wniesienia odwołania względnie skargi musi sołtys uzyskać upoważnienie rady gromadzkiej względnie zebrania gromadzkiego.

Art. 17. (1) Zakres działania gromady obejmuje zarząd majątkiem i dobrem gromadzkim¹⁾ tudzież rozporządzanie dochodami z tych źródeł.²⁾

(2) Gromada współdziała ponadto z gminą wiejską w wykonywaniu jej zadań oraz zarządza w granicach swych dochodów ogólnych sprawami o znaczeniu wyłącznie miejscowem, wynikającymi z sąsiedzkiego współżycia i podejmowanymi w miarę możliwości celem podniesienia stanu kulturalnego, zdrowotnego i gospodarczego osiedli.³⁾

(3) Postanowienia ust. (2) nie zwalniają gminy wiejskiej ani nie zmieniają dotychczasowych zadań, ciążących na niej na podstawie obowiązujących przepisów.⁴⁾ Zarząd gminny może atoli na mocy uchwały rady gminnej, zatwierdzonej przez władzę nadzorczą, przekazać gromadzie spełnianie niektórych zadań gospodarki gminnej na obszarze gromady, gdy wyrazi ona na to zgodę⁵⁾ albo gmina przekazuje gromadzie na powyższe cele ze swych funduszy dostateczne środki finansowe.⁶⁾

1) Pojęcie „dobra gromadzkiego“ nie jest znane na obszarze woj. wschodnich i nie odnosi się do gromad na tym obszarze.

2) Ustanawianie zasad zarządu i użytkowania majątku gromadzkiego należy do organu uchwalającego gromady (rady gromadzkiej względnie zebrania gromadzkiego), z zastrzeżeniem, że prawa osób trzecich nie mogą być naruszone (art. 25 u. s.); bieżący zaś zarząd majątkiem gromadzkim, a więc podejmowanie czynności koniecznych do zachowania majątku i konserwacji oraz gospodarowanie nim zgodnie z jego przeznaczeniem i wolą organu uchwalającego, należy do sołtysa. Wynika to z art. 19 ust. (4) i (5) oraz z art. 20 ust. (7) u. s. O przeznaczeniu dochodów z majątku gromadzkiego decydować powinien plan gospodarki, ustalony przez organ uchwalający gromady, t. j. radę gromadzką względnie zebranie gromadzkie.

3) Zakres gospodarki samorządowej gromady zależy od środków materialnych, głównie dochodów z majątku nieruchomości, jaki może obecnie nabywać i posiadać gromada, oraz z urządzeń, jak również od inicjatywy i woli organu uchwalającego gromady, t. j. rady gromadzkiej względnie zebrania gromadzkiego. W przeciwstawieniu bowiem do ustawowych zadań gminy w szeregu dziedzinach życia publicznego — gromada nie ma takich zadań, zakreślonych zgóry przez ustawę. Z zestawienia jedynie art. 17 ust. (1) i (2) z art. 23 ust. (2) wynika, że wszelkie dochody z posiadanego majątku gromada musi przeznaczyć i użyć w zasadzie na zaspokojenie miejscowych potrzeb publicznych, pod tym więc tylko względem jest gromada ustawowo skrupowana i nie może dowolnie dysponować środkami, uzyskanymi z majątku, ze względu na jego publiczny charakter. Poza tem jakiegokolwiek zadania publiczne gromady mają charakter zadań *dobrowolnych*, podejmowanych w miarę posiadanych środków i woli ogółu mieszkańców. O tem, jakie zadania ma podjąć gromada i w jakiej kolejności, decyduje również wola organu uchwalającego, t. j. rady gromadzkiej, czy zebrania gromadzkiego. Muszą to być jednak zadania „miejscowe“, wynikające „z sąsiedzkiego współżycia“. Chodzi tu więc o szereg potrzeb publicznych, wymagających zaspokojenia na miejscu, w których zainteresowani są wyłącznie, a przynajmniej w głównej mierze, mieszkańcy danej wsi, czy osady, które mają charakter częstokroć drobnych codziennych potrzeb i udogodnień, niezawsze docenianych i wczas załatwianych przez gminę, istotnych jednak dla mieszkańców danego osiedla. Przykładowo możnaby wskazać tu takie potrzeby, jak: naprawa ściśle wioskowej drogi publicznej, nie zaliczonej do dróg gminnych w myśl art. 2 i 4 ustawy z dn. 10.12.1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Ust. Nr. 6 z 1921 r. poz. 32), podobnie jak zakładanie i utrzymywanie ulic i chodników we wsiach i osadach oraz sadzenie i konserwacja drzewek przydrożnych i ochrona ich przed uszkodzeniem, założenie i naprawa kładki lub mostku na rzece sposobem gospodarczym, zakładanie i utrzymywanie studzien, służących do użytku publicznego, zakładanie i utrzymywanie przedszkoli, domów ludowych, bibliotek itp. organizowanie i popieranie ochotniczych straży pożarnych i t. d.

4) Z przepisu powyższego wynika, że nawet w tych dziedzinach gospodarki publicznej, w których gromada dobrowolnie wzięła na siebie określone zadania, wchodzące w zakres ustawowych obowiązków gminy, nie jest

gmina od obowiązków tych zwolniona, np. podjęcie przez gromadę budowy publicznej szkoły powszechnej zgodnie z planem sieci szkolnej, ustalonym przez właściwe władze szkolne, nie zwalnia gminy od obowiązków łożenia środków na konserwację i utrzymanie szkoły, wzniesionej środkami finansowymi gromady.

5) Jeżeli gromada wyraża zgodę na przejęcie określonych zadań gminy, wówczas gmina nie ma obowiązku dostarczania gromadzie potrzebnych środków finansowych. Rzeczą wydziału powiatowego jest wówczas czuwać, czy takie przekazanie gromadzie zadań gminy jest celowe i czy gromada zadaniami tym podoła, czy w szczególności posiada na ten cel odpowiednie środki materialne.

6) Przekazanie gromadzie zadań gminy, z równoczesnym dostarczeniem gromadzie dostatecznych środków finansowych, może nastąpić bez zgody, a nawet wbrew woli gromady, jeżeli tylko wydział powiatowy przekazanie takie uzna za celowe i uchwałę w tym względzie rady gminnej zatwierdzi. Gromadzie służy jednak w takim przypadku prawo odwołania się od decyzji wydziału powiatowego do wojewody, a przeciw jego decyzji — prawo skargi do N. T. A. Tak samo rada gminna, a w jej imieniu wójt ma prawo wnieść odwołanie przeciw decyzji wydziału powiatowego, odmawiającej zatwierdzenia uchwały, do wojewody oraz ma prawo skarżyć jego decyzję do Najw. Tryb. Adm. Wojewoda w powyższych sprawach orzeka przy współudziale wydziału wojewódzkiego z głosem stanowczym. W praktyce nie byłoby wskazane i celowe przymusowe, wbrew woli rady względnie zebrania gromadzkiego przekazywanie gromadzie zadań gospodarki gminnej, bowiem do skutecznego i celowego ich wypełniania potrzebne są nietylko formalne uprawnienia organów gromady, ale również świadomość dobrowolnego, nie narzuconego zgóry działania we własnym dobrze zrozumianym interesie.

Art. 18. (1) Organem uchwalającym w gromadach jest rada gromadzka albo zebranie gromadzkie.

(2) Rada gromadzka musi być powołana w gromadach, liczących ponad 200 mieszkańców,¹⁾ oraz w gromadach o mniejszym zaludnieniu, powstałych z gmin dotychczasowych, które w myśl przepisów, obowiązujących przed wejściem w życie ustawy niniejszej, posiadały rady gminne.²⁾

(3) Organem uchwalającym w gromadach, nie wymienionych w ust. (2), jest zebranie gromadzkie pod przewodnictwem sołtysa (podsoltysa).³⁾

(4) Wojewoda przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym może po wysłuchaniu opinii zebrania gromadzkiego, rady gminnej i wydziału powiatowego zarządzić powołanie rady gromadzkiej również w poszczególnych gromadach, nie wymienionych w ust. (2).⁴⁾

1) Liczbę mieszkańców gromady ustala się na podstawie wyników każdorazowego ostatniego powszechnego spisu ludności (zob. art. 128 u. s.).

2) Na obszarze ziem b. zaboru rosyjskiego rada gromadzka musi być powołana wyłącznie tylko w gromadach liczących powyżej 200 mieszkańców, w gromadach zaś o mniejszym zaludnieniu — jedynie tylko na podstawie

i w trybie ust. (4) art. 18 u. s. Postanowienia więc ust. (2) tegoż artykułu, przewidujące powołanie do życia rad gromadzkich w niektórych gromadach, liczących do 200 mieszkańców, z mocy samej ustawy, na powyższym obszarze nie stosują się.

3) W gromadach więc, liczących nie więcej niż 200 mieszkańców, organem uchwalającym gromady jest zebranie gromadzkie.

4) Inicjatywa w sprawie powołania rady gromadzkiej wyjść może zarówno od gromady (zebrania gromadzkiego) lub gminy, jak i od władz nadzorczych. Ocena potrzeby powołania do życia rady gromadzkiej, ustalenie, czy sprawy majątkowe i gospodarka finansowa gromady tego wymaga, należy do swobodnego uznania wojewody (wydziału wojewódzkiego), który nie jest związany opinią ani zebrania gromadzkiego, ani rady gminnej, ani też wydziału powiatowego, aczkolwiek zasięgnięcie opinii tych organów samorządowych jest prawnie konieczne.

Art. 19. (1) Prawo uczestnictwa w zebraniu gromadzkim mają wszyscy mieszkańcy gromady, którym w myśl art. 3 przysługuje prawo bezpośredniego wybierania do organów ustrojowych związków samorządowych.¹⁾

(2) Radę gromadzką wybiera się na pięć lat.

(3) Członkami rady gromadzkiej są: sołtys, jako przewodniczący, podsołtys oraz radni gromadzcy, których liczba wynosi w gromadach, liczących:

a) do 500 mieszkańców²⁾ — dwunastu,

b) ponad 500 do 1.000 mieszkańców — szesnastu,

c) ponad 1.000 do 1.500 mieszkańców — dwudziestu,

d) ponad 1.500 do 2.000 mieszkańców — dwudziestu czterech,

e) ponad 2.000 mieszkańców — trzydziestu.

W takiej samej liczbie wybiera się zastępców radnych, a to w celu uzupełnienia liczby radnych w razie złożenia, wygaśnięcia lub utraty mandatu radnego.

(4) Do zakresu działania rady gromadzkiej należy podejmowanie uchwał w sprawach, wymienionych w art. 17,³⁾ oraz wykonywanie kontroli nad sołtysem (podsołtysem) w zakresie czynności wykonawczych gromad (art. 20 ust. 7).

(5) Jeżeli z postanowień ustawy niniejszej nie wynika inaczej, zakres działania i uprawnienia rad gromadzkich, jako organów uchwalających gromady, dotyczą również zebrań gromadzkich.

(6) Upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych do wydawania przepisów, normujących bliżej zakres działania oraz zasady i tryb działalności organów uchwalających gromady, tudzież określających warunki ważności podejmowanych przez nie uchwał.⁴⁾

¹⁾ Udział w zebraniu gromadzkim mają więc obywatele polscy mężczyźni i kobiety, bez względu na stan majątkowy i położenie gospodarcze, jeżeli ukończyli co najmniej 24 lat życia i mieszkają od roku na obszarze gromady, bądź też krócej, posiadają jednak w jej obrębie nieruchomości. Prawo udziału nie przysługuje osobom ukaranym sędownie za przestępstwa, pociągające za sobą z mocy prawa lub z mocy wyroku sądowego utratę

praw publicznych i obywatelskich praw honorowych. (Zob. uwagi pod art. 3 u. s.).

²⁾ Zob. uwagę 1 pod art. 18.

³⁾ Art. 19 nie wylicza nawet w sposób przykładowy zakresu działania rady gromadzkiej (zebrania gromadzkiego), upoważniając do bliższego określenia kompetencji tych organów Ministra Spraw Wewnętrznych (ust. 6 art. 19). Z art. 20 ust. (7) można jednak wnosić, że wszelkie decyzje, przekraczające granice zwykłego zarządu majątkiem gromadzkim oraz bieżących czynności gromady, wymagają uchwały rady gromadzkiej. W szczególności należy do niej podejmowanie uchwał w sprawach, wymienionych w art. 23 ust. (2), (3) i (5) oraz w art. 24 ust. (2) u. s. Do kompetencji rady gromadzkiej (względnie zebrania gromadzkiego) należą poza tym sprawy wymienione w art. 87 pkt. 3 u. gm. 1919 r. (zob. uw. pod art. 87 u. gm. 1919 r.)

⁴⁾ Do czasu wydania przez Min. Spr. Wewn. przepisów, zapowiedzianych w ust. (6) art. 19, pozostają w mocy art. 88 i 89 u. gm. 1919 r.

Art. 20. (1) Organem wykonawczym gromady jest sołtys, bądź jego zastępca (podsołtys).¹⁾

(2) Sołtys i podsołtys winni odpowiadać warunkom wybieralności, przewidzianym w art. 4 ust. (1) i (2).²⁾ W tym zakresie stosuje się odpowiednio postanowienia art. 4 ust. (3).

(3) Sołtysa i podsołtysa wybierają na trzy lata radni gromadzcy, w tych zaś gromadach, gdzie niema rady gromadzkiej, zebranie gromadzkie.³⁾

(4) Sposób wyboru sołtysa (podsołtysa) określa regulaminy wyborcze, wydane przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

(5) Wybór sołtysa i podsołtysa w gromadach podlega zatwierdzeniu starosty powiatowego. Odmowa zatwierdzenia może nastąpić po wysłuchaniu opinii wydziału powiatowego. Jeżeli starosta powiatowy odmówi zatwierdzenia wyboru sołtysa lub podsołtysa, nastąpi ponowny wybór.⁴⁾ Jeżeli ponowny wybór nie uzyska zatwierdzenia, wówczas starosta mianuje, po wysłuchaniu opinii wydziału powiatowego, sołtysa lub podsołtysa,⁵⁾ którzy sprawują urząd do czasu zatwierdzenia ponownego wyboru. Starosta powiatowy mianuje również sołtysa w przypadku, gdy normalne wybory z jakichkolwiek bądź względów nie mogą dojść do skutku.⁶⁾ Organ uchwalający gromady może dokonać wyboru w każdym czasie.⁷⁾

(6) Sołtys i podsołtys przed objęciem urzędowania składają na ręce starosty powiatowego lub jego zastępcy przysięgę, bądź przyrzeczenie,⁸⁾ w myśl postanowień, zawartych w art. 51.

(7) Do zakresu działania sołtysa należy:

a) zarządzanie majątkiem i dobrem gromadzkim;⁹⁾

b) załatwianie bieżących czynności gromady;¹⁰⁾

c) reprezentowanie gromady nazewnątrz;

d) przygotowywanie wniosków oraz wykonywanie uchwał organu uchwalającego gromady.

(8) Sołtys jest ponadto organem pomocniczym zarządu gminnego na obszarze gromady, jest podległy służbowo w tym zakresie

(3) Wydział powiatowy zwolni również od obowiązku przyjęcia urzędu sołtysa (podsołtysa) lub zezwoli na złożenie tego urzędu przed upływem kadencji w przypadkach, przewidzianych w art. 6 ust. (3).³⁾

(4) W sprawach powyższych stosuje się postanowienia, zawarte w art. 6 ust. (4) i (5).⁴⁾

1) Przymus przyjęcia urzędu sołtysa i podsołtysa dotyczy nie tylko osób, powołanych na te stanowiska z wyborów, lecz również z nominacji, przewidzianej w art. 20 ust. (5).

2) Oświadczenia o odmówieniu przyjęcia urzędu lub złożeniu mandatu składać należy wydziałowi powiatowemu, który w myśl ust. (4) art. 21 łącznie z art. 6 ust. (4) u. s. jest powołany do przyjęcia oświadczenia i powzięcia decyzji. Decyzja polega tylko na stwierdzeniu, czy zachodzi którakolwiek z okoliczności przewidzianych w ust. (2) art. 21 pod lit. a) — e); wydział powiatowy nie korzysta więc pod tym względem ze swobodnego uznania. Udowodnienie jednak okoliczności, wymienionych pod lit. b) — e), jest obowiązkiem strony, pragnącej korzystać z przywileju art. 21 ust. (2).

3) Zob. uwagę 4 pod art. 6 u. s.

4) Do orzekania w sprawach, objętych art. 21 u. s., oraz nakładania świadczeń pieniężnych na osoby, bezpodstawnie uchylające się od obowiązków obywatelskich, przewidzianych w ust. (1) tegoż artykułu, powołany jest wydział powiatowy. Zob. uwagi 5 i 6 pod art. 6 u. s.

Art. 22. Postanowienia art. 7 i 9 stosuje się do radnych gromadzkich, ich zastępców, sołtysów i podsołtysów.¹⁾

1) Zob. uwagi pod art. 7 i 9 u. s.

Art. 23. (1) Wydatki, związane z wykonywaniem swych zadań, pokrywa gromada z dochodów z majątku i dobra gromadzkiego¹⁾ oraz z opłat za korzystanie z zakładów i urządzeń gromadzkich.²⁾

(2) Przeznaczenie dochodów i opłat, o których mowa w ust. (1), na cele, nie objęte art. 17, może nastąpić jedynie na mocy uchwały organu uchwalającego gromady, zatwierdzonej przez władzę nadzorczą po zasięgnięciu opinii rady gminnej.³⁾

(3) W razie braku lub niewystarczalności dochodów i opłat, określonych w ust. (1), do wykonania zadań, o których mowa w art. 17 ust. (2), może rada gminna na wniosek organu uchwalającego gromady pociągnąć do świadczeń w naturze⁴⁾ na określone cele publiczne gromady⁵⁾ zarówno jej mieszkańców, jak i inne osoby, podlegające na obszarze gromady opodatkowaniu na rzecz gminy wiejskiej. Świadczenia te jednak muszą być zaliczane na poczet ogólnych świadczeń w naturze, wykonywanych na rzecz gminy, i nie mogą łącznie z temi świadczeniami przekraczać granicy, którą ustali ustawa o świadczeniach w naturze.⁶⁾ Nie dotyczy to wypadków, nie cierpiących zwłoki, wywołanych klęskami żywiołowymi lub zjawiskami atmosferycznymi i t. p.⁷⁾ W wypadkach tych wójt,

względnie sołtys ma prawo pociągnąć do bezpłatnych świadczeń mieszkańców gromady, stosownie do posiadanych przez nich środków pociągowych oraz możliwości dostarczenia robotnika.

(4) Gmina obowiązana jest w granicach rozporządzalnych środków zaspakajać potrzeby gromad, wstawiając na ten cel odpowiednie kwoty w swym budżecie.

(5) Rada gminna może ponadto na wniosek organu uchwalającego gromady, w granicach swych uprawnień finansowych, pociągnąć do określonych świadczeń podatkowych wszystkie osoby, które na obszarze gromady podlegają tym podatkom na rzecz gminy, z przeznaczeniem tych wpływów zgodnie z wnioskiem gromady.⁸⁾

(6) Uchwała zebrania gromadzkiego w sprawach, o których mowa w ust. (3) i (5), wymaga większości głosów ogólnej liczby osób, uprawnionych do uczestnictwa w zebraniu, uchwała zaś rady gromadzkiej — większości dwóch trzecich głosów ustawowego jej składu. Uchwała rady gminnej w powyższych sprawach podlega zatwierdzeniu władzy nadzorczej.⁹⁾

(7) Przeciwni odrzuceniu przez radę gminną wniosku organu uchwalającego gromady w sprawach, o których mowa w ust. (3) i (5), przysługuje organowi temu w ciągu 30 dni po dniu doręczenia sołtysowi uchwały rady gminnej prawo wniesienia odwołania do wydziału powiatowego, który rozstrzyga ostatecznie.

(8) Upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych do wydania w drodze rozporządzenia w porozumieniu z Ministrem Skarbu bliższych przepisów w sprawach, o których mowa w ust. (3) i (5), oraz przepisów, ustalających wyłączenia od obowiązku ponoszenia świadczeń w naturze ust. (3).

(9) Minister Spraw Wewnętrznych władny jest w porozumieniu z Ministrem Skarbu unormować w drodze rozporządzenia zasady gospodarki gromad, które posiadają majątek lub zakłady i inne urządzenia gromadzkie.

1) Zob. uwagę 1 do art. 17 u. s.

2) Zakładem będzie np. przytułek dla starców. Urządzeniem będzie np. targowisko.

3) Ustęp (2) art. 23 u. s. ma za zadanie utrudnić gromadom przeznaczenie ich dochodów nie na zaspokojenie wspólnych potrzeb, o których mówi ust. (2) art. 17 u. s., lecz np. na realizowanie jakichś zadań, inwestycji, które miałyby przynieść korzyść jedynie jakiejś grupie mieszkańców gromady.

4) Świadczenia w naturze, o których mowa w ust. (3), jak również świadczenia podatkowe z ust. (5) art. 23 u. s. mają charakter źródeł dochodowych, uzupełniających, z których można korzystać dopiero po wyczerpaniu dochodów, przewidzianych w ust. (1) i (4) art. 23 u. s.

Uprawnienia z mocy ust. (3) i (5) ma rada gminna, a nie gromadzka; tej ostatniej przysługuje jedynie prawo inicjatywy. Inne stanowisko jest niemożliwe, wobec tej okoliczności, że gromada nie jest osobą prawa pu-

blicznego i 4-tym stopniem samorządu (p. ust. 3 art. 15 u. s., por. z ust. 3 art. 10 u. s.).

5) Świadczenia w naturze mogą być wprowadzone jedynie na określone wyrażnie w uchwale rady cele publiczne gromady, a nie na cele prywatne jej mieszkańców.

Świadczenia te ciąży zarówno na mieszkańcach, jak i na wszystkich opłacających podatki na rzecz gminy.

6) Ograniczeń co do wysokości świadczeń w naturze dotychczas wogóle niema, bowiem brak ustawy o świadczeniach w naturze.

7) Świadczenia wywołane śnieżycą, powodzią i t. p. w żadnym wypadku ograniczeniom nie podlegają i nie są zaliczane na rzecz ogólnych świadczeń gminnych.

8) Z postanowień ust. (5) wynika, że może na terenie gminy, rada gminna przeznaczyć np. część czy całość niewykorzystanego podatku wyrównawczego na pokrycie deficytu gminnego na rzecz jednej, czy paru, a nie bynajmniej wszystkich gromad. W tym wypadku mieszkańcy gromad wewnątrz gminy będą opłacali podatki w różnej wysokości.

9) Uchwały, o których mowa w ust. (6), zatwierdza wydział powiatowy (ust. 1 art. 24 u. s.).

Art. 24. (1) Nadzór państwowy nad działalnością gromad wykonywa wydział powiatowy.¹⁾ Organy gromady działają pod bezpośrednim nadzorem wójta.

(2) Uchwały zebrania i rady gromadzkiej w sprawie zbycia,²⁾ zamiany, obciążenia i oddania nieruchomości, zakładu i przedsiębiorstwa w dzierżawę (najem) ponad 3 lata, albo udzielenia na nie koncesji ponad ten okres, likwidacji dobra gromadzkiego, uczynienia i przyjęcia darowizny oraz zaciągnięcia zobowiązania ponad kwotę 500 zł., nabierają mocy prawnej po zatwierdzeniu ich przez wydział powiatowy, który przed powzięciem decyzji powinien zasięgnąć opinii właściwej rady gminnej. Władza, powołana do zatwierdzenia uchwały, wyda decyzję w ciągu 60 dni po dniu otrzymania uchwały; w zakresie tym stosuje się odpowiednio postanowienia, zawarte w art. 39 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U.R.P. z 1932 roku Nr. 106, poz. 884).³⁾

(3) Poza przypadkami, przewidzianymi w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 36 poz. 341) i w poszczególnych ustawach ustrojowych, władza nadzorcza uchyli każdą uchwałę, powziętą nieformalnie albo sprzeczną z obowiązującymi przepisami. Sołtys obowiązany jest wstrzymać wykonanie takiej uchwały i przesłać ją bezzwłocznie wójtowi, który przedkłada ją wraz z opinią zarządu gminnego wydziałowi powiatowemu do decyzji. Sołtys z urzędu lub na wezwanie władzy nadzorczej wstrzyma również wykonanie uchwały, która zdaniem jego lub władzy jest niewykonalna, bądź sprzeczna z interesem gromady; uchwała taka staje się ważna, jeżeli rada gromadzka powoła ją ponownie większością 2/3 gło-

sów ustawowej liczby jej członków, bądź gdy uczyni to zebranie gromadzkie taką samą większością głosów w obecności więcej, niż połowy ogółu uprawnionych do uczestnictwa w zebraniu.

(4) O każdym posiedzeniu organu uchwalającego gromady i przedmiocie obrad sołtys zawiadamia wójta, który w razie, gdy jest obecny, ma prawo przewodniczyć.

(5) W razie stwierdzenia przekroczeń i zaniedbań w wykonywaniu obowiązków służbowych, starosta powiatowy ma prawo po zasięgnięciu opinii wydziału powiatowego, nakładać na sołtysów i podsołtysów następujące kary dyscyplinarne:⁴⁾

- a) upomnienie,
- b) nagana,
- c) grzywna do 50 złotych,
- d) złożenie z urzędu.

Przed nałożeniem kary należy dać obwinionemu możliwość zapoznania się z czynionymi mu zarzutami oraz złożenia wyjaśnień. Ukaranemu służy prawo wniesienia odwołania w ciągu 14 dni za pośrednictwem starosty powiatowego do właściwego wojewody, który orzeka ostatecznie po zasięgnięciu opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej).⁵⁾

(6) Starosta powiatowy może po wysłuchaniu opinii wydziału powiatowego zawiesić sołtysa i podsołtysa w czynnościach służbowych w przypadkach, przewidzianych w art. 71 ust. (1)⁶⁾ Sołtys przez czas zawieszenia go w czynnościach nie pobiera żadnego wynagrodzenia. W powyższych sprawach stosuje się postanowienia, zawarte w art. 71 ust. (3).

(7) Starosta powiatowy może w przypadkach, przewidzianych w art. 69 ust. (1) lit. a)—c),⁷⁾ po zasięgnięciu opinii wydziału powiatowego,⁸⁾ rozwiązać radę gromadzką; wybory do nowej rady gromadzkiej muszą być zarządzane w przeciągu trzech miesięcy.

(8) W razie rozwiązania rady gromadzkiej pieczę nad majątkiem i dobrem gromadzkim, do czasu ukonstytuowania się nowej rady, sprawuje sołtys pod kontrolą zarządu gminnego,⁹⁾ działającego w tym zakresie kolegialnie. Postanowienie to stosuje się również w razie niemożności ukonstytuowania się rady gromadzkiej lub w wypadku bezczynności zebrania gromadzkiego.

¹⁾ Wydział powiatowy jest tam wszędzie władzą nadzorczą, gdzie nie jest wyraźnie wskazana jakaś inna władza zob. np. ust. (5)—(7) art. 24 u. s.

²⁾ Z postanowień ust. (2) wynika, że uchwała o nabyciu nieruchomości, zakładu i przedsiębiorstwa nie wymaga zatwierdzenia wydziału powiatowego (inaczej jak np. w stosunku do gminy — zob. ust. 1 art. 65 u. s. w związku z pkt. i) ust. 1 art. 43 u. s.).

³⁾ Odnośnie trybu zatwierdzania zob. uwagi do art. 65 u. s. Ustęp (3) pomimo pewnych różnic redakcyjnych zawiera analogiczne postanowienia, jak art. 66 u. s. (zob. uwagi do art. 66 u. s.).

4) Kary, o których mowa w ust. (3) art. 24 u. s., obejmują przewinienia i z zakresu własnego i poruczonego, albowiem art. 68 u. s. nie dotyczy sołtysów.

5) Kary te nie mają charakteru w ścisłym tego słowa znaczeniu kar dyscyplinarnych, a są nakładane z tytułu ogólnych uprawnień nadzorczych i stąd od decyzji wojewody ust. (5) przysługuje prawo wniesienia skargi do N. T. A.

6) O zawieszeniu w czynnościach służbowych — zob. uwagę do art. 71 u. s.

7) W jakich przypadkach może starosta powiatowy rozwiązać radę gromadzką — zob. uwagę do art. 69 u. s.

8) W tych wszystkich przypadkach, w których jest mowa o opinii (radę, wydziału pow.) — zob. ust. (2), (3), (5) i (7) art. 24 u. s., opinia ta nie posiada charakteru opinii wiążącej.

9) Sołtys w normalnych warunkach działa pod nadzorem wójta ust. (1) art. 24 u. s., gdyż ma koło siebie radę (zebranie) gromadzką. W przypadku, gdy rady brak lub zebranie jest beczynne, nadzór ten przechodzi z wójta na kolegjalny zarząd gminny (ust. 8 art. 24 u. s.).

Art. 25. Ustawa niniejsza nie narusza stosunków prywatno-prawnych, w szczególności praw własności, użytkowania i innych praw rzeczowych, przysługujących bądź pojedynczym mieszkańcom gromad, bądź ich grupom, lub ogółowi członków dotychczasowych gromad.

PRZEPISY WYBORCZE DO RAD GROMADZKICH I RAD GMINNYCH.

Art. 26. (1) Wybory do rad gromadzkich są powszechne,¹⁾ równe,²⁾ i bezpośrednie. Przy ustalaniu warunków prawa wybierania i wybieralności do rady gromadzkiej stosuje się odpowiednio postanowienia, zawarte w art. 3 i 4 ust. (1).³⁾

(2) Obszar gromady może stanowić jeden okręg wyborczy, bądź też dzielić się na odpowiednią ilość okręgów, obejmujących włączone do nich poszczególne domostwa.⁴⁾

(3) Regulaminy wyborcze wyda Minister Spraw Wewnętrznych.

1) Powszechność prawa wyborczego polega na tem, że wszyscy mieszkańcy mają prawo głosowania, jeżeli odpowiadają warunkom, przewidzianym w art. 3.

2) Równość prawa wyborczego polega na tem, że każdy wyborca ma jednakowe prawo wyborcze (jeden głos) i nikt z racji swego położenia gospodarczego lub społecznego nie ma pod tym względem żadnych przywilejów.

3) Wobec braku powołania się ustawy w ust. (1) art. 26 na art. 6 u. s. zasada przymusu przyjęcia mandatu radnego gromadzkiego nie obowiązuje. Osoba wybrana więc do rady gromadzkiej może odmówić przyjęcia manda-

tu, jak również może w każdej chwili zrzec się mandatu bez narażenia się na rygory, przewidziane w art. 6 ust. (5) u. s.

4) Jaka władza względnie organ wyborczy powołany będzie do decydowania, czy obszar gromady ma być dzielony na okręgi wyborcze oraz do przeprowadzenia podziału, ustalić ma regulamin wyborczy, zapowiedziany w ust. (3).

Art. 27. (1) Jeżeli gromada stanowi jeden okręg wyborczy, wyborów do rady gromadzkiej dokonywa się na zasadach ograniczonego głosowania imiennego¹⁾ i jawnie,²⁾ a na żądanie 1/5 liczby wyborców obecnych — tajnie.³⁾

(2) Wyborca głosuje wyłącznie na nazwiska uprzednio zgłoszonych kandydatów⁴⁾ w ilości 1/4 liczby mandatów, jaka przypada na daną gromadę.

(3) Za wybranych do rady gromadzkiej uznaje się tych kandydatów, którzy otrzymali kolejno największą ilość głosów, nie mniejszą jednak od 1/10 wszystkich głosów ważnych.⁵⁾ W razie równości głosów rozstrzyga los.

(4) Jeżeli żaden z kandydatów nie otrzymał co najmniej 1/10 wszystkich głosów ważnych, albo nie wszystkie mandaty zostały obsadzone w sposób, przewidziany w ust. (3), następuje powtórne głosowanie ściślejsze, przyczem skreśla się z listy kandydatów osoby, które w pierwszym głosowaniu otrzymały najmniejsze ilości głosów, w ten sposób, żeby liczba pozostałych kandydatów nie była większa od podwójnej liczby mandatów, pozostałych do obsadzenia.⁶⁾ Głosowanie powtórne jest ostateczne i za wybranych uważa się tych kandydatów, którzy otrzymali kolejno największą ilość głosów.

(5) Postanowienia ust. (2), (3) i (4) stosuje się również do wyborów zastępców radnych.⁷⁾

(6) Jeżeli w wyniku wyborów pozostanie jeszcze pewna ilość mandatów nieobsadzonych, następują wybory uzupełniające podług zasad, zawartych w ust. (2)—(4).

1) Ograniczone głosowanie imienne polega na tem, że 1) wyborca musi wyraźnie wskazać poszczególne nazwiska kandydatów, którym głos oddaje (w przeciwstawieniu do głosowania na całe listy, obowiązującego do dnia wejścia w życie ustawy samorządowej, np. w miastach) oraz 2) wyborca może oddać głos nie na pełną liczbę kandydatów, przypadającą na daną gromadę (względnie okręg wyborczy), lecz na liczbę ustawowo ograniczoną w myśl ust. (2) np. gdy na daną gromadę przypada w myśl art. 19 ust. (3) 24 radnych, wyborca może oddać głos na 6 kandydatów, tj. wskazać 6 nazwisk tych kandydatów, którym głos swój oddaje. Na ilu kandydatów 7-iu czy 8-iu może głosować wyborca, gdy na gromadę przypada 30 radnych w myśl art. 19 ust. (3) rozstrzygnie regulamin wyborczy, który ma wydać Min. Spr. Wewn. Zasada głosowania ograniczonego służyć ma ochronie mniejszych grup wyborców przed zbytnią przewagą grup silniejszych i wówczas jedynie pozwala na osiągnięcie tego celu, gdy wyborcy, reprezentujący

słabszą grupę, występują z wiarą i solidarnie, t. j. jednomyślnie oddają głosy na jednych i tych samych kandydatów.

²⁾ Sposób jawnego głosowania określi regulamin wyborczy. W każdym razie niewątpliwie dopuszczony będzie wybór przez akłamacje, t. j. jednomyślny wybór, gdy zgłoszono kandydatów w liczbie nie większej od ilości mandatów, przypadających na daną gromadę. Z wyrażenia „na żądanie 1/2 liczby wyborców *obecnych*“ wnosić należy, że wybory odbywać się będą na zebraniu wyborców, specjalnie w określonym terminie zwołanem.

Jawność wyborów może przejawiać się w ten sposób, że każdy wyborca będzie mógł ustnie wskazać komisji wyborczej nazwiska kandydatów, którym głos swój oddaje, albo będzie mógł głosować zapomocą kartki wyborczej, zamieszczając na niej nazwiska kandydatów, którym głos oddaje. Szczegóły te unormuje regulamin wyborczy.

³⁾ Sposób, w jaki 1/2 wyborców obecnych na zebraniu wyborczym ma zgłosić żądanie tajności, ustali regulamin wyborczy. Tajność wyborów polegać może wyłącznie na głosowaniu za pomocą kartek wyborczych, składanych do urny wyborczej w kopertach zamkniętych.

⁴⁾ Sposób zgłaszania list kandydatów określi regulamin wyborczy.

⁵⁾ Z zestawienia postanowień ust. (3) z ust. (4) art. 27 wynika, że wybory po jednym głosowaniu dochodzą od razu do skutku, gdy 1) wszystkie mandaty, przypadające na daną gromadę, zostały obsadzone, 2) przyczem każdy z kandydatów wybranych otrzymał co najmniej 1/10 wszystkich ważnych głosów, t. j. oddanych zgodnie z przepisami regulaminu wyborczego, który ma wydać Min. Spr. Wewn. w myśl art. 26 ust. (3). Jeżeli wyniki głosowania nie odpowiadają choć jednemu z powyższych dwóch warunków, wówczas akt głosowania uznany być musi za niedoszły do skutku i za wybranych do rady gromadzkiej nie uważa się nawet tych kandydatów, którzy uzyskali wymaganą najmniejszą ilość głosów.

⁶⁾ Skreślenie (metoda eliminacyjna) ma tylko wówczas zastosowanie, gdy ogólna liczba kandydatów przekracza podwójną ilość mandatów, przypadających na daną gromadę.

⁷⁾ Z postanowień ust. (5) art. 27 wynika, że zastępców radnych gromadzkich wybiera się w odrębnym głosowaniu, następującem po dokonaniu wyborów radnych gromadzkich.

Art. 28. (1) O ile obszar gromady dzieli się na okręgi wyborcze, w poszczególnych okręgach wybiera się jednego, bądź dwóch, a najwyżej trzech radnych gromadzkich w zależności od liczby mieszkańców¹⁾ danego okręgu.

(2) Wyborcy w poszczególnych okręgach głosują wyłącznie tylko na nazwiska kandydatów,²⁾ uprzednio zgłoszonych. W okręgach dwu i trzy-mandatowych wyborca ma prawo głosować tylko na nazwisko jednego kandydata.

(3) Wyborów dokonywa się na zebraniu wyborczym jawnie, a na żądanie 1/5 liczby obecnych wyborców — tajnie.³⁾

(4) Za wybranych do rady gromadzkiej uznaje się tych kandydatów, którzy w danym okręgu otrzymali kolejno największą

ilość głosów.⁴⁾ W razie równości głosów rozstrzyga los. Poza tem stosuje się odpowiednio postanowienia art. 27 ust. (3) i (4).

(5) Postanowienia ust. (2)—(4) dotyczą również wyboru zastępców radnych gromadzkich.

¹⁾ Zob. art. 128 u. s.

²⁾ Każdy kandydat musi posiadać prawo wybieralności do rady gromadzkiej w myśl art. 4 ust. (1) ze względu na art. 26 ust. (1) u. s., musi więc mieszkać w obrębie danej gromady i bez względu na to, w jakim okręgu mieszka, może kandydować w każdym okręgu wyborczym. Regulamin wyborczy rozstrzygnie, czy jedna i ta sama osoba może równocześnie kandydować w dwóch lub kilku okręgach. Sposób ogłaszania list kandydatów ustali regulamin wyborczy.

³⁾ Zob. uwagi 2 i 3 pod art. 27.

⁴⁾ Sposób ustalenia wyników wyborów jest tu identyczny, jak w gromadach jednookręgowych podług art. 27 ust. (3) i (4); zob. uwagi 5 i 6 pod art. 27.

Art. 29. (1) Radnych w gminach wiejskich wybiera gminne kolegium wyborcze, do którego wchodzi:

a) od gromad, które posiadają rady gromadzkie — ich radni gromadzcy;

b) od innych gromad¹⁾ — ich delegaci w liczbie od 2 do 10, ustalonej przez starostę powiatowego zależnie od liczby mieszkańców gromady, wybrani na tych samych zasadach, na jakich odbywają się wybory do rady gromadzkiej,²⁾ a ponadto —

c) sołtysi i podsoltysi wszystkich gromad.

(2) Starosta powiatowy może podzielić obszar gminy wiejskiej na okręgi wyborcze,³⁾ określając zależnie od liczby ich mieszkańców przypadającą na każdy okręg ilość mandatów radnych, na jeden okręg wyborczy nie może jednak przypadać mniej, niż 3 mandaty.

(3) Radnych w poszczególnych okręgach wyborczych wybiera się okręgowe kolegia wyborcze w składzie, o którym mowa w ust. (1), z zastrzeżeniem, że do kolegium wyborczego wchodzi sołtysi, podsoltysi oraz radni gromadzcy i delegaci gromad z obszarów, które położone są w granicach danego okręgu wyborczego.

(4) Wybory radnych w gminnych i okręgowych kolegiach wyborczych⁴⁾ są równe⁵⁾ i stosunkowe⁶⁾ i odbywają się w głosowaniu tajnym⁷⁾ na listy kandydatów.

(5) Porządek kolejny wybranych do rady gminnej ustala się według kolejności nazwisk na listach kandydatów;⁸⁾ pozostałe osoby, wymienione na tych listach, zapisuje się na listę zastępców radnych.⁹⁾

(6) Radnych w gminach wiejskich, o których mowa w art. 15 ust. (4) wybiera się na zasadach, na jakich odbywają się wybory do rad gromadzkich.¹⁰⁾

(7) Regulaminy wyborcze wyda Minister Spraw Wewnętrznych.

1) Chodzi tu o gromady, liczące nie więcej niż 200 mieszkańców, posiadające zebrania gromadzkie.

2) Z postanowienia, zawartego w pkt. b) ust. (1) art. 29 w zestawieniu z art. 26, 27 i 28 u. s. wynika, że obszar gromady, posiadającej zebranie gromadzkie może stanowić jeden okręg wyborczy i wówczas delegatów gromadzkich wybiera się zgodnie z art. 27, może też dzielić się na okręgi wyborcze i wówczas wybory delegatów odbywać się winny w myśl zasad, zawartych w art. 28 u. s. Kto ma decydować o podziale gromady na okręgi wyborcze oraz dokonywać podziału, ustali regulamin wyborczy, zapowiedziany w art. 29 ust. (7) u. s.

3) Ustawa nie podaje żadnych bliższych wskazówek, w jakich przypadkach gmina ma być dzielona na co najmniej 3-mandatowe okręgi wyborcze, pozostawiając ocenę potrzeby takiego podziału całkowicie swobodnemu uznaniu władzy. Z zasady jednak pośredniości wyborów do rady gminnej i proporcjonalności, obowiązującej w kolegjach wyborczych (ust. 4 art. 29), wnosić można, że intencją ustawodawcy jest zapewnienie możliwie największej liczbie gromad przedstawicielstwa w radzie gminnej. Stąd więc podział gminy na okręgi wyborcze ma na celu bardziej celowe i pewniejsze przeprowadzenie tej zasady zgodnie z intencją ustawodawcy.

4) Sprawę przewodnictwa na kolegium wyborczym oraz zasady techniki wyborczej ureguluje regulamin wyborczy.

5) Zob. uwagę 2 pod art. 26.

6) Zasada stosunkowości polega na tym, że poszczególne grupy wyborców mogą przeprowadzić swych kandydatów w takiej liczbie, jaka odpowiada ilości rozporządzalnych głosów.

7) T. j. za pomocą kartek wyborczych, składanych do zapieczętowanej urny wyborczej w kopertach zamkniętych.

8) O kolejności więc wybranych kandydatów z danej listy decyduje grupa wyborców, która zgłosiła daną listę.

9) Regulamin wyborczy określi, ile najmniej i najwyżej nazwisk musi zawierać poszczególne listy kandydatów.

10) Chodzi tu o gminy, na które składa się z reguły jedna miejscowość (osada, miasteczko o ustroju gminy wiejskiej) i które nie są podzielone na gromady. W gminie takiej wybory do rady gminnej są bezpośrednie i odbywać się mają podług zasad, zawartych w art. 26—28 u. s.

Art. 30. (1) Jeżeli w ciągu kadencji liczba radnych zmniejszy się o 20%,¹⁾ powiatowa władza administracji ogólnej²⁾ może zarządzić wybory uzupełniające.³⁾ Władza obowiązana jest to uczynić, gdy liczba radnych zmniejszy się o 30%, a rada nie będzie rozwiązana w myśl postanowień art. 69 ust. (3)⁴⁾

(2) Wyborów uzupełniających do rady gminnej dokonywają na zasadach art. 29 właściwe gminne, bądź okręgowe kolegja wyborcze, powołane do przeprowadzenia głównych wyborów radnych, w których miejsce wejść mają radni nowowybrani.

(3) Bliższe przepisy w sprawie wyborów uzupełniających do rady gminnej oraz postanowienia, dotyczące wyborów uzupełniających do rad gromadzkich, wyda w drodze rozporządzeń Minister Spraw Wewnętrznych.

1) O zmniejszeniu się liczby radnych może być mowa tylko wówczas, gdy wyczerpane są listy zastępców radnych, t. j. listy, z których wybrano radnych. W gminach, nie podzielonych na gromady (zob. uw. 10 pod art. 29), musi być wyczerpana całkowicie lista zastępców, specjalnie wybranych, zgodnie z art. 27 ust. (5) i 28 ust. (5) u. s. w związku z art. 29 ust. (6).

2) T. j. starosta powiatowy.

3) Decyzja pozostawiona jest całkowicie swobodnemu uznaniu władzy. W praktyce starostowie powiatowi będą zapewne brali pod uwagę: 1) czy zmniejszony skład rady gminnej nie odbija się ujemnie na poziomie jej prac, w szczególności, czy osiągalne jest quorum, potrzebne do podejmowania uchwał, 2) czy wskutek braku przedstawicieli niektórych gromad nie cierpią na tem ich interesy zbiorowe względnie, czy skład rady gminnej odpowiada układowi stosunków w społeczeństwie w danej gminie i t. p.

4) O rozwiązaniu rady gminnej decyduje wojewoda w myśl art. 69 ust. (5). Stąd więc starosta powiatowy winien zarządzić wybory uzupełniające do rady gminnej, jeżeli nie wystąpi z wnioskiem o rozwiązanie rady, w razie zaś przedłożenia wniosku — z chwilą uzyskania odmownej decyzji co do rozwiązania rady.

Art. 31. Zażalenia i protesty wyborcze, wniesione zgodnie z przepisami przeciw wyborom do rady gromadzkiej oraz do organów ustrojowych gminy wiejskiej, rozstrzyga po wysłuchaniu opinii wydziału powiatowego starosta powiatowy, którego decyzje w powyższym zakresie są ostateczne w administracyjnym toku instancyj.¹⁾-²⁾

1) Przeciw decyzji starosty powiatowego, orzekającego po rozpatrzeniu protestu wyborczego o ważności wyborów, niema żadnego środka prawnego w administracyjnym toku instancyj, decyzja może być tylko zaskarżona do N. T. A.

2) Art. 31 u. s. nie odejmuje władzom wyższym (województwie, Ministrowi Spraw Wewnętrznych) w stosunku do decyzji starostów powiatowych uprawnień nadzorczych, przewidzianych w art. 99 i 101 post. adm. Wojewoda może więc zmienić lub uchylić decyzję starosty powiatowego z urzędu, w trybie nadzoru, na podstawie cyt. przepisów post. adm.

Art. 32. Godność członków organów (komisyj) wyborczych, powołanych przez władze właściwe do przeprowadzenia wyborów do rad gromadzkich i gminnych, jest honorowa;¹⁾ od jej przyjęcia nikt nie może się uchylać bez usprawiedliwionych przyczyn. Do osób, uchylających się od tego obowiązku, stosuje się odpowiednio postanowienia, zawarte w art. 6 ust. (3)—(5). Bliższe przepisy w tym zakresie wyda Minister Spraw Wewnętrznych.

1) Chodzi tu o obowiązek obywatelski bezpłatnej pracy w komisjach wyborczych. Obowiązek ten ciąży tylko na mieszkańcach gminy, posiadających prawo wybierania do rady gminnej. Polega on na udziale w posiedzeniach komisyj wyborczych i wykonywaniu tych czynności, które wynikają z zadań obywatelskich, w szczególności z obowiązku czuwania nad prawidłowym tokiem techniki wyborczej.

ROZDZIAŁ IV.

MIASTA.

Art. 33. Rada Ministrów po wysłuchaniu opinii rady miejskiej i wydziału powiatowego może w drodze rozporządzenia znieść miasto, liczące mniej niż 3.000 mieszkańców, i nadać mu ustrój gminy wiejskiej lub gromady. Zniesienie miasta, liczącego co najmniej 3.000 mieszkańców, może nastąpić tylko w drodze ustawodawczej.

Art. 34. (1) Liczba radnych wynosi w miastach:

- a) do 5.000 mieszkańców — dwunastu;
 - b) ponad 5.000 do 10.000 mieszkańców — szesnastu;
 - c) ponad 10.000 do 25.000 mieszkańców — dwudziestu czterech;
 - d) ponad 25.000 do 40.000 mieszkańców — trzydziestu dwóch;
 - e) ponad 40.000 do 60.000 mieszkańców — czterdziestu;
 - f) ponad 60.000 do 120.000 mieszkańców — czterdziestu ośmiu;
 - g) ponad 120.000 do 180.000 mieszkańców — pięćdziesięciu sześciu;
 - h) ponad 180.000 do 250.000 mieszkańców — sześćdziesięciu czterech;
 - i) ponad 250.000 mieszkańców — siedemdziesięciu dwóch.
- (2) W mieście stoł. Warszawie rada miejska liczy stu radnych.

Art. 35. (1) Na posiedzeniach rady miejskiej przewodniczy burmistrz (wiceburmistrz), bądź prezydent miasta (wiceprezydent).

(2) Znosi się instytucję odrębnych prezydów rad miejskich. Protokółowanie przebiegu obrad i inne związane z działalnością rady miejskiej czynności biurowe należą do biura zarządu miejskiego.

(3) Burmistrz lub prezydent miasta, przewodnicząc w radzie miejskiej, bierze udział w głosowaniu, jeżeli w myśl dotychczasowych postanowień jest członkiem rady. W razie równości głosów wniosek upada.

(4) W przypadkach, gdy chodzi o wybory członków zarządu miejskiego i komisji rewizyjnej, jak również gdy rada miejska rozpatruje sprawozdania i wnioski komisji rewizyjnej lub podejmuje w zakresie tym uchwały, przewodniczy jeden z radnych, wybierany każdorazowo w tym celu przez radę zwykłą większością głosów.

Art. 36. (1) Rada miejska może wykluczyć radnego ze swego grona za czyn hańbiący większością dwóch trzecich głosów w obecności co najmniej dwóch trzecich ustawowej liczby członków.

(2) Rada miejska może podjąć uchwałę w powyższych sprawach nie inaczej, jak na wniosek powołanej przez siebie komisji, której obowiązkiem jest przeprowadzić dochodzenie, zbadać dokumenty i przesłuchać interesowanego radnego.

(3) Przeciw uchwale o wykluczeniu z rady miejskiej interesowany radny może w ciągu dni 14 po dniu doręczenia mu uchwały wnieść odwołanie do władzy nadzorczej, która rozstrzyga ostatecznie.

(4) Wykluczenie z grona radnych pociąga za sobą utratę mandatu.

Art. 37. (1) Zarząd miejski składa się: z burmistrza i wiceburmistrza, bądź prezydenta miasta i jednego lub też stosownie do postanowień ust. (2) większej liczby wiceprezydentów, a ponadto we wszystkich miastach z odpowiedniej liczby ławników.

(2) W miastach liczących ponad 50.000 mieszkańców, rada miejska może zwykłą większością głosów powziąć uchwałę o powiększeniu ilości stanowisk wiceprezydentów. Liczba wiceprezydentów nie może jednak przekraczać: w mieście stoł. Warszawie — pięciu, w Krakowie, Lwowie, Łodzi, Poznaniu i Wilnie — trzech, w innych miastach — dwóch, wyjątkowo zaś trzech, jeżeli władza nadzorcza zatwierdzi uchwałę o ustanowieniu urzędu trzeciego wiceprezydenta, uznając, że wymaga tego większy rozwój gospodarki miejskiej oraz stan i znaczna liczba zakładów i przedsiębiorstw.

(3) Liczba ławników stanowi 10% ustawowej liczby radnych i nie może być mniejsza od 3. Ułamki, wypadające przy powyższym obliczeniu, przyjmuje się za jedynkę.

(4) Prezydenta miasta i wiceprezydenta (wiceprezydentów), bądź burmistrza i wiceburmistrza wybierają radni w głosowaniu tajnym większością głosów ustawowej ich liczby. Przy zachowaniu tej zasady należy w razie potrzeby zastosować głosowanie ściślejsze.

(5) Ławników wybierają radni w głosowaniu tajnym i stosunkowym. Bliższe zasady w tym zakresie ustala regulaminy wyborcze, wydane przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

(6) Radny, obejmując stanowisko członka zarządu miejskiego, traci mandat radnego.

Art. 38. (1) Upoważnia się Prezydenta Rzeczypospolitej do wydania w okresie lat 3 od chwili wejścia w życie ustawy niniejszej w drodze rozporządzeń z mocą ustawy dla miast: Krakowa, Lwowa, Łodzi, Poznania, m. st. Warszawy i Wilna odrębnego prawa (statutu) o ustroju miasta.

(2) Prawo o ustroju miasta może uwzględnić odrębności ustrojowe miasta w zakresie spraw następujących:

- a) określenie liczby radnych;
- b) ustalenie, czy mandat radnego może być łączony z mandatem członka zarządu miejskiego oraz czy członkowie zarządu wchodzi w skład rady;
- c) uregulowanie sprawy przewodnictwa na posiedzeniach rady miejskiej;
- d) ustalenie sposobu ukonstytuowania się i organizacji rady miejskiej;

e) ustalenie trybu obradowania rady miejskiej i magistratu oraz ustanowienia kar regulaminowych, zastrzeżonych dla uprawnień przewodniczącego i kolegium;

f) określenie liczby ławników i wiceprezydentów oraz ustalenie wyższych kwalifikacyj naukowych i zawodowych na urząd prezydenta miasta i wiceprezydentów;

g) ustalenie zasad zarządu majątkiem gminnym;

h) uregulowanie innych spraw gminy, co do których ustawa niniejsza nie zawiera wyraźnych postanowień lub do unormowania nie upoważnia Ministra Spraw Wewnętrznych.

(3) Prawo o ustroju miasta może być nadane na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych po zasięgnięciu opinii rady miejskiej danego miasta, bądź bez takiej opinii, gdy rada miejska nie nadesła jej w ciągu dni 90 po dniu otrzymania projektu prawa do opinijowania. Wniosek taki Minister Spraw Wewnętrznych może przedstawić z urzędu lub z inicjatywy rady miejskiej. Uprawnienia powyższe przysługują radom miejskim, powołanym na podstawie przepisów wyborczych, zawartych w ustawie niniejszej.

(4) Z dniem wejścia w życie prawa o ustroju miasta, tracą moc w odniesieniu do danego miasta te postanowienia ustawy niniejszej, które dotyczą spraw, przez to prawo odmiennie uregulowanych, oraz przepisy ustaw szczególnych, sprzeczne z postanowieniami prawa o ustroju miasta.

PRZEPISY WYBORCZE DO RAD MIEJSKICH.

Art. 39. (1) Wybory do rad miejskich są powszechne, równe, tajne, bezpośrednie i stosunkowe.

(2) Miasto, liczące do 5.000 mieszkańców, może stanowić jeden okręg wyborczy, bądź też dzielić się na odpowiednią ilość okręgów. Obszar miast, liczących ponad 5.000 mieszkańców, rządowe władze administracji ogólnej podzielią na odpowiednią ilość okręgów wyborczych i ustalą dla każdego okręgu w zależności od liczby jego mieszkańców, ilość przypadających nań mandatów radnych. Na poszczególny okręg wyborczy nie może przypadać mniej, niż trzy mandaty. Okręg wyborczy dzieli się w miarę potrzeby na obwody głosowania.

(3) Radnych wybiera się w poszczególnym okręgu wyborczym w głosowaniu imiennem na nazwiska kandydatów, umieszczone na listach, należyście zgłoszonych. Liczba kandydatów na poszczególnych listach nie może przekraczać trzykrotnej ilości mandatów radnych, przypadających na dany okręg wyborczy.

(4) Głosowanie odbywa się w niedzielę lub w dzień świąteczny.

(5) Każdy wyborca rozporządza tylu głosami, ilu radnych wybiera się w danym okręgu wyborczym. Wyborca ma prawo każdy pojedynczy swój głos oddać poszczególnym kandydatom danej listy i może w tym celu zamieścić na karcie do głosowania pełną

liczbę kandydatów, przypadającą na dany okręg wyborczy. Wyborca ma prawo również część lub wszystkie rozporządzalne swe głosy przeznaczyć na korzyść jednego i tego samego kandydata. Wyborca może głosować wyłącznie tylko na kandydatów, których nazwiska umieszczone są na jednej liście kandydatów.

(6) Podział mandatów pomiędzy listy kandydatów uskutecznia się w sposób następujący: ogólną ilość ważnych kart do głosowania, złożonych w danym okręgu wyborczym na poszczególne listy, dzieli się kolejno przez 1, 2, 3 i t. d. aż do chwili, gdy w ten sposób da się uszeregować tyle kolejno największych liczb (ilorazów), ile jest mandatów w okręgu do podziału. Poszczególnej liście kandydatów przyznaje się tyle mandatów, ile liczb (ilorazów) przypada na nią z spośród ustalonego w powyższy sposób ich szeregu. O przyznaniu mandatu jednej z dwóch lub więcej list, wykazujących jednakowe ilorazy końcowe, rozstrzyga los.

(7) O pierwszeństwie i kolejności wyboru do rady miejskiej poszczególnych kandydatów na danej liście w danym okręgu wyborczym decyduje kolejna względna większość głosów, ważne oddanych w tymże okręgu na kandydatów danej listy. W razie oddania jednakowej ilości głosów na dwóch lub więcej kandydatów, pierwszeństwo do uzyskania mandatu przysługuje kandydatowi, umieszczoneму na pierwszym miejscu listy, o pierwszeństwie zaś pomiędzy innymi kandydatami rozstrzyga w takim przypadku los. Gdy na listę przypada więcej niż jeden mandat, kandydat zaś umieszczony na pierwszym miejscu tej listy w myśl powyższych zasad nie uzyskałby mandatu, wówczas należy zaliczyć dodatkowo nadwyżkę głosów ponad liczbę ilorazu (ilorazu wyborczego listy), jaki wypada z podzielenia ogólnej ilości głosów, ważne oddanych na daną listę, przez przypadającą na nią ilość mandatów.

(8) Jeżeli liczba kandydatów, na którą głosowano z danej listy, nie wyczerpie pełnej ilości przyznanej tej liście mandatów, wówczas pozostałe mandaty przypadają innym kandydatom w kolejności, przewidzianej na liście.

(9) Za zastępców radnych w poszczególnych okręgach będą uważani ci kandydaci z danej listy, którzy w liczbie, odpowiadającej ilości przypadających na nią mandatów, otrzymali z kolei największe ilości głosów. Postanowienie ustępu poprzedniego ma tu analogiczne zastosowanie.

Art. 40. (1) Jeżeli w ciągu kadencji liczba radnych zmniejszy się o 20%, rządowa władza administracji ogólnej może zarządzić wybory uzupełniające. Władza obowiązana jest to uczynić, gdy liczba radnych zmniejszy się o 30%, rada zaś nie będzie rozwiązana w myśl art. 69 ust. (3).

(2) W celu przeprowadzenia wyborów uzupełniających do rady miejskiej podział miasta na okręgi wyborcze, ustalone w myśl art. 39 ust. (2), może być utrzymany lub zmieniony zależnie od

zmiany liczby mieszkańców. Jeżeliby jednak na poszczególne okręgi wyborcze, ustalone na zasadzie art. 39 ust. (2), miało przypadać mniej, niż trzy mandaty, wówczas okręgi takie powinny być włączone do sąsiednich lub połączone we wspólne okręgi w ten sposób, ażeby w poszczególnym okręgu wyborczym odbywały się wybory uzupełniające conajmniej trzech radnych.

Art. 41. (1) Upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych do wydania w drodze rozporządzenia regulaminów wyborczych, zawierających szczegółowe przepisy wyborcze do rad miejskich oraz bliższe postanowienia w sprawie wyborów uzupełniających do tych rad.

(2) Przy wyborach głównych i uzupełniających do rad miejskich stosuje się odpowiednio postanowienia art. 32.

Art. 42. Zażalenia i protesty wyborcze, wniesione zgodnie z przepisami przeciw wyborom do rady miejskiej lub zarządu, rozstrzygają w odniesieniu do miast, nie wydzielonych z powiatowego związku samorządowego, starosta powiatowy po wysłuchaniu opinii wydziału powiatowego, w odniesieniu do miast wydzielonych — wojewoda po wysłuchaniu opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej), w odniesieniu zaś do miasta stoł. Warszawy — Minister Spraw Wewnętrznych. Decyzje powyższych władz są ostateczne w administracyjnym toku instancyj.

ROZDZIAŁ V.

ZAKRES DZIAŁANIA ORGANÓW USTROJOWYCH W GMINACH WIEJSKICH I W MIASTACH.

Art. 43. (1) Do zakresu działania rady gminy (art. 1 ust. 5) należy powołanie organu zarządzającego i kontrola nad jego działalnością oraz stanowienie norm i zasad, dotyczących zarządu sprawami gminy i jej gospodarki,¹⁾ a w szczególności:

a) stanowienie o dobrowolnym podejmowaniu zadań o charakterze publicznym, jeżeli nie sprzeciwiają się temu postanowienia ustaw szczególnych oraz jeżeli zadania te nie są zastrzeżone innym związkom publiczno-prawnym;²⁾

b) wybór członków zarządu gminy oraz członków komisyj;

c) uchwalanie regulaminów obrad rady i jej komisyj;³⁾

d) ustanawianie rodzaju i ilości stanowisk służbowych oraz wysokości przywiązanych do nich uposażeń;

e) ustanawianie norm wynagrodzenia, względnie odszkodowania dla członków zarządu gminy oraz norm, dotyczących, diet i kosztów podróży;

f) uchwalanie przepisów o obowiązkach i prawach funkcjonariuszów gminnych tudzież ustanawianie dla nich przepisów dyscyplinarnych (miejscowy statut służbowy);

g) uchwalanie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym dla zawodowych członków zarządu gminy oraz dla funkcjonariuszów gminnych, tudzież pozostałych po nich wdów i sierot;

h) uchwalanie statutów miejscowych (miejscowych przepisów prawnych), jeżeli w myśl obowiązujących przepisów prawo takie gminie przysługuje;

i) podejmowanie uchwał w sprawach : nabycia, zamiany, zbycia i oddania w zastaw praw i nieruchomości, hipotecznego obciążenia i oddania w dzierżawę (najem) na okres ponad 6 lat wszelkich nieruchomości oraz zakładów i przedsiębiorstw gminnych, jak również udzielenia na nie koncesji ponad powyższy okres;

j) podejmowanie uchwał w sprawach uczynienia lub przyjęcia darowizny i zapisu oraz ustanowienia bądź objęcia zarządu fundacji;⁴⁾

k) stanowienie o założeniu, przekształceniu i zwinięciu urzędzeń, zakładów i przedsiębiorstw gminnych oraz o wnoszeniu, przekształceniu i znoszeniu wszelkich budowli kosztem gminy;

l) podejmowanie uchwał w sprawie udzielenia przez gminę poręki finansowej oraz zaciągnięcia pożyczki długoterminowej, jak również w sprawie upoważnienia zarządu gminy do zaciągania pożyczek krótkoterminowych na czasowe zasilenie funduszy kasowych w granicach zasad, warunków i wysokości, określonych przez radę;

m) uchwalanie preliminarza budżetowego gminy;⁵⁾

n) ustanawianie zasad lokaty kapitałów⁶⁾ oraz zasad zarządu i użytkowania majątku i dobra gminnego, jak również wszelkich urzędzeń, zakładów i przedsiębiorstw gminnych;

o) uchwalanie danin komunalnych, stanowienie o obowiązku innych świadczeń na cele gminy oraz ustalanie sposobu poboru tych danin i świadczeń;⁷⁾

p) podejmowanie uchwał w sprawie ustalenia i zmiany nazw dzielnic, ulic i placów oraz w sprawie wnoszenia pomników na placach publicznych;

r) ustalanie zasad postępowania przy oddawaniu i przyjmowaniu robót i dostaw⁸⁾ oraz ustanawianie norm postępowania w sprawach przetargów publicznych przy sprzedaży, kupnie i oddawaniu w dzierżawę nieruchomości i ruchomości gminnych;

s) podejmowanie uchwał w sprawie umarzania należności, przypadających gminie z tytułów prywatno-prawnych;

t) kontrola nad działalnością zarządu gminy, w szczególności zatwierdzanie sprawozdań z wykonania budżetu oraz rocznych zamknięć i bilansów zakładów tudzież przedsiębiorstw gminnych z wyjątkiem spraw, o których mowa w art. 48;⁹⁾

u) uchwalanie wniosków oraz wydawanie opinii w sprawie zmiany granic gminy;

w) wydawanie opinii w sprawach potrzeb gminy oraz uchwalanie w tym zakresie petycyj;

y) nadawanie obywatelstwa honorowego gminy;

z) inne sprawy, przewidziane obowiązującymi przepisami i ustawą niniejszą, jeżeli nie mają charakteru czynności zarządzających i wykonawczych.

(2) Uchyła się wszelkie przepisy, przewidujące sprawowanie przez radę gminy czynności zarządzających i wykonawczych.¹⁰⁾

1) W myśl art. 43 u. s. rada gminna jest wyłącznie organem stanowiącym i kontrolującym, powołanym do zadań normatywnych, t. j. uchwalania norm i zasad gospodarki, ustalania jej programów oraz do kontroli nad działalnością zarządu. Art. ten, w szczególności postanowienia, zawarte w ust. (1) lit. z) i w ust. (2), odejmują radom dotychczasowe czynności, wkraczające w dziedzinę zarządu. (Zob. uw. 10 j. n.).

Art. 43 u. s. nic nie mówi, czy radzie gminnej i radnym przysługuje w zakresie kompetencji rady prawo inicjatywy, wynika to jednak z charakteru organu stanowiącego, jaki posiada rada. Bliższe przepisy w tym zakresie może ustalić regulamin jej obrad (art. 43 u. s. ust. 1 lit e).

2) Dobrowolnie podejmowane zadania mogą dotyczyć tylko spraw, które należą do t. zw. własnego zakresu działania gminy.

3) Mowa jest o komisjach radzieckich, przewidzianych w art. 45 u. s. i komisji rewizyjnej, o której mowa w art. 62 u. s. Sposób wyboru członków komisji powinien ustalić reg. obrad rady. Co do regulaminu obrad rady gminnej zob. uwagę 3 do art. 44 u. s.

4) Zob. art. 65 ust. (5) u. s. oraz dekret z dn. 9.2.1919 r. o fundacjach i zatwierdzeniu darowizn i zapisów (Dz. Ust. Nr. 16 poz. 215), zmieniony częściowo rozp. Prez. R. P. z dn. 22.3.1928 r. (Dz. Ust. Nr. 38 poz. 372).

5) Przepis powyższy dotyczy również budżetów dodatkowych oraz zmian w budżetach. Zob. rozp. Prez. R. P. z dnia 17.6.1924 r. (Dz. Ust. Nr. 51, poz. 522) i rozp. Min. Spraw Wewn. z dnia 6.12.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 11 z 1933 r. poz. 71).

6) Zasady lokowania kapitałów powinny odpowiadać postanowieniom rozp. Prez. R. P. z dn. 15.2.1928 r. (Dz. Ust. Nr. 17 poz. 141).

7) Postanowienie to obejmuje również prawo zamiany świadczeń naturalnych na pieniężne.

8) Na podstawie art. 1 ustawy z dnia 15.2.1933 r. (Dz. Ust. Nr. 19 poz. 127) Rada Ministrów ma ustalić sposoby i warunki udzielania zamówień na dostawy, roboty oraz przyjmowanie dokonanych dostaw i robót m. in. dla gmin wiejskich, przy czym szczegółowe przepisy wydać ma Min. Spraw Wewnętrznych.

9) Kwestję zatwierdzania sprawozdań z wykonania budżetu normuje art. 62 i 63 u. s. oraz §§ 45—51 rozp. Min. Spraw Wewn. z dnia 6.12.1932 r. o kasowości i rachunkowości związków komunalnych (Dz. Ust. Nr. 11 z 1933 roku poz. 72).

10) Z dotychczasowych kompetencji rady gminnej (art. 22 u. gm. 1919 r.) przechodzą na zarząd kolegjalny: a) uchwalenie wydatku nieprzewidzianego w budżecie (art. 44 ust. 1 lit. k); b) decydowanie o umarzeniu należności z tytułów publiczno-prawnych (art. 44 ust. 1 lit. f); c) decydowanie o odstąpieniu od procesu i ustalenie warunków układu pojednawczego (ugody).

Art. 44. (1) Zarząd gminy działa kolegjalnie¹⁾ w sprawach następujących:

a) przygotowanie wszystkich spraw, w których stanowi rada gminy;²⁾

b) ustalanie planu wykonania budżetu;

c) uchwalanie regulaminów dla siebie oraz udzielanie na żądanie przełożonego gminy opinii o regulaminach i instrukcjach dla urzędów, zakładów i przedsiębiorstw gminnych;³⁾

d) decydowanie o zaciągnięciu pożyczki krótkoterminowej na czasowe zasilenie funduszy kasowych zgodnie z zasadami i warunkami, ustalonymi przez radę gminy;⁴⁾

e) ustanawianie opłat za korzystanie z urządzeń zakładów i przedsiębiorstw gminnych, jak również ustalanie opłat administracyjnych i taks za korzystanie w obrębie gminy z własnych publicznych środków lokomocji;⁵⁾

f) umarzenie należności, przypadających gminie z tytułów publiczno-prawnych, gdy ściągnięcie danej należności staje się niemożliwe, albo upoważnienie przełożonego gminy do wydawania w tym zakresie decyzji;⁶⁾

g) decydowanie w sprawie oddania w dzierżawę (najem) na okres, nie przekraczający 6 lat, nieruchomości, zakładów i przedsiębiorstw gminnych, jak również udzielenia na okres nie dłuższy niż 7 lat⁷⁾ na te zakłady i przedsiębiorstwa zgodnie z zasadami i warunkami, ustalonymi przez radę gminy;

h) ustalanie sposobu wykonania uchwał rady gminy w sprawie wzniesienia budowli oraz założenia, reorganizacji lub zwinienia zakładów i przedsiębiorstw gminnych, jak również w sprawie innych ważniejszych inwestycji;⁸⁾

i) rozpatrywanie i zatwierdzanie ofert, składanych przy wszelkich przetargach publicznych w myśl zasad, ustalonych przez radę gminy;⁹⁾

j) decydowanie o wszczęciu i odstąpieniu od sporu sądowego oraz ustalenie warunków układu pojednawczego w sprawach prywatno-prawnych oraz w tych publiczno-prawnych, w których na zawarcie takich układów zezwalają przepisy ustaw;¹⁰⁾

k) decydowanie o dokonaniu wydatku, nie przewidzianego w budżecie, bądź też uwzględnionego w niedostatecznej wysokości, w przypadkach, gdy obowiązujące przepisy uprawniają zarząd do takiej decyzji;¹¹⁾

l) inne sprawy, zastrzeżone do kolegjalnego decydowania w myśl postanowień ustawy niniejszej;¹²⁾

(2) Przełożony gminy może w sprawach, wymagających jego decyzji, zasięgnąć opinii kolegjum zarządu.

(3) Każdy członek zarządu gminy ma prawo informować się u przełożonego gminy i na posiedzeniach zarządu żądać wyjaśnień w sprawach, dotyczących gospodarki gminnej, jak również stawiać wnioski w zakresie, przewidzianym w ust. (1) niniejszego artykułu;¹³⁾

(4) Kolegium członków zarządu miejskiego, powołane do decydowania w sprawach, o których mowa w ust. (1), nosi nazwę magistratu.

(5) Członkami kolegium zarządu gminnego są: wójt, podwójci oraz ławnicy.¹⁴⁾ Członkami magistratu są: burmistrz i wiceburm., bądź prezydent miasta i wiceprezydent (wiceprezydenci) oraz ławnicy. Kolegium obraduje pod przewodnictwem przełożonego gminy lub jego zastępcy. Do powzięcia uchwał niezbędna jest obecność więcej niż połowy ustawowej liczby członków. Uchwały zapadają większością głosów obecnych. Przewodniczący bierze udział w głosowaniu i głos jego rozstrzyga w razie równości głosów.

1) Kolegjalna działalność zarządu gminnego jest ściśle ograniczona do szeregu spraw, wymienionych w art. 44 u. s. oraz w innych artykułach u. s. (Zob. niżej uwagi do lit. 1) i przejawia się w formie uchwał. Uchwały zarządu mają być podstawą do działania wójta, który wyłącznie powołany jest do występowania nazewnątrz w imieniu gminy. On jest też jedynym wykonawcą wiążących go uchwał kolegium zarządu. Kolegium zarządu gminnego działa bądź z głosem stanowczym w zakresie ust. (1) art. 44 u. s., bądź jest organem opiniodawczym, którego opinia jest prawnie konieczna np. w przypadku, przewidzianym w art. 44 ust. (1) lit. c) u. s., gdy chodzi o instrukcje i regulaminy dla urzędów, zakładów i przedsiębiorstw gminnych, albo nie jest prawnie wymagana np. w zakresie, o którym mowa w ust. (2) art. 44 u. s.

W działalności nazewnątrz przełożony gminy (wójt) powinien powoływać się na istnienie uchwały kolegium zarządu w sprawach, zastrzeżonych kolegjalnie jego decyzji. Obowiązek taki wprawdzie nie wynika z postanowień u. s., będzie jednak zapewne określony w przepisach wykonawczych.

2) Z przepisu tego wynika, że przełożony gminy (wójt) nie może wnieść żadnej sprawy pod obrady rady gminnej, nie poddawszy jej uprzedniemu rozpatrzeniu przez zarząd kolegjalny i nie uzyskawszy jego stanowiska bądź wniosku. Ze względu na to, że postanowienie pkt. a) ust. 1 art. 44 dotyczy „wszystkich spraw“, zasada uprzedniego rozpatrzenia przez kolegium zarządu gminnego stosuje się do każdej sprawy, wnoszonej na plenum rady gminnej również z inicjatywy członków rady lub komisji radzieckiej. Regulamin obrad rady nie może spraw powyższych regulować odmiennie.

3) Chodzi tu nie tylko o regulaminy i instrukcje wewnętrzne, ale również regulaminy urzędów, zakładów i przedsiębiorstw, wydane na podstawie specjalnego upoważnienia, zawartego w obowiązujących przepisach, np. regulamin ewidencji i kontroli ruchu ludności (§ 46 rozp. Min. S. Wewn. z dn. 16.10.1930 r. Dz. Ust. Nr. 84, poz. 653). Wszystkie powyższe normy wydaje jednoosobowo przełożony gminy, obowiązany on jest jednak zasięgnąć uprzednio opinii zarządu kolegjalnego. Brak takiej opinii uprawnia władzę nadzorczą do unieważnienia postanowień, wydanych przez przełożonego gminy, jako wydanych z naruszeniem istotnych wymagań formalnych (art. 66 u. s.).

*) Uchwała rady gminnej i zarządu nie może naruszać norm, przewidzianych art. 33 ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunal-

nych; w szczególności pożyczki krótkoterminowe nie mogą przekraczać 20% zwyczajnych dochodów budżetowych, pozostałych do zrealizowania w danym roku budżetowym. Uchwały zarządu (zarówno jak i rady) podlegają zatwierdzeniu przez wydział powiatowy z uwagi na postanowienia art. 33 ustawy o tymcz. ureg. fin. kom., oraz przepisy art. 65 ust. (5) u. s.

5) W sprawach opłat zarząd gminny obowiązany jest działać zgodnie z art. 27 i 28 ustawy z dn. 11.8.1923 r. o tymcz. ureg. fin. kom. (Dz. Ust. Nr. 106 z 1932 r. poz. 884) oraz § 107—111 rozp. wyk. Min. S. Wewn. z dn. 23.11.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 113 poz. 937).

6) Umorzenie należności gminy, powstałych z tytułów prywatno-prawnych (umów, darowizn, zapisów i t. p.), należy do atrybucji rady gminnej (art. 43 ust. 1 lit. s). Do należności, opartych na tytule publiczno-prawnym, należą: podatki gminne, opłaty za korzystanie z urządzeń gminnych it. p.

7) Z pojęciem koncesji łączy się prawo wyłącznej eksploatacji, stąd więc gminy mogą udzielać koncesji o tyle, o ile same posiadają prawo wyłączności, np. gmina może udzielić koncesji na wywóz śmieci, gdyż posiada w tym zakresie monopol w myśl art. 1 rozp. Prez. R. P. z dn. 16.3.1928 r. (Dz. Ust. Nr. 32 poz. 311).

8) Przez „inwestycje“ rozumieć należy wszelkie trwalsze poczynania finansowe gminy w zakresie urządzeń komunalnych, zakładów i przedsiębiorstw gminnych, przekraczające normalny zakres ich administracji i eksploatacji i wymagające uwzględnienia w budżecie wydatków nadzwyczajnych, zgodnie z § 5 rozp. Prez. R. P. z dn. 17.6.1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 51 poz. 522) i § 7 rozp. Min. S. Wewn. z dn. 6.12.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 11 z 1933 r. poz. 71). O tem, czy inwestycja jest „ważniejsza“ decyduje wysokość wydatków, preliminowanych na jej cele bądź wartość obiektu, podlegającego reorganizacji czy zniesieniu. Ustalenie sposobu wykonania uchwał rady gminnej w sprawach, objętych art. 44 ust. (1) lit. h) u. s., polega na bliższym rozwinięciu decyzji rady co do podjęcia danej inwestycji, określenia wytycznych jej realizacji, terminu rozpoczęcia prac inwestycyjnych, opracowania planu finansowego i t. d. Chodzi więc o ustalenie szeregu szczegółowych decyzji, składających się na plan prac inwestycyjnych. Samo zaś kierownictwo prac, nadzór nad realizacją i wykonanie uchwał należy wyłącznie do przełożonego gminy, t. j. wójta, który realizować musi dane zamierzenia inwestycyjne jednoosobowo, ponosząc za to odpowiedzialność w myśl art. 46 ust. (1) u. s.

9) Na podstawie art. 1 ustawy z dn. 15.2.1933 r. (Dz. Ust. Nr. 19 poz. 127) Rada Ministrów ma ustalić sposoby i warunki udzielania zamówień na dostawy i roboty oraz przyjmowanie dostaw i robót m. in. dla samorządów, przy czym szczegółowe przepisy wydać ma Min. Spraw Wewn.

10) Obowiązujący obecnie K. P. C. nie wzbrania samorządom zawierania układów pojednawczych. Układy polubowne w zakresie należności, opartych na tytule publiczno-prawnym przewiduje np. art. 22 ustawy z dn. 10.12.1920 roku o budowie i utrzymaniu dróg publicznych (Dz. Ust. Nr. 6 z 1921 r. poz. 32).

11) Prawo takie zarząd gminny ma na podstawie § 1 ust. 3 rozp. Prez. R. P. z dnia 17.6.1924 r. (Dz. Ust. Nr. 51 poz. 522). Uchwały zarządu wymagają zatwierdzenia przez radę gminną na najbliższym jej posiedzeniu.

12) Chodzi o sprawy, przewidziane w art. 14 ust. (1) i (2), art. 45 ust. (2) i art. 66 ust. (2) u. s. co do zawieszania uchwał rady gminnej (kolegjalny tryb działania zarządu nie jest wyraźnie ustalony, wskazuje nań jednak logiczna wykładnia ust. 2 art. 66 u. s., oraz art. 72 ust. (3) u. s.).

13) art. 44 ust. (1) i (3) łącznie z art. 46 ust. (1) i (2) u. s. wynika, że poza głosem decydującym w zbiorowych pracach zarządu gminnego w zakresie ustawowo ściśle ograniczonym, ławnicy pozbawieni są prawa decydowania i ingerencji w poszczególnych działach zarządu. Zadania ich sprawowane są raczej do reprezentowania czynnika społecznego, obywatelskiego w zarządzie, spełniania roli łącznika pomiędzy radą gminną a przełożonym gminy, który skupia obecnie znaczny zakres wykonawstwa w dziedzinie gospodarki i administracji samorządu gminnego. Poza posiedzeniami kolegium zarządu gminnego ławnicy mogą podejmować się dobrowolnych i bezpłatnych prac w zakresie zarządu tylko za zgodą wójta i pod jego kierownictwem; za prace te ponosi odpowiedzialność wójt (art. 46 ust. 1 oraz art. 52 ust. 4 u. s.).

14) (Zob. zdanie końcowe uwagi 1 do art. 11 u. s.).

Art. 45. (1) Rada gminy może powoływać stałe, czasowe albo do poszczególnych spraw komisje z pośród członków rady i w miarę potrzeby z pośród mieszkańców gminy, posiadających prawo wybieralności do rady.¹⁾ Komisje mogą powoływać ze swego składu podkomisje. Rada gminy może przekazać komisji rozpatrywanie i opinjowanie różnych spraw, dotyczących administracji i gospodarki gminnej, przygotowywanie wniosków na radę, jak również decydowanie w zastępstwie rady w poszczególnych sprawach, wymagających jej uchwały.²⁾ Komisje, działające na prawach rady gminy, mogą składać się jedynie z radnych.

(2) Zarząd gminy, działając kolegjalnie, może powoływać komisje z pośród swych członków z udziałem radnych, a w razie potrzeby również z udziałem mieszkańców gminy, posiadających prawo wybieralności do rady.³⁾ Komisje te mogą być powoływane wyłącznie do udzielania opinii i przygotowywania wniosków w sprawach administracji i gospodarki gminnej,⁴⁾ wymagających uchwały zarządu lub decyzji przełożonych gminy.

(3) Przewodnictwo w komisjach, powołanych w myśl ust. (1) lub (2), należy do przełożonego gminy lub powołanego przez niego członka zarządu.

(4) Postanowienia niniejszego artykułu nie dotyczą komisji rewizyjnych (art. 62).

1) T. j. odpowiadających warunkom, przewidzianym w art. 4 ust. (1) u. s.

2) Wszelkie uchwały rady gminnej w sprawie ilości, składu i zakresu kompetencji i trybu urzędowania komisji radzieckich (gminnych) i podkomisji, nie wymagają zatwierdzenia władz nadzorczych. Natomiast wymagają takiego zatwierdzenia uchwały komisji radzieckich, działających na prawach rady gminnej, gdy chodzi o sprawy, wymagające zatwierdzenia uchwały rady. Regulamin obrad rady gminnej może uwzględnić zasadę, że niektóre sprawy

przed poddaniem ich pod obrady na plenum rady, muszą być rozpatrzone przez właściwą komisję radziecką.

3) Pod względem więc składu osobowego kolegium zarządu gminnego może powoływać do życia komisje, złożone z członków zarządu, radnych i mieszkańców gminy, posiadających prawo wybieralności do rady.

4) Komisje, powołane przez kolegium zarządu, mają więc charakter organów pomocniczych i doradczych i nie mogą działać ani na prawach rady gminnej, ani na prawach zarządu.

Art. 46. (1) Zarząd gminy poza sprawami, zastrzeżonymi w myśl ustawy niniejszej kolegjalnemu załatwieniu, działa jednoosobowo. W tym zakresie wójt, burmistrz i prezydent miasta działają samodzielnie pod osobistą odpowiedzialnością¹⁾ przy pomocy innych członków zarządu i funkcjonariuszów gminnych.

(2) Wójt, burmistrz i prezydent miasta są przełożonymi gminy i kierownikami całej administracji i gospodarki gminnej.

(3) Przełożony gminy jest zwierzchnikiem²⁾ zawodowych członków zarządu gminy i pracowników gminnych oraz sprawuje nadzór nad czynnościami niezawodowych członków zarządu.

(4) Prawo i obowiązek reprezentowania gminy należy wyłącznie do przełożonego gminy.³⁾

(5) Zarząd gminy działa nazewnątrz wyłącznie tylko przez przełożonego gminy.⁴⁾

(6) Korespondencje i wszelkie dokumenty urzędowe zarządu gminy podpisuje przełożony gminy. Przełożony gminy może upoważnić do podpisywania w swoim zastępstwie ściśle określonej kategorii pism i dokumentów urzędowych swego zastępcę lub swych zastępców oraz poszczególnych urzędników gminnych.⁵⁾ Dokumenty, przez które gmina zaciąga zobowiązanie, muszą być opatrzone urzędową pieczęcią zarządu gminy oraz własnoręcznym podpisem przełożonego gminy i jednego z członków zarządu. W przypadku, gdy mandaty członków zarządu gminy uległy zawieszeniu lub wygaśnięciu, dokumenty powyższe w miejsce członka zarządu gminy podpisuje właściwy urzędnik gminny.⁶⁾

1) Chodzi tu o odpowiedzialność nie tylko służbową, której zasady mają być uregulowane osobną ustawą, a do tego czasu unormowane są art. 68 i 70 u. s., lecz również o odpowiedzialność w znaczeniu przepisów K. K. i norm prawa cywilnego. Ustalenie osobistej odpowiedzialności przełożonego gminy ma na celu podkreślenie zasady, że nie może on dzielić z nikim tej odpowiedzialności, że ponosi ją za pracę pozostałych członków zarządu gminnego, działających w zakresie czynności jednoosobowego zarządu, jak również za pracę funkcjonariuszów gminnych, działających pod jego kierownictwem.

2) Ponieważ podwójci i ławnicy zajmują zawsze stanowiska niezawodowych członków zarządu (art. 49 ust. 8 u. s.), przeto wójt nie jest ich zwierzchnikiem służbowym, sprawuje nad nimi nadzór tylko wówczas, gdy działają poza kolegium zarządu, wykonywując prace poruczone im przez

wójta (awnikom zlecenia takie wójt może wydawać tylko za ich zgodą w myśl art. 52 ust. 4 u. s.).

Zawodowi członkowie zarządu są natomiast całkowicie niezawisli, gdy działają w kolegium zarządu jako równorzędni jego członkowie.

3) Chodzi tu zarówno o przedstawicielstwo prawne gminy, które z urzędu z mocy prawa należy do przełożonego gminy, np. w procesach sądowych, w podpisywaniu aktów cywilno-prawnych, jak również o wystąpienia imieniem gminy nazewnątrz, np. w uroczystościach, w kontakcie z władzami itp. Jeżeli chodzi o przedstawicielstwo prawne gminy, to choć należy ono wyłącznie do przełożonego gminy, jednakże nie jest wystarczający tylko jeden jego podpis na dokumentach, przez które gmina zaciąga zobowiązania ze względu na postanowienia ust. (6) art. 46 u. s.

4) Z przepisu tego wynika, że rola kolegium zarządu sprowadza się wyłącznie do podejmowania wiążących przełożonego gminy uchwał, że jest więc kolegium zarządu, jakkolwiek zupełnie samodzielną, ale tylko wewnętrzną komórką zarządu gminnego, w którego imieniu nazewnątrz działa zawsze wójt, albo podwójci.

5) Sprawy te powinien normować regulamin (statut organizacyjny) urzędu gminnego, względnie instrukcja wewnętrzna.

6) Tym właściwym urzędnikiem (może w grę wchodzić nawet nie jeden urzędnik) będzie każdy, kogo wyznaczy wójt, zgodnie z ustalonym podziałem pracy, z reguły więc sekretarz gminny albo urzędnik, prowadzący rachubę w urzędzie gminnym.

Art. 47. (1) Wszelkie dotychczasowe uprawnienia organów ustrojowych gminy, nie objęte postanowieniami art. 43 i 44, przechodzą na przełożonych gminy, działających w myśl art. 46 ust. (1).¹⁾

(2) W wypadkach, nie cierpiących zwłoki, dla uniknięcia szkody jakiej mógłby doznać interes Państwa lub gminy, przełożony gminy obowiązany jest wydać decyzję w zastępstwie kolegium zarządu, powinien jednak bezzwłocznie zwołać posiedzenie zarządu celem przedstawienia mu wydanej decyzji do zatwierdzenia.²⁾

¹⁾ Z dotychczasowych kompetencji kolegium zarządu gminnego na wójta przechodzą sprawy następujące:

a) ustalenie sposobu wykonania uchwał rady gminnej z wyjątkiem planu wykonania budżetu, jak również realizacji uchwał rady w sprawie zaciągania pożyczek krótkoterminowych na czasowe zasilenie funduszy kasowych oraz sposobu wykonania uchwał rady w sprawie wzniesienia budowli oraz założenia, reorganizacji lub zwinienia zakładów i przedsiębiorstw gminnych lub innych ważniejszych inwestycji,

b) zarząd majątkiem gminnym,

c) prowadzenie przedsiębiorstw,

d) układanie preliminarza budżetowego z zastrzeżeniem, że musi on być poddany pod obrady kolegium zarządu przed wniesieniem na radę miejską,

e) zarządzanie dochodami gminy oraz rozkładanie podatków i powinności gminnych,

f) pozywanie do sądu i odpowiadanie przed sądem w sprawach gminy,

g) udzielanie urlopu pracownikom gminnym,

h) sporządzanie obrachunku rocznego i składanie sprawozdań z działalności zarządu, z wykonania budżetu oraz ze stanu majątku i zakładów gminy z zastrzeżeniem, że sprawy takie muszą być przedtem poddane pod obrady zarządu kolegium zarządu i musi być uzyskana jego uchwała oraz wnioski na radę gminną,

i) nadzór nad rachunkowością i kasowością gminy.

2) Przełożony gminy, t. j. wójt, może podjąć decyzje w zastępstwie zarządu kolegium zarządu, jedynie wówczas, gdy sprawa jest szczególnie pilna (nagła), a jednocześnie zwłoka w wydaniu decyzji naraża na szwank interes moralny (np. powagę) albo na szkodę interes materialny Państwa lub gminy. Ten ostatni warunek jest nowym w porównaniu ze stanem dotychczasowym (art. 53 u. gm. 1919 r.).

Wyjątkowy charakter i intencja art. 47 ust. (2) u. s. wymaga ogólnego i ścieśniającego tłumaczenia uprawnień przełożonego gminy, który powinien w powyższych wypadkach ograniczyć się do czynności koniecznych w celu odwrócenia szkody, grożącej Państwu czy gminie, a więc czynności prewencyjnych, zachowawczych, nie przesądzających, o ile możliwości, ostatecznego rozstrzygnięcia.

Art. 48. Przełożeni gminy załatwiają jednoosobowo i pod osobistą odpowiedzialnością wszelkie czynności¹⁾ organów ustrojowych gminy, działających jako organa wykonawcze władz rządowych, bądź jako władze administracji ogólnej.

¹⁾ Chodzi tu o czynności, należące do zakresu działania gminy, określanego, jako zlecony albo poruczony (Zob. art. 110 u. s.).

Przeprowadzenie granicy pomiędzy własnym a poruczonym zakresem działania gminy nastęrcza w praktyce duże trudności, bowiem ani dotychczasowe ustawodawstwo nie zawiera pod tym względem wyraźnych wskazówek, ani nauka prawa nie podaje ścisłej definicji. Ogólnie stwierdzić można, że wójt w sprawach własnego zakresu działa w imieniu gminy, w sprawach zaś poruczonych jest organem administracji rządowej, działa na rachunek i odpowiedzialność tych władz. Za wskazówkę w żadnym razie służyć nie może okoliczność, czy dana czynność jest obowiązkowa, czy też jest zależna od swobodnej inicjatywy i uznania gminy, gdyż choć zadania z zakresu poruczonego są zawsze obowiązkowe, to jednak wiele obowiązkowych zadań gmin należy również do własnego ich zakresu działania. W razie wątpliwości, czy dana czynność należy do własnego, czy też poruczonego zakresu działania gminy, domniemywać należy zakres własny. Przemawia za tem istota samorządu, w szczególności odrębna osobowość prawna gminy i niezależność hierarchiczna jej organów od władz rządowych, która nie pozwala na rozszerzające tłumaczenie zakresu poruczonego. Ustawa samorządowa do zakresu poruczonego zalicza wszystkie czynności gmin w sprawach administracji rządowej oraz sprawy t. zw. policji miejscowej (art. 110 u. s.), t. j. te czynności wójta, które zmierzają do utrzymania bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego. Do poruczonego zakresu działania gminy w szczególności należą:

a) zadania gminy, a ściślej biorąc, czynności wójta, które na podstawie rozp. org. należą do władz administracji ogólnej, zostały jednak z mocy ustaw przekazane w całości gminom, jako czynności poruczone, np. ewidencja ludności i czynności meldunkowe (art. 1 rozp. Prez. R. P. z dn. 16 marca 1928 r. o ewid. i kontroli ruchu ludności Dz. Ust. Nr. 32 poz. 309), dostarczanie wojskowym kwater (art. 12 ustawy z dn. 15.7.1925 r. Dz. Ust. Nr. 97 poz. 681, zmienione przez rozp. Prez. R. P. z dn. 15.7.1927 r. Dz. Ust. Nr. 68 poz. 599) i t. d.*)

b) wszelkie czynności wykonawcze i pomocnicze dla władz rządowych, w szczególności powiatowych władz administracji ogólnej, wykonywane pod kierunkiem i na polecenie tych władz, np. egzekwowanie przez organa gminne świadczeń pieniężnych w drodze post. przym. (art. 8, 9, 24—43 rozp. przym.), rejestracja osób, podlegających powszechnemu obowiązkowi wojskowemu, wykonywanie czynności przygotowawczych do poboru wojskowego (art. 23 i nast. ustawy z dn. 23.5.1924 r. o powsz. obow. wojskowym Dz. Ust. Nr. 46 z 1928 r. poz. 458, zmienionej przez rozp. Prez. R. P. z dn. 29.11.1930 r. Dz. Ust. Nr. 82, poz. 645), doręczanie nakazów płatniczych i innych decyzji władz skarbowych (art. 50 ustawy z dn. 1.7.1926 r. o opłatach stemplowych, Dz. Ust. Nr. 41 z 1932 r. poz. 413), przyjmowanie i doręczanie pism sądowych w sprawach karnych (art. 198 i 203 K. P. K.) i wiele innych.*)

ROZDZIAŁ VI.

ZAWODOWI I NIEZAWODOWI CZŁONKOWIE ORGANÓW ZARZĄDZAJĄCYCH W GMINACH WIEJSKICH I MIASTACH.

Art. 49. (1) Na urząd przełożonego gminy wiejskiej może być powołany wójt niezawodowy lub zawodowy. Powołanie zawodowego wójta może nastąpić na podstawie uchwały rady gminnej po zatwierdzeniu uchwały tej przez władzę nadzorczą. Na stanowiska wójtów zawodowych¹⁾ mogą być powoływane tylko osoby, które obok ogólnych warunków wybieralności (art. 4) posiadają odpowiednie kwalifikacje,²⁾ które określi Minister Spraw Wewnętrznych.

(2) Na urząd przełożonych gminy i ich zastępców w miastach, wydzielonych z powiatowego związku samorządowego, mogą być powoływani tylko zawodowi prezydenci miast i zawodowi wiceprezydenci. Na urząd przełożonego gminy w miastach, nie wydzielonych z powiatowego związku samorządowego, mogą być powoływani zarówno niezawodowi, jak i zawodowi burmistrzowie, na stanowisko zaś zastępcy przełożonego gminy w tych miastach — z reguły wiceburmistrzowie niezawodowi; w miastach jednak, liczą-

*) Liczne przykłady znaleźć można w książce, wydanej nakładem Związku Miast Polskich, p. t. „Obowiązkowe zadania i czynności gmin“, Warszawa 1932.

cych powyżej 15.000 mieszkańców, mogą być powoływani wiceburmistrzowie zawodowi.

(3) Powołanie zawodowego burmistrza, a także zawodowego wiceburmistrza na urząd przełożonego gminy, bądź też jego zastępcy, stosownie do postanowień ustępu poprzedniego może nastąpić na podstawie uchwały rady miejskiej po zatwierdzeniu uchwały tej przez władzę nadzorczą.

(4) Wojewoda przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym może ustanowić obowiązek powołania zawodowego burmistrza w mieście, nie wydzielonym z powiatowego związku samorządowego, jeżeli wymagać tego będzie rozwój gospodarki miejskiej oraz stan zakładów i przedsiębiorstw miejskich i gospodarka ta wymagać będzie przeto fachowego i ciągłego kierownictwa.

(5) Na urząd prezydentów miast i wiceprezydentów oraz zawodowych burmistrzów i wiceburmistrzów mogą być powoływane tylko osoby, które obok ogólnych warunków wybieralności (art. 4) posiadają wykształcenie conajmniej w takim zakresie, jaki uprawnia w myśl art. 52 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr. 38 poz. 389) do odbywania studiów w szkołach wyższych, oraz wykażą się conajmniej trzyletnią pracą w charakterze członka zarządu miejskiego lub na samodzielnelm stanowisku w administracji samorządu terytorjalnego, bądź też na stanowisku urzędnika państwowego I kategorii we władzach administracji ogólnej.

(6) Na urząd burmistrzów w miastach, liczących ponad 5.000 mieszkańców, mogą być powoływane tylko osoby, które obok ogólnych warunków wybieralności (art. 4) posiadają wykształcenie w zakresie gimnazjum lub szkoły zawodowej typu gimnazjalnego w myśl art. 21 i 29 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa, albo mają wykształcenie podług zasad, obowiązujących przed wejściem w życie powyższej ustawy w zakresie sześciu klas szkoły średniej ogólnokształcącej, bądź równorzędne wykształcenie zawodowe.

(7) Wojewoda po zasięgnięciu opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) w stosunku do miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, oraz Minister Spraw Wewnętrznych w stosunku do miast wydzielonych, władni są zwolnić kandydata na jeden z urzędów, o których mowa w ust. (5) i (6) od wymaganego cenzusu wykształcenia, bądź także od wykazania się uprzednią praktyką. Zwolnienie takie może być bezwarunkowe lub udzielone pod warunkiem odbycia przez osobę wybraną na stanowisku przełożonego gminy względnie jego zastępcy, rocznego okresu próbnego.

(8) Podwójci oraz ławnicy we wszystkich gminach wiejskich i miastach mają charakter niezawodowych członków zarządu gminy.

1) Wójt zawodowy wybierany jest na 10 lat, t. j. podwójną kadencję (Zob. uwagę 4 do art. 2 ust. 3 u. s.).

2) Do czasu wydania przez Min. S. Wewn. przepisów, określających kwalifikacje, wymagane na stanowisko wójta zawodowego, ustanawianie takiego urzędu przez gminę nie jest możliwe.

Art. 50. (1) Wybór niezawodowych burmistrzów i wiceburmistrzów w miastach, będących siedzibą powiatowych władz administracji ogólnej, podlega zatwierdzeniu właściwego wojewody; wybór niezawodowych burmistrzów i wiceburmistrzów we wszystkich innych miastach oraz wybór niezawodowych wójtów i podwójców wymaga zatwierdzenia właściwego starosty powiatowego.

(2) Wybór zawodowych wójtów, burmistrzów i wiceburmistrzów podlega zatwierdzeniu właściwego wojewody, wybór zaś prezydentów miast i wiceprezydentów — zatwierdzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych. Wybór prezydenta miasta stoł. Warszawy wymaga zatwierdzenia przez Radę Ministrów.

(3) Zatwierdzenie wyboru osób, zwolnionych od wymaganego cenzusu wykształcenia lub wykazania się uprzednią praktyką pod warunkiem odbycia okresu próbnego (art. 49 ust. 7), może być uzależnione od pomyślnego złożenia przez osobę wybraną egzaminu praktycznego.¹⁾ Odmówienie zatwierdzenia wyboru w okresie próbnym może nastąpić każdej chwili i powoduje wygaśnięcie mandatu ze skutkami, przewidzianymi w art. 53 ust. (9).

(4) Jeżeli radni nie dokonali wyboru przełożonego gminy lub jego zastępcy, bądź zwlekają z wyborem, właściwa władza nakazuje dokonanie go w oznaczonym terminie conajmniej dwutygodniowym, gdy zaś i w tym terminie wybór nie doszedł do skutku, władza, powołana do zatwierdzenia wyboru, obsadza wakujące stanowisko przez tymczasowego przełożonego gminy lub tymczasowego zastępcę przełożonego gminy, którzy sprawują urząd²⁾ do czasu zatwierdzenia wyboru. Rada gminy może dokonać wyboru w każdym czasie.

(5) Jeżeli władza odmówiła zatwierdzenia wyborów przełożonego gminy lub jego zastępcy, następują nowe wybory, które wymagają zatwierdzenia władz bezpośrednio wyższych;³⁾ jeżeli jednak zatwierdzenia pierwszych wyborów odmówił Minister Spraw Wewnętrznych, bądź Rada Ministrów, wybory następne podlegają zatwierdzeniu władz tych samych. Jeżeli ponowny wybór przełożonego gminy lub jego zastępcy nie doszedł do skutku w terminie oznaczonym lub nie uzyskał zatwierdzenia, władza, powołana do zatwierdzenia pierwszych wyborów, ustanawia tymczasowego przełożonego gminy lub tymczasowego zastępcę przełożonego gminy, którzy sprawują urząd do czasu zatwierdzenia ponownego wyboru. Rada gminy może dokonać wyboru w każdym czasie.

(6) Starosta powiatowy może wydać decyzję odmowną⁴⁾ po zasięgnięciu opinii wydziału powiatowego, wojewoda zaś — opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej).

(7) O ile radni w ciągu roku od dnia powołania tymczasowego przełożonego gminy lub jego zastępcy w myśl postanowień ustępu poprzedniego nie dokonali wyboru albo wybrali kandydata, który nie uzyskał zatwierdzenia, rada gminy winna być rozwiązana. Wybory do nowej rady powinny się odbyć w ciągu następnych trzech miesięcy.

(8) Sprawę uposażenia tymczasowych przełożonych gminy i zastępców, powołanych w trybie ust. (4) i (5), reguluje art. 74.

(9) W sprawach, o których mowa w niniejszym artykule, z wyjątkiem spraw, uregulowanych w ust. (6), starosta powiatowy i wojewoda wydają decyzje po zasięgnięciu opinii wydziału powiatowego, względnie wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej).

1) Ust. (3) art. 50 nie stosuje się narazie do gmin wiejskich. W razie jednak, gdy przepisy, zapowiedziane w art. 49 ust. (1), jakie wydać ma Min. S. Wewn., będą przewidywały możliwość zwalniania kandydatów na stanowisko wójtów zawodowych od przepisanej cenzusu naukowego i uprzedniej praktyki, wówczas do osób tych omawiane postanowienia ust. (3) art. 50 będą się również stosowały. Sposób odbycia egzaminu praktycznego, zakres wymagań (programu) oraz skład komisji egzaminacyjnej ustala przepisy wykonawcze, względnie przepisy specjalne, zapowiedziane w art. 49 ust. (1) u. s.

2) Tymczasowy przełożony gminy posiada pełną kompetencję wójta w zakresie art. 46—48 u. s. i do niego nie stosuje się ograniczeń, przewidzianych w art. 73 ust. (2)—(4) u. s.

3) T. zn. wyższych w stosunku do władz, powołanych w myśl przepisów ust. (1) i (2) do zatwierdzenia pierwszych wyborów. Stąd więc ponowne wybory wójtów w przypadkach, przewidzianych w zdaniu pierwszym ust. (5), wymagają zatwierdzenia wojewody, wybory zaś wójta zawodowego — zatwierdzenia ze strony Ministra Spraw Wewnętrznych.

4) Decyzje w sprawie zatwierdzenia lub odmowy zatwierdzenia wyborów leżą w sferze całkowicie swobodnego uznania władz, które nie mają obowiązku uzasadniania swego stanowiska. Starosta powiatowy i wojewoda, przed wydaniem odmownej decyzji, prawnie obowiązani są zasięgnąć opinii powiatowych względnie wojewódzkich organów kolegjalnych, nie są jednak opinia tą związani.

Ze względu na szczegółowe unormowanie skutków odmownych decyzji władz w sprawie wyborów przełożonego gminy (zastępcy), wniesienie środka prawnego (odwołania) przez stronę, t. j. radę gminną do władz wyższych jest wprawdzie dopuszczalne, lecz nie wstrzymuje wykonania decyzji skarżonej; stosuje się tu więc art. 87 ust. (3) lit. a) postęp. adm.

Art. 51. Przełożeni gminy i ich zastępcy składają na ręce władzy, powołanej do ich zatwierdzenia, albo na ręce jej przedstawiciela przysięgę, że wiernie przestrzegać będą ustaw i sumiennie wypełniać obowiązki służbowe. Osoby, którym ich religja nie pozwala na składanie przysięgi, oraz osoby, nie należące do żadnego prawnie uznanego wyznania, składają przyrzeczenie. Rotę przysięgi i przyrzeczenia ustala Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 52. (1) Czynności służbowe zawodowych członków zarządu gminy powinny stanowić ich główne zajęcie.¹⁾ W szczególności zawodowi członkowie zarządu gminy nie mogą oddawać się poza urzędem płatnym zajęciom, których wykonywanie pozostawałoby w sprzeczności, bądź przeszkadzałoby w wykonywaniu obowiązków służbowych albo mogłoby wywołać uzasadnione podejrzenie o stronniczość lub interesowność. Wydawanie w tych sprawach decyzji należy w stosunku do przełożonych gminy do władzy nadzorczej,²⁾ w stosunku zaś do pozostałych zawodowych członków zarządu — do przełożonego gminy.

(2) Podwójci, wiceburmistrz i wiceprezydent są zastępcami i pomocnikami przełożonego gminy,³⁾ wchodzą zaś we wszystkie jego prawa i obowiązki tylko w razie nieobecności lub niemożności pełnienia przez niego czynności służbowych.

(3) W miastach, w których w myśl art. 37 ust. (2) jest więcej niż jeden wiceprezydent, wszyscy wiceprezydenci są pomocnikami prezydenta miasta i zastępują go w zakresie przez niego ustalonym. Jeden z nich zastępuje prezydenta miasta w czasie nieobecności lub niemożności pełnienia przez niego czynności służbowych. Do zastępcy mają zastosowanie w tym czasie postanowienia ust. (2) niniejszego artykułu.

(4) Praca ławników ogranicza się do udziału w posiedzeniach kolegjum zarządu gminy oraz w posiedzeniach komisji, wyłonionych przez zarząd lub radę gminy, a ponadto do opracowywania i referowania na posiedzeniach zarządu na zlecenie przełożonego gminy poszczególnych spraw bieżących.⁴⁾ Postanowienie to nie wyklucza większego dobrowolnego udziału ławników w pracach bieżących zarządu z zastrzeżeniem, że wszelkie prace w tym zakresie są honorowe (art. 53).⁵⁾

1) Zajęcie to jest w zasadzie podstawą egzystencji i wymaga fachowego przygotowania oraz całkowitego poświęcenia czasu zarządowi gminy. Są to momenty, które muszą składać się na pojęcie zawodowości, same przez się jednak o niej nie decydują. To znaczy, że wszystkie powyższe okoliczności mogą również towarzyszyć pracy wójta niezawodowego (Zob. zdanie ostatnie ust. 4 art. 13 u. s.). O zawodowości wójta decydować bowiem ponadto musi stanowisko, uznane za zawodowe na podstawie podjętej przez radę gminną uchwały, zatwierdzonej przez władzę nadzorczą.

2) Władzą nadzorczą jest wydział powiatowy.

3) Zakres zastępstwa podwójciego, jak również zakres jego czynności, jako pomocnika przełożonego gminy określa wójt. Praca podwójciego jest honorowa (art. 53 ust. 3 u. s.), może on tylko w miarę posiadanych przez gminę środków finansowych uzyskać odszkodowanie, zależne od rodzaju pracy i ilości czasu, poświęconego zarządowi gminy, a ponadto od wykazania znacznego uszczerbku w swych prywatnych dochodach, jeżeli ponosi go wskutek udziału w pracach dla gminy. Zatem możliwość przyznania podwójciemu odszkodowania będzie rzeczą wyjątkową, praktykowaną w silniejszych finansowo gminach o rozległej gospodarce, wymagającej większej

pomocy w pracy wójta i częstszej potrzeby zastępowania go w sprawowaniu urzędu lub poszczególnych agend.

Stąd więc podwójci brać będzie w zasadzie tylko udział w kolegjalnych pracach zarządu gminy i będzie zastępował wójta jedynie w czasie jego nieobecności lub niemożności pełnienia przez niego obowiązków służbowych. Natomiast możność zlecenia mu dodatkowych czynności musi być ograniczona wskutek honorowości, t. j. bezpłatności funkcji podwójciego.

4) Poza głosem decydującym w zbiorowych pracach zarządu, w zakresie ustawowo ściśle ograniczonym, ławnicy pozbawieni są prawa decydowania i wkraczania w poszczególne działy zarządu. (Zob. uwagę 13 do art. 44 u. s.).

5) Prace takie ławnicy wypełniać mogą pod nadzorem wójta, który ponosi za nie pełną odpowiedzialność.

Art. 53. (1) Tytułem wynagrodzenia za wykonywanie obowiązków służbowych, przełożony gminy¹⁾ oraz każdy zawodowy wiceburmistrz i wiceprezydent pobierają przez czas sprawowania mandatu stałe uposażenie z funduszów gminy według norm, określonych w obowiązujących przepisach i uchwałach rady gminy.

(2) Wysokość uposażenia wójtów ustala wydział powiatowy po wysłuchaniu opinii rady gminnej w granicach obowiązujących przepisów.

(3) Innym członkom zarządu gminy, nie wymienionym w ust. (1), można w okresie piastowania mandatu przyznać jedynie djety za udział w posiedzeniach kolegjum zarządu albo odszkodowanie z tytułu wykonywanej pracy w poszczególnych przypadkach, odpowiadające jej rodzajowi i ilości czasu, poświęconego gminie, tylko wówczas, gdy osoby te wskutek udziału w pracach zarządu gminy ponoszą znaczny uszczerbek w zarobkach w swoim zawodzie.²⁾

(4) Zawodowym członkom zarządu gminy³⁾ oraz pozostałym po nich wdowom i sierotom przysługują prawa do zaopatrzenia emerytalnego (pensji wdowiej i sieroczej) i do odprawy z funduszów emerytalnych w wymiarze i na zasadach, dotyczących pracowników gminy.⁴⁾

(5) Jeżeli gmina nie uregulowała we własnym zakresie sprawy zaopatrzenia emerytalnego swoich pracowników, wówczas prawa emerytalne zawodowego członka zarządu gminy, jak również na wypadek jego śmierci prawa wdowy i sierot po nim powinny być przed dokonaniem wyboru określone odrębną uchwałą rady gminy, która uzyskuje moc prawną po zatwierdzeniu jej przez właściwego wojewodę⁵⁾ przy współudziale z głosem stanowczym wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej), a w stosunku do miasta st. Warszawy przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

(6) Zaopatrzenie emerytalne dla zawodowego członka zarządu gminy nie może być mniejsze⁶⁾ od norm następujących: po wysłużeniu w danej gminie 10 lat — trwałe zaopatrzenie emerytalne w wysokości co najmniej 35% ostatnio pobieranego z funduszów gminy uposażenia służbowego, które służy za podstawę do wymiaru zaopatrzenia emerytalnego pracowników samorządowych; za każdy następny rok służby na stanowisku zawodowego członka zarządu

tej samej gminy aż do chwili wysłużenia pełnych 15 lat służby — 2,4%, za każdy zaś dalszy jej rok — 2,8% powyższego uposażenia. Zaopatrzenie emerytalne nie może w żadnym razie przekraczać 92% uposażenia służbowego, które służy za podstawę do wymiaru emerytury. Na podstawie uchwały rady gminy mogą być zawodowemu członkowi zarządu gminy zaliczone do wysługi emerytalnej lata pracy w innych związkach samorządowych lub w innej służbie publicznej, o ile za lata powyższej pracy nie przysługuje prawo do osobnego wymiaru emerytury.⁷⁾

(7) Zawodowym członkom zarządu gminy potrąca się z wynagrodzenia służbowego przez cały czas sprawowania mandatu składkę emerytalną w wysokości, dotyczącej pracowników danej gminy,⁸⁾ w przypadku zaś, przewidzianym w ust. (5), według norm, zawartych w ustawie z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz. U. R. P. z 1931 r. Nr. 42, poz. 380).

(8) Prawa, przewidziane w ust. (4), (5) i (6), nie mogą doznać uszczuplenia w przypadkach, gdy osoby, o których mowa w tych ustępach, nie zostaną wybrane lub nie zostaną zatwierdzone na następną dziesięcioletnią kadencję. Jeżeli jednak osoby te odmówią przyjęcia wyboru bez uzasadnionej przyczyny, gmina może zastąpić stałe zaopatrzenie emerytalne przez jednorazową odprawę w wysokości równej uposażeniu miesięcznemu, pomnożonemu przez ilość lat, przesłużonych w tej gminie. Za przyczyny, uzasadniające odmowę przyjęcia wyboru uważać należy jedynie: urzędowo stwierdzoną niezdolność do służby, przekroczony 60 rok życia oraz sprawowanie mandatu płatnego członka zarządu gminy co najmniej przez lat 20. Jeżeli osoby te odmówiły przyjęcia wyboru z powodu objęcia jakiegokolwiek stanowiska publicznego, do którego jest przywiązane stałe wynagrodzenie i na stanowisku tem nie będzie im zaliczony do wysługi emerytalnej czas służby w samorządzie, wówczas nie tracą one praw do zaopatrzenia emerytalnego w gminie, lecz ulega ono zawieszeniu na czas zajmowania tego stanowiska; gdy jednak osoby te nie obejmą takiego stanowiska w ciągu trzech miesięcy od dnia wyboru, wówczas odmowę przyjęcia mandatu uważa się za nieuzasadnioną.

(9) Zawodowi członkowie organów zarządzających, zwolnieni z zajmowanych stanowisk w okresie służby próbnej (art. 50 ust. 3), nie nabywają prawa do trwałego zaopatrzenia emerytalnego, natomiast uzyskują prawo do jednorazowej odprawy z funduszków danego związku samorządowego w wysokości trzymiesięcznego uposażenia służbowego, jeżeli nie wracają na poprzednio zajmowane stanowiska.⁹⁾

(10) Do osób, pobierających zaopatrzenie emerytalne w myśl postanowień niniejszego artykułu, stosuje się odpowiednio postanowienia, zaawrte w art. 25 ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz. U. R. P. z 1931 r. Nr. 42, poz. 380).

¹⁾ Prawo do stałego wynagrodzenia przez czas sprawowania mandatu przysługuje zarówno zawodowemu, jak i niezawodowemu wójtowi bez względu na stan zaludnienia gminy. Najwyższe granice uposażenia określa § 11 rozp. Prez. R. P. z dn. 30.12.1924 r. (Dz. Ust. Nr. 118 poz. 1073), zmienionego ustawą z dnia 15.3.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 33 poz. 345).

Uposażenie tymczasowego przełożonego gminy (art. 50 ust. 4 i 5 u. s.) względnie kierownika tymczasowego zarządu gminnego (art. 72 ust. 4 i art. 73 ust. 1 u. s.) określa ustanawiająca ich władza, t. j. starosta powiatowy w myśl art. 74 u. s.

²⁾ Od udowodnionego znacznego uszczerbku w zarobkach w głównym zawodzie zależna jest nie tylko wysokość odszkodowania, lecz również prawo do djet za udział w posiedzeniach kolegium zarządu. Na stanowisku tem stanęło Ministerstwo Spraw Wewn. w okólniku z dn. 22.5.1933 r. Nr. 51a L. SS. 16/2/1.

Prawo do odszkodowania stałego, t. j. przysługującego stale w okresie sprawowania mandatu bądź też jednorazowego, zależnego od wykonania poszczególnych prac, jak również prawo do djet za udział w posiedzeniach kolegium zarządu gminnego jest prawem względnym, zależnym od uwzględnienia na ten cel w miarę możliwości odpowiednich środków w budżecie gminnym. Zasady, na jakich opierać się ma przyznanie odszkodowania lub djet, ustala rada gminna (art. 43 ust. 1 lit. e), której uchwała podlega zatwierdzeniu przez wydział powiatowy, zgodnie z art. 65 ust. (1) u. s. Sama wypłata kwot zgodnie z zasadami, w powyższy sposób ustalonymi oraz w granicach budżetu, należy do wójta. Zasada odszkodowania może być niekiedy zastosowana do podwójciego, który poza udziałem w posiedzeniach kolegium zarządu, powołany jest do zastępowania wójta i w miarę potrzeby do wykonywania pewnego zakresu czynności pomocniczych, w myśl art. 52 ust. (2) u. s. (Zob. uwagę 3 do art. 52 u. s.). Natomiast przyznanie djet może być (jeszcze w rzadszych przypadkach) stosowane do ławników, których praca w zarządzie gminnym ogranicza się do udziału w posiedzeniach kolegium (art. 52 ust. 4 u. s.). (Zob. uwagę 13 do art. 44 u. s.). Z postanowień ust. (3) art. 53 wynika, że ustawa samorządowa zdecydowanie ustala zasadę honorowości, t. j. bezpłatności stanowisk podwójciego i ławników, dopuszczając możliwość przyznania odszkodowania względnie djet jedynie tylko w nader wyjątkowych przypadkach, zależnie od udowodnionego poważnego uszczerbku, t. j. strat, ponoszonych przez osoby interesowane wskutek pracy w zarządzie gminnym, oraz zależnie od uznania rady gminnej i władz nadzorczych, tudzież posiadania przez gminę środków finansowych. Ten ostatni warunek wynika z intencji ustawodawcy i przy obecnych trudnościach finansowych gminy przekreśla nieomal możliwość nawet wyjątkowego stosowania postanowień ustawy w sprawie odszkodowania i djet.

³⁾ Chodzi tu o wójta zawodowego.

⁴⁾ Chodzi o zasady i wysokość zaopatrzeń emerytalnych, uregulowane przez gminę we własnym zakresie działania, np. zgodnie z zaleceniami, zawartymi w okólniku Min. Spraw Wewn. Nr. 148 z dn. 18.7.1929 r. i okóln. Min. Spraw Wewn. Nr. 87 z dn. 4.6.1930 r. (Okólniki te wraz z wzorowym statutem emerytalnym zamieszczone są w Zbiorze Zarządzeń Min. Spraw Wewn. na str. 1383 i nast. oraz na str. 270 i nast.).

5) Min. Spraw Wewn. może przekazać uprawnienia wojewody właściwym terytorjalnie wydziałom powiatowym zgodnie z art. 127 ust. (2) u. s.

6) Odstąpienie wdół od norm minimalnych dopuszczalne jest tylko za wyraźną zgodą interesowanego wójta zawodowego. Normy minimalne obowiązują również, gdy uchwała rady gminnej nie doszła do skutku w swoim czasie, t. j. przed dokonaniem wyboru interesowanego zawodowego wójta, albo ze względów formalnych jest nieważna.

7) Uchwała rady gminnej w sprawie zaliczenia lat poprzedniej służby może być powzięta tylko przed dokonaniem wyboru interesowanego wójta zawodowego i podlega zatwierdzeniu władz, określonych w ust. (5).

8) Składka emerytalna, potrącana z uposażeń pracowników samorządowych, zależna jest od miejscowego statutu emerytalnego.

9) Chodzi tu o stanowiska, do których przywiązane jest stałe wynagrodzenie. Wynika to z intencji postanowień ust. (9).

ROZDZIAŁ VII.

GMINA UZDROWISKOWA O CHARAKTERZE UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ.

Art. 54. (1) Upoważnia się Radę Ministrów do znoszenia w drodze rozporządzenia komisij uzdrowiskowych i wydziałów wykonawczych w uzdrowiskach, uznanych za posiadające charakter użyteczności publicznej.¹⁾

(2) W przypadkach, przewidzianych w ust. (1), uprawnienia i zobowiązania funduszu kuracyjnego przechodzą na gminę, uprawnienia zaś komisji uzdrowiskowej i wydziału wykonawczego — na odpowiednie organa ustrojowe gminy, których zakres działania w sprawach uzdrowiskowych ustala Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Opieki Społecznej.

¹⁾ Gmin wiejskich uzdrowiskowych o charakterze użyteczności publicznej niema na obszarze b. zaboru rosyjskiego, postanowienia więc art. 54 i 55 ustawy samorządowej w stosunku do gmin wiejskich na tym obszarze nie mają praktycznego zastosowania.

Art. 55. (1) W każdej gminie uzdrowiskowej po zastosowaniu do niej postanowienia, zawartego w art. 54 ust. (1), na czele zarządu może stać tylko zawodowy prełożony gminy. W gminach miejskich wojewoda przy współdziałaniu wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym może ustanowić obowiązek powołania również zawodowego wiceburmistrza.

(2) W gminach, będących uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej, wybory wszystkich członków zarządu gminy podlegają zatwierdzeniu właściwego wojewody; w sprawach tych stosuje się postanowienia, zawarte w art. 50.

(3) We wszystkich sprawach, dotyczących samorządu gminy i uzdrowiska, nadzór nad gminami uzdrowiskowymi, po zastosowaniu do nich art. 54 ust. (1), sprawują właściwi terytorjalnie woje-

wodowie z zachowaniem przepisów, zastrzegających współdziałanie z nimi wydziałów wojewódzkich (izb wojewódzkich). Niektóre uprawnienia wojewodów w powyższym zakresie Minister Spraw Wewnętrznych może przekazać właściwym wydziałom powiatowym, wydając zarządzenia takie w sprawach, przejętych przez gminę po funduszu kuracyjnym, komisji uzdrowiskowej i wydziale wykonawczym (art. 54 ust. 2) w porozumieniu z Ministrem Opieki Społecznej.

ROZDZIAŁ VIII.

POWIATOWE ZWIĄZKI SAMORZĄDOWE.

Art. 56. Członkami rady powiatowej są radni i członkowie wydziału powiatowego.

Art. 57. (1) Do rady powiatowej wybierają radnych kolegią wyborczą, złożoną z radnych i członków zarządów gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, przyczem poszczególne kolegią wyborcze mogą obejmować wyborców z dwóch i więcej gmin.

(2) Kolegią wyborczą, o których mowa w ustępie poprzedzającym, pod przewodnictwem prełożonego gminy wybierają: we wszystkich gminach wiejskich, jak również w miastach, liczących do 10.000 mieszkańców, dwóch radnych; w miastach, liczących powyżej 10.000 do 15.000 mieszkańców — trzech; w miastach, liczących ponad 15.000 do 20.000 mieszkańców — czterech, w miastach zaś, liczących powyżej 20.000 mieszkańców — pięciu radnych.

(3) W razie złożenia lub utraty mandatu przez radnego, muszą być zarządzone wybory uzupełniające, których dokonywa właściwe kolegium wyborcze. Postanowienie to dotyczy również przypadków, gdy kolegium wyborcze jednej z gmin zostanie odnowione na skutek rozwiązania lub zakończenia kadencji.

(4) Wybory do rad powiatowych są jawne, a na żądanie $\frac{1}{5}$ obecnych członków kolegium wyborczego — tajne. Jeżeli kolegium wyborcze wybiera dwóch radnych, każdy wyborca głosuje na jednego z kandydatów, uprzednio zgłoszonych, za wybranych zaś uznaje się tych dwóch kandydatów, którzy otrzymali kolejno największą ilość głosów. Jeżeli na kolegium wyborcze przypada więcej niż dwa mandaty, wybory do rady powiatowej są stosunkowe.

(5) Członków wydziału powiatowego wybiera rada powiatowa w głosowaniu tajnym i stosunkowym.

(6) Regulaminy wyborcze wyda Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 58. Przepisy art. 42, dotyczące miast, wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, stosuje się do rad i wydziałów powiatowych.

Art. 59. (1) Przewodniczący wydziału powiatowego i jego urzędowy zastępca (zastępca starosty powiatowego) pobierają

z funduszków powiatowego związku samorządowego stały dodatek pieniężny, który stanowi dla przewodniczącego wydziału powiatowego 100%, dla jego zastępcy 25% uposażenia, pobieranego ze Skarbu Państwa. Wysokość powyższych dodatków pieniężnych może Minister Spraw Wewnętrznych czasowo obniżyć na obszarze całego Państwa lub poszczególnych województw w miarę uznania, że wymaga tego stan finansowy powiatowych związków samorządowych.

(2) Jeżeli powiatowy związek samorządowy dostarcza przewodniczącemu wydziału powiatowego lub jego zastępcy mieszkania w naturze, ma ono charakter mieszkania służbowego i stosuje się do niego odpowiednio przepisy art. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 września 1926 r., zmieniające niektóre postanowienia ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska (Dz. U. R. P. Nr. 93, poz. 540). Za mieszkanie takie płaci Skarb Państwa powiatowemu związkowi samorządowemu czynsz w wysokości dodatku mieszkaniowego starosty powiatowego, bądź jego zastępcy, którym dodatek ten w takich razach nie przysługuje.

(3) Jeżeli przewodniczący wydziału powiatowego lub jego zastępca otrzymuje od powiatowego związku samorządowego poza mieszkaniem inne świadczenia w naturze, wówczas z wynagrodzenia, o którym mowa w ust. (1), potrąca się wartość takich świadczeń, obliczoną według norm, ustalonych przez wojewodę po wysłuchaniu opinii wydziału wojewódzkiego. Wartość świadczeń w naturze nie może przekraczać wysokości dodatku pieniężnego, określonego w ust. (1).

(4) Wymieniony w ust. (1) dodatek samorządowy wypłacają przewodniczącym wydziału powiatowego oraz ich zastępcom łącznie z uposażeniem służbowym kasy skarbowe na rachunek sum, należnych danemu powiatowemu związkowi samorządowemu.

(5) Poza dodatkami, przewidzianymi w niniejszym artykule, ani powiatowe związki samorządowe, ani inne osoby prawa publicznego, jak również ich zakłady i przedsiębiorstwa nie są uprawnione do przyznawania na korzyść przewodniczących wydziałów powiatowych i ich zastępców jakichkolwiek świadczeń pieniężnych lub w naturze. Postanowienie to nie dotyczy wynagrodzeń ze związków międzykomunalnych, obejmujących parę powiatów i obliczonych na zysk.

(6) Postanowienia ustępu poprzedniego nie dotyczą djet i zwrotu kosztów podróży przy wyjazdach służbowych w sprawach powiatowego związku samorządowego poza granice powiatu. Należności te oblicza się podług przepisów, obowiązujących w tej mierze funkcjonariuszów państwowych.

Art. 60. Postanowienia, zawarte w art. 46 ust. (6), stosuje się odpowiednio do korespondencji i dokumentów urzędowych powiatowego związku samorządowego.

ROZDZIAŁ IX.

KONTROLA WEWNĘTRZNA (WŁASNA) W ZWIĄZKACH SAMORZĄDOWYCH.

Art. 61. Prawo bezpośredniej kontroli nad czynnościami biur zarządu gminy oraz nad czynnościami urzędzeń zakładów i przedsiębiorstw związku samorządowego należy do przełożonego gminy.¹⁾

¹⁾ Zakres kontroli nad całokształtem czynności kasowo-rachunkowych określa § 50 i 51 rozp. Min. Spraw Wewn. z dn. 6.12.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 11 z 1933 r., poz. 72). Przełożony gminy obowiązek kontroli wykonywać może bądź osobiście, bądź za pośrednictwem innych członków zarządu gminnego, bądź też przez wyznaczonych do tych czynności urzędników (np. w gminach wielkich, posiadających zakłady i przedsiębiorstwa gminne).

Art. 62. (1) Stałym organem rady gminnej, miejskiej i powiatowej w zakresie kontroli nad działalnością finansową i gospodarczą organów zarządzających są powołane przez te rady komisje rewizyjne.

(2) Komisja rewizyjna jest organem kolegialnym. Liczbę członków oraz zasady działalności komisji rewizyjnej ustala uchwalony przez organ stanowiący regulamin jej czynności, który podlega zatwierdzeniu władzy nadzorczej.¹⁾

(3) Rady gminne, miejskie i powiatowe wybierają przewodniczących, zastępców przewodniczących i członków komisji rewizyjnych z pośród siebie lub z poza swego grona.²⁾ Na stanowisko powyższe mogą być powołane tylko osoby, które oprócz prawa wybieralności do rady, dokonywującej wyboru, władają językiem polskim w słowie i piśmie. Członkowie organu zarządzającego danego związku samorządowego nie biorą udziału w głosowaniu i nie mogą być wybierani do komisji rewizyjnej tego związku.

(4) Do komisji rewizyjnej rady powiatowej nie mogą być wybierani członkowie organu zarządzającego gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z powiatowego związku samorządowego.

(5) Do zakresu działania komisji rewizyjnej należy:

a) bezpośrednia kontrola nad całokształtem i poszczególnymi kierunkami działalności danego związku samorządowego zarówno w zakresie administracji, jak jego urzędzeń, zakładów i przedsiębiorstw pod względem prawidłowości i zgodności tej działalności z obowiązującymi przepisami, z postanowieniami statutów i uchwał organu stanowiącego oraz budżetem i zasadami oszczędności w gospodarce publicznej,³⁾ jak również

b) należyte informowanie o stwierdzonym stanie rzeczy w powyższym zakresie organu stanowiącego.⁴⁾

(6) Z zakresu działania komisji rewizyjnej wyłączone są sprawy, o których mowa w art. 48.⁵⁾

(7) Komisja rewizyjna, jak również z jej upoważnienia co najmniej dwóch członków łącznie ma po uprzednim porozumieniu z przewodniczącym (kierownikiem) organu zarządzającego⁶⁾ dostęp do kasy oraz do wszystkich ksiąg i dokumentów rachunkowych i kasowych w biurach zarządu oraz w zakładach i przedsiębiorstwach związku samorządowego.

(8) Komisja rewizyjna ma prawo korzystać z pomocy powołanych przez siebie rzeczoznawców.⁷⁾

(9) Jeżeli przewodniczący komisji rewizyjnej nie jest radnym, ma prawo brać udział z głosem doradczym w posiedzeniach rady, na których są rozpatrywane wnioski i sprawozdania komisji rewizyjnej.

(10) Przewodniczący organu zarządzającego obowiązany jest postawić na porządku dziennym najbliższego posiedzenia rady sprawozdanie komisji rewizyjnej wraz z ewentualnymi wyjaśnieniami organu zarządzającego.

1) Władzą nadzorczą jest w stosunku do gmin wiejskich wydział powiatowy.

2) Prawo wyboru przewodniczącego, zastępcę oraz członków komisji rewizyjnej z poza grona radnych ma na celu umożliwienie lepszego jej składu. Stąd więc wzgląd ten przedewszystkiem powinien decydować o powoływaniu do składu komisji rewizyjnej z poza grona radnych.

U. s. nie określa sposobu wybierania przewodniczącego, zastępcy i członków komisji rewizyjnej. Jeżeli nie unormuje tej sprawy rozporządzenie wykonawcze, rada gminna mieć będzie pod tym względem zupełną swobodę.

3) Komisja rewizyjna powinna w szczególności:

a) sprawdzić corocznie przed przyjęciem przez radę gminną roczne sprawozdania zarządu gminnego z wykonania budżetu oraz zgłosić radzie swoją opinię i wnioski,

b) zbadać corocznie zamknięcia rachunkowe za ubiegły okres budżetowy i roczne bilanse zakładów i przedsiębiorstw gminnych oraz zgłosić radzie gminnej swoją opinię i wnioski,

c) badać prawidłowość i zgodność z zasadami oszczędności dokonywanych wydatków i pobieranych dochodów, a ponadto sprawdzać formalną prawidłowość czynności kasowych i rachunkowych w biurach zarządu gminnego oraz w zakładach i przedsiębiorstwach gminnych.

Rewizyj perjodycznych musi dokonywać komisja rewizyjna przynajmniej raz na kwartał, jak tego wymagają postanowienia §§ 51 i 52 rozp. Min. Spraw Wewn. z dn. 6.12.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 11 z 1933 r. poz. 72), które regulują sprawę kontroli nad czynnościami kasowo-rachunkowymi gminy.

Nad należytą działalnością komisji rewizyjnych czuwać ma władza nadzorcza, t. j. wydział powiatowy, który może delegować na posiedzenia komisji swego przedstawiciela i informować się o stanie gospodarki gminnej (art. 67 ust. 4 u. s.).

4) Obowiązek ten wyrażać się ma w postaci sprawozdań ze swej działalności, składanych radzie gminnej.

5) Wyłączone są więc z pod kontroli wewnętrznej sprawy należące do zakresu administracji państwowej (sprawy poruczonego zakresu działania. Zob. uwagi pod art. 47 u. s.). Chodzi tu o wyłączenie tylko czynności wójta, jako organu administracji państwowej. Natomiast nie podlegają wyłączeniu czynności kasowo-rachunkowe, dotyczące powyższych spraw.

6) O czynnościach rewizyjnych musi więc być wcześniej lub bezpośrednio przed ich podjęciem uprzedzony wójt; czynności te mogą być podjęte tylko z jego wiedzą.

7) Sprawę tę szczegółowiej normuje, jeżeli chodzi o kontrolę nad całokształtem czynności kasowo-rachunkowych gminy, § 52 ust. (3) rozp. Min. Spraw Wewn. z dnia 6.12.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 11 z 1933 r., poz. 72).

Art. 63. W razie gdy organ stanowiący związku samorządowego po wysłuchaniu opinii komisji rewizyjnej¹⁾ odmówi przyjęcia do wiadomości rocznego sprawozdania z wykonania budżetu (zaświadczenia rocznych zamknięć rachunkowych i bilansów) lub na tle innych sprawozdań komisji rewizyjnej podniesie zarzuty²⁾ przeciwko organowi zarządzającemu, przewodniczącemu organu stanowiącego prześle niezwłocznie odnośną jego uchwałę władzy nadzorczej, która zbada zarzuty,³⁾ podniesione przeciw organowi zarządzającemu, przewodniczącemu lub poszczególnym jego członkom, i wyda lub spowoduje wydanie odpowiednich zarządzeń.⁴⁾ O wyniku badań i treści swych zarządzeń władza nadzorcza niezwłocznie zawiadomi interesowany organ stanowiący.⁵⁾

1) Opinia komisji rewizyjnej jest prawnie konieczna i uchwały rady gminnej w sprawach, objętych art. 63 u. s., podjęte bez wysłuchania takiej opinii byłyby powzięte nieformalnie, podlegałyby zatem unieważnieniu przez władzę nadzorczą w myśl art. 66 u. s.

2) Zarzuty muszą być postawione w formie konkretnej, muszą wyrażnie wskazywać, jakich niewłaściwości, nieformalności, czy uchybień dopatruje się rada gminna w działalności zarządu, bądź jego członków w sprawach gospodarki finansowej gminy. Wyrażenie więc t. zw. „votum nieufności“ wójtowi lub któremukolwiek z członków zarządu gminnego bez skonkretyzowania w powyższy sposób zarzutów, albo bez związku z sprawozdaniem z wykonania budżetu lub zamknięciami rachunkowymi, nie tylko nie podpada pod postanowienia art. 63 u. s., ale wręcz przekracza kompetencje rady gminnej i uchwały jej w tych sprawach mogą być uchylone przez władzę nadzorczą w myśl art. 66 u. s.

3) Art. 63 u. s. nie przesądza sposobu, w jaki władza nadzorcza ma badać zarzuty, w praktyce zająć może najczęściej potrzeba przeprowadzenia na miejscu inspekcji i przeprowadzenia dochodzenia przez delegata władzy nadzorczej.

4) Zarządzenia te mieścić się muszą w granicach ustawowych uprawnień nadzorczych.

Jak to wynika z uzasadnienia do przedłożenia rządowego, ustawowy obowiązek wkroczenia władzy nadzorczej w przypadkach, przewidzianych w art. 63 u. s., ma na celu podniesienie autorytetu komisji rewizyjnej i powagi kontroli wewnętrznej w samorządach wogóle. Art. 63 u. s. wychodzi

z założenia, że pracę komisji rewizyjnej cechować będzie dokładność, krytycyzm i obiektywizm oraz oględność i ścisła rzeczowość w ocenie wyników przeprowadzonej kontroli, że rada gminna powinna przestrzegać tych samych zasad przy podejmowaniu uchwał w powyższych sprawach. Odstępstwo więc od tych zasad i bezzasadność zarzutów, podnoszonych przeciw zarządowi gminnemu lub jego członkom, może podpadać pod postanowienia przewidziane w art. 60 ust. (1) lit. c) u. s. i może uzasadniać rozwiązanie rady gminnej.

5) Przepis ten ma charakter porządkowy i wskazuje na intencję ustawodawcy, ażeby sprawy dane były traktowane z należyтым pośpiechem. Jeżeli w celu zbadania zarzutów władza nadzorcza zarządzi inspekcję, wówczas o wynikach inspekcji musi być powiadomiony zarząd gminy najpóźniej w ciągu 60 dni po jej dokonaniu (art. 57 ust. 1 u. s.).

ROZDZIAŁ X.

NADZÓR PAŃSTWOWY.

Art. 64. Upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych do wydania w porozumieniu z Ministrem Skarbu rozporządzeń, normujących sprawę postępowania organów ustrojowych związków samorządowych przy tworzeniu, prowadzeniu i znoszeniu zakładów i przedsiębiorstw tych związków.¹⁾

1) Art. 64 zawiera upoważnienie Ministra Spraw Wewnętrznych do wydania jednego lub paru rozporządzeń, mających na celu określenie zasad, jakimi winny kierować się związki samorządowe w stosunku do ich zakładów i przedsiębiorstw. Rozporządzenia te zapewne przedewszystkiem będą miały na celu unormowanie zagadnienia prowadzenia tych zakładów i przedsiębiorstw, ich stosunku organizacyjnego i finansowego do administracji centralnej, sprawę tworzenia kapitałów renowacyjnych, amortyzacyjnych i t. p.

Art. 65. (1) Uchwały rady gminy w sprawach, wymienionych w art. 43 ust. (1), lit. d), e), f), g), h), i), j), p), oraz uchwały w sprawie świadczeń w naturze uzyskują moc prawną po zatwierdzeniu ich przez właściwą władzę nadzorczą.¹⁾ Powyższe postanowienia dotyczą również uchwał zarządu, o których mowa w art. 44 ust. (1) lit. g), jeżeli chodzi o dzierżawę (najem) lub koncesję ponad 3 lata.

(2) Władza, powołana do zatwierdzania uchwał w myśl ust. (1), wyda decyzję w przeciągu 60 dni po dniu nadesłania uchwały. W tym zakresie stosuje się odpowiednio postanowienia, zawarte w art. 39 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr. 106 poz. 884).

(3) Od odmowy zatwierdzenia uchwały przysługuje gminie w ciągu dni 14 po dniu otrzymania decyzji prawo wniesienia od-

wołania do władzy bezpośrednio wyższej, która rozstrzyga ostatecznie. Decyzje Ministra Spraw Wewnętrznych są w każdym razie ostateczne w administracyjnym toku instancyj.²⁾

(4) Do wydawania w pierwszej instancji decyzji w sprawach, o których mowa w art. 43 ust. (1) lit. d), f)³⁾ i g), powołany jest wojewoda przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym, w stosunku zaś do miasta stoł. Warszawy — Minister Spraw Wewnętrznych. Minister Spraw Wewnętrznych uprawniony jest prawo decyzji, zastrzeżonych w tych sprawach wojewodom w stosunku do gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, przekazać właściwym wydziałom powiatowym.

(5) Poza przepisami, zawartymi w ustawie niniejszej, pozostają w mocy dotychczasowe przepisy specjalne (w sprawach, dotyczących związków międzykomunalnych oraz w sprawach szkolnych, opieki społecznej, sanitarnych, przemysłowych, budowlanych, drogowych, wodnych, zatwierdzania fundacji, darowizn, zapisów i innych), zastrzegające władzom właściwym prawo decyzji w stosunku do innych uchwał i postanowień organów ustrojowych związków samorządowych. Również pozostają w mocy dotychczasowe uprawnienia władz skarbowych i nadzorczych w sprawach budżetowych i finansowych.⁴⁾

1) Ustęp (1) powyższego artykułu wylicza te uchwały rady względnie zarządu, które wymagają zatwierdzenia wydziału powiatowego nie na podstawie specjalnych ustaw (ich dotyczy ust. 5), lecz na podstawie ustaw ustrojowych.

Obecnie więc podstawą do zatwierdzenia uchwały w sprawach, które wylicza ust. (1), będzie ustawa samorządowa, a nie inne ustawy, np. sprawy z lit. d) ust. 1 art. 43 wymagały dotychczas zatwierdzenia z mocy rozp. Prezydenta R. P. z dnia 30.12.1924 r. (Dz. Ust. Nr. 118, poz. 1073), niektóre sprawy, wliczone w pkt. 1) ust. 1 art. 43 — z mocy art. 33 o tymcz. uregul. finansów komunalnych.

Na obszarach województw wschodnich nie wymagały dotychczas zatwierdzenia władzy nadzorczej uchwały w sprawach, wymienionych w art. 43 u. s. ust. (1) lit. e), f), g) i p), a ponadto uchwały w sprawie świadczeń w naturze.

Również nowością jest ze spraw, wymienionych w pkt. i) oraz j) ust. (1) art. 43, wymóg zatwierdzenia uchwał w sprawie oddania w dzierżawę na okres ponad 6 lat nieruchomości, zakładów i przedsiębiorstw, udzielenie na nie koncesji, oraz ustanowienie bądź objęcie fundacji.

Przeciw decyzji wydziału powiatowego, odmawiającej zatwierdzenia uchwały, rada gminna może wnieść odwołanie (w ciągu dni 14 od dnia otrzymania decyzji przez wójta) do wojewody, który orzeka ostatecznie w administracyjnym toku instancyj, przy współudziale z głosem stanowczym wydziału wojewódzkiego. Decyzję wojewody może rada gminna skarżyć do N. T. A. w ciągu 2 miesięcy od dnia nadesłania decyzji do urzędu gminnego.

2) Ustępy (2) i (3) ustalają tryb postępowania władz nadzorczych przy zatwierdzaniu uchwał. Cytowany w ust. (2) art. 39 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymcz. ureg. fin. komunal. (Dz. Ust. z r. 1932 Nr. 106, poz. 884), określa sposób przesyłania władzom nadzorczym uchwał, wymagających zatwierdzenia, terminy wiążące władzę przy zatwierdzaniu, wzgl. zwracaniu uchwał do uzupełnienia. Z przepisów ust. 3 art. 39 o tymcz. ureg. fin. komunal. wynika, że decyzja o zatwierdzeniu może być wydana w dwojaki sposób: a) przez wyraźny akt zatwierdzenia, b) przez brak jakiegokolwiek decyzji władzy nadzorczej w ciągu 60 dni. Czy i w jakim zakresie należy przy procedurze zatwierdzania stosować w drodze analogji przepisy §§ 122—128 rozp. Min. Spraw Wewn. z dnia 23.11.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 113, poz. 937) — określi rozporządzenie wykonawcze do ustawy samorządowej.

3) Postanowienia ust. (4) art. 65 u. s., dotyczące lit. f) ust. (1) art. 43, t. j. zatwierdzenia uchwał w sprawie przepisów o obowiązkach i prawach funkcjonariuszów gminnych, tudzież w sprawie przepisów dyscyplinarnych, nie stosują się do gmin wiejskich, a to z uwagi na art. 1 ust. (5) u. s., bowiem w myśl art. 13 ust. (4) art. 14 ust. (5) u. s., miejscowy statut służbowy w gminie wiejskiej podlega zatwierdzeniu ze strony wydziału powiatowego. Z tego wynika, że postanowienia ust. (4) art. 65 u. s. dotyczą gmin wiejskich tylko w sprawach, o których mowa w p-ktach d) i g) art. 43.

4) Ustęp (5) utrzymuje w mocy wszystkie dotychczasowe przepisy specjalne, również z zakresu skarbowości komunalnej, prawa budżetowego i t. p., które upoważniają władze, w przepisach tych określone, do zatwierdzenia niektórych uchwał i postanowień organów związków samorządowych. Natomiast postanowienie zdania 1-go, mówiące o „innych“ uchwałach, stanowi, że wszystkie specjalne przepisy pozostają w mocy, o ile ustęp (1) nie uchyla ich, stanowiąc w tym zakresie własne normy.

Art. 66. (1) Nieważne są postanowienia organów ustrojowych gminy, powzięte z naruszeniem istotnych wymagań formalnych, albo sprzeczne z obowiązującym prawem. Podjęte przez radę lub zarząd gminy uchwały takie przełożony gminy obowiązany jest zawiesić i przesłać bezzwłocznie władzy nadzorczej, która orzeka o ich ważności.¹⁾

(2) Zarząd gminy²⁾ z urzędu lub na wezwanie władzy nadzorczej³⁾ wstrzyma w ciągu dni 14 wykonanie uchwały rady, która zdaniem zarządu lub władzy jest niewykonalna lub sprzeczna z interesem gminy. To samo prawo ma przełożony gminy w stosunku do uchwał kolegium zarządu. Zakwestjonowana w powyższy sposób uchwała staje się ważna, jeżeli ten sam kolegialny organ ustrojowy gminy ponownie ją ponownie większością dwóch trzecich głosów ustawowej liczby członków na najbliższym posiedzeniu, na które sprawa ta musi być wniesiona.⁴⁾

1) Ustęp (1) powyższego artykułu dotyczy postanowień, zarówno rady gminnej, jak i zarządu. Unieważnieniu więc podlegają postanowienia, które przekraczają zakres działania danego organu, naruszają obowiązujące usta-

wy, lub też zostały powzięte na zebraniach nieprawomocnych, bądź w sposób nieformalny.

Postanowienia ustępu (1) nie zawierają wzmianki, jak to ma miejsce w ust. (3) art. 24 u. s., o przepisach rozporządzenia Prezydenta R. P. z dnia 22.3.1928 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz. Ust. Nr. 36, poz. 341), a w szczególności o art. 99 i 101 tegoż rozporządzenia, które określają ogólne wypadki, w których władza nadzorcza może uchylić decyzje. Należy jednak stanąć na stanowisku, że w zakresie nadzoru nad związkami samorządowymi obowiązują równolegle: art. 99—101 rozp. Prezydenta R. P. z dnia 22.3.1928 r. oraz art. 66 ust. (1) u. s.

2) Przez „zarząd gminy“ w zdaniu pierwszym ust. (2) rozumieć należy zarząd kolegialny. Wskazuje na to wykładnia logiczna całego ustępu (2).

3) Władzą nadzorczą, uprawnioną do działania na podstawie przepisów art. 66 ustawy w stosunku do gmin wiejskich, jest wydział powiatowy.

4) Ustęp (2) zastrzega prawo „weta“ zawieszającego dla kolegium zarządu gminnego w stosunku do uchwały rady gminnej oraz dla przełożonego gminy w stosunku do uchwał zarządu ze względu na niewykonalność lub niecelowość uchwały.

Art. 67. (1) Władze nadzorcze zarówno bezpośrednie, jak i wyższe, mają prawo dokonywać inspekcji urzędów, instytucyj, urządzeń, przedsiębiorstw i zakładów związków samorządowych, badać na miejscu i poddawać rewizji całokształt oraz poszczególne działy gospodarki samorządowej tak pod względem formalnym, jak i materialnym, a ponadto mogą na miejscu albo przez zażądanie nadesłania akt wejrzeć w tok załatwiania poszczególnych spraw. O wyniku inspekcji lub rewizji władza nadzorcza zawiadomi zarząd danego związku samorządowego najpóźniej w ciągu 60 dni¹⁾ po ukończeniu inspekcji bądź rewizji.

(2) Przewidziane w ust. (1) uprawnienia posiadają władze nadzorcze również w stosunku do wszystkich instytucyj prawa publicznego i instytucyj prawa prywatnego o charakterze wyłącznie społecznym, jeżeli te instytucje opierają swe źródła finansowe co najmniej w 50% na subwencjach i subsydjach związków samorządowych albo korzystają w tej samej wysokości z ich poręki finansowej.²⁾ Uprawnienia powyższe przysługują wojewódzkiej przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym w stosunku do instytucyj, których teren działalności obejmuje obszar więcej niż jednego powiatu, zaś Ministrowi Spraw Wewnętrznych — w stosunku do instytucyj, których teren działalności obejmuje obszar więcej niż jednego województwa, jak również instytucyj centralnych, mających swą siedzibę w mieście stoł. Warszawie.³⁾

(3) W przypadkach, o których mowa w ust. (1), kierownik (przewodniczący) organu zarządzającego⁴⁾ związku samorządowego obowiązany jest udzielić właściwym władzom, ich organom i delegatom wszelkiej pomocy i wyjaśnień, przedstawić i udostępnić księgi i dokumenty oraz dopuścić do rewizji ksiąg i kas. Postano-

wienie to dotyczy również kierownictwa instytucji, o których mowa w ust. (2).

(4) Władze nadzorcze mogą delegować swego przedstawiciela na posiedzenie organów zarządzających i stanowiących tudzież wyłonionych przez nie komisji; osoby te mają prawo żądać przytem informacji co do gospodarki związku samorządowego oraz działalności poszczególnych jego organów ustrojowych.⁵⁾

1) Termin ten wobec braku sankcyj ma charakter jedynie porządkowy, przekroczenie więc tego terminu może tylko służyć za podstawę do zażaleń na działalność władz nadzorczych przed władzami wyższymi. Termin ten dotyczy jedynie tych form nadzoru, które u. s. nazywa „inspekcją“ lub „rewizją“, nie dotyczy zaś wypadku, gdy władza nadzorcza prowadzi dochodzenie w konkretnym wypadku lub bada sprawę przez żądanie akt, czy innych materiałów.

2) Ustęp (2) jest rozszerzeniem uprawnień władz nadzorczych na szereg instytucji, które swe źródła finansowe opierają co najmniej w 50% na pomocy finansowej związków samorządowych, lub w tej wysokości korzystają z ich poręki finansowej. Prawo inspekcji dotyczy jednak jedynie instytucji prawa publicznego, a z instytucji prawa prywatnego jedynie tych, które mają charakter wyłącznie społeczny, a więc których działalność nie jest obliczona na zysk.

3) W przyszłości, a więc zapewne po ustaleniu się pewnej praktyki postępowania w tej dziedzinie na podstawie art. 127 ust. (2) ustawy samorządowej, powyższe uprawnienia nadzorcze mogą być zdekoncentrowane z Ministra na wojewodów, z wojewodów na wydziały powiatowe.

4) Kierownik (przewodniczący) organu zarządzającego — to przełożony gminy (wójt).

5) Ustęp (4) zawiera nowy przepis dla obszarów województw wschodnich. Przedstawiciel władzy nadzorczej, obecny na posiedzeniu organu ustrojowego (rady gminej, zarządu gminnego) lub komisji, może żądać udzielenia mu informacji w zakresie, określonym w tymże ust. 4 i tylko w związku z porządkiem dziennym posiedzenia.

Bezpośrednią władzą nadzorczą nad gminami wiejskimi jest tu wydział powiatowy.

Art. 68. (1) Bezpośredni nadzór nad czynnościami przełożonych gmin z zakresu administracji rządowej tak działów zespolonych w wojewódzkich i powiatowych władzach administracji ogólnej, jak i działów niezespolonych¹⁾ sprawuje w stosunku do gmin wiejskich i miast, zarówno wydzielonych, jak i nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, właściwa powiatowa władza administracji ogólnej.²⁾

(2) W przypadkach, gdy prezydenci miast orzekają w charakterze władz administracji ogólnej, nadzór nad nimi wykonywa wojewoda.

(3) Przy wykonywaniu funkcji o których mowa w ust. (2), jeżeli wkraczają one w zakres bezpieczeństwa i porządku publicznego, prezydenci miast, wydzielonych z powiatowych związków sa-

morządowych, obowiązani są działać w porozumieniu z właściwymi terytorjalnie powiatowymi władzami administracji ogólnej (starostą powiatowym lub grodzkim).

(4) Bezpośredni nadzór nad określonymi w ust. (1) i (2) czynnościami prezydenta miasta stoł. Warszawy sprawuje Komisarz Rządu m. st. Warszawy. W przypadkach, gdy prezydent miasta działa w charakterze wojewódzkiej władzy administracji ogólnej, nadzór sprawuje właściwy minister.

(5) Władze, o których mowa w ust. (1), (2) i (4), koordynują kierowane do przełożonych gmin polecenia władz rządowych działów nie zespolonych w wojewódzkiej i powiatowej władzy administracji ogólnej oraz wydają przełożonym gmin na życzenie zainteresowanych władz potrzebne zarządzenia. Władze rządowe działów nie zespolonych w wojewódzkiej i powiatowej władzy administracji ogólnej kierują ogólne instrukcje dla przełożonych gmin za pośrednictwem władz, o których mowa w ust. (1), (2) i (4). Władze rządowe działów nie zespolonych mogą dokonywać lustracji agend związków samorządowych tylko w porozumieniu z władzami, o których mowa w ust. (1), (2) i (4). Ostatnie postanowienie nie dotyczy władz wojskowych w zakresie ich uprawnień.³⁾

(6) W zakresie nadzoru, przewidzianego niniejszym artykułem, właściwym władzom administracji ogólnej przysługują w stosunku do przełożonych gmin następujące uprawnienia:⁴⁾

- a) wydawanie zarządzeń, poleceń i wskazówek wiążących;
- b) prawo wejrzenia w akta spraw poszczególnych oraz prawo lustracji odpowiednich agend;
- c) rozstrzyganie w toku instancji oraz inne uprawnienia, przewidziane dla władz instancji odwoławczej w myśl przepisów o postępowaniu administracyjnym;⁵⁾
- d) stosowanie środków wykonania zastępczego na koszt zobowiązanej gminy.⁶⁾

(7) Starosta powiatowy ma prawo nakładać na wójtów i podwójcich w razie stwierdzenia przekroczeń i zaniedbań przy wykonywaniu czynności w zakresie spraw administracji rządowej następujące kary porządkowe:

- a) upomnienie,
- b) nagana,
- c) grzywna do 100 złotych.

Przed nałożeniem kary starosta powiatowy powinien zasięgnąć opinii wydziału powiatowego oraz dać obwinionemu możliwość zapoznania się z czynionymi mu zarzutami i złożenia wyjaśnień.

(8) Wojewoda po zasięgnięciu opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) ma prawo nakładać na burmistrza i wiceburmistrza w powyższych przypadkach i w takim samym trybie kary, w ust. (7) wymienione, w stosunku zaś do prezydenta miasta i wiceprezydenta przysługuje wojewodzie tylko prawo nałożenia kar porządkowych upomnienia i nagany. Minister Spraw Wew-

nętrznym ma prawo nałożyć na prezydenta miasta i wiceprezydentów miasta stoł. Warszawy karę porządkową upomnienia.

(9) Osobom ukaranym służy prawo wniesienia odwołania w toku instancji w ciągu 14 dni za pośrednictwem władzy karzącej do władzy bezpośrednio wyższej, która rozstrzyga ostatecznie.⁷⁾

1) Jakież działy administracji rządowej są zespolone w wojewódzkich i powiatowych władzach administracji ogólnej określa art. 27 i 67 rozp. org. Działami niespolonymi będą m. in. władze wojskowe, szkolne, skarbowe, celne, wymiaru sprawiedliwości i t. p.

2) Powiatową władzą administracji ogólnej jest tu starosta powiatowy.

3) Ustęp (5) zawiera następujące ograniczenia dotychczasowych uprawnień władz rządowych niespolonych w stosunku do gmin, a mianowicie: 1-o nie mogą bez ograniczeń kierować poleceniami do gmin z żądaniem wykonania ich niezwłocznego, gdyż w razie potrzeby może starosta wykorzystać swe uprawnienia, zawarte w zdaniu 1-szym ust. (5), i ustalić w porozumieniu z właściwymi władzami terminy wykonania danych poleceń, 2-o ogólne instrukcje tych władz będą kierowane do gmin jedynie za pośrednictwem starosty, 3-o lustracje agend gminy mogą władze niespolone dokonywać jedynie w porozumieniu ze starostą powiatowym (to ostatnie nie dotyczy władz wojskowych).

4) Uprawnienia, wyliczone w ust. (6), nie są uprawnieniami władz, sprawujących nadzór nad czynnościami samorządowymi wójta, który działa tu, jako „agent“ władz rządowych a nie jako organ wykonawczy gminy.

5) Uprawnienia władzy, określone w pkt. c) ust. (6), sprecyzowane są bliżej w art. 93 post. admin.

6) Wykonanie zastępcze, o którym mowa w pkt. d) ust. (6), określone jest bliżej w post. przymusowym.

7) Wojewoda może uchylić lub zmienić orzeczenia starosty powiatowego, nie może wszakże podnieść wymiaru kary, gdyż zasada taka musiałaby być wyraźnie przez ustawę przewidziana i nie może być domniemywana.

Art. 69. (1) Właściwe władze mogą rozwiązać organ stanowiący i organ zarządzający związków samorządowych równocześnie albo też każdy z nich oddzielnie:¹⁾

a) jeżeli wskutek przekroczenia właściwości lub innego istotnego naruszenia obowiązujących przepisów albo statutów związku samorządowego dany organ ustrojowy naraża na szkodę interes publiczny;

b) jeżeli wskutek bezczynności, bądź też nieudolnego lub niedbałego wykonywania ciężących na nim zadań organ ustrojowy naraża związek samorządowy na straty materialne, bądź też powoduje w gospodarce samorządowej istotne nieprawidłowości;

c) jeżeli organ ustrojowy dopuszcza się albo toleruje wśród swych członków publiczne wystąpienia, które uwłaczają powadze lub obniżają zaufanie, jakim powinny cieszyć się organa administracji publicznej.

(2) Postanowienia powyższe stosuje się dopiero wówczas, gdy dany organ ustrojowy pomimo wezwania ze strony właściwej władzy nie usunie stwierdzonych przez nią uchybień, braków i nieprawidłowości w wyznaczonym odpowiednio terminie lub pomimo upomnienia nie zaniecha niewłaściwego postępowania.²⁾

(3) Rada gminy może być rozwiązana niezależnie od przyczyn, przewidzianych w ust. (1), jeżeli w ciągu jej kadencji liczba radnych zmniejszy się o 30% (art. 30 ust. (1), art. 40 ust. (1)).

(4) Decyzje właściwych władz, wydane w myśl ust. (1) i (3), podlegają natychmiastowemu wykonaniu, dany jednak organ ustrojowy może po jego rozwiązaniu odbyć jedno posiedzenie tajne wyłącznie tylko w celu przyjęcia decyzji właściwej władzy do wiadomości lub powzięcia uchwały w sprawie podjęcia środków prawnych przeciwko tej decyzji i powołania w tym celu pełnomocników.³⁾

(5) Uprawnienia, o których mowa w ust. (1) i (3), przysługują: w stosunku do gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, wojewodzie, który wydaje decyzję po zasięgnięciu opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej), w stosunku zaś do pozostałych miast i powiatowych związków samorządowych — Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz w stosunku do miasta st. Warszawy — Radzie Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych. Decyzje w powyższym zakresie powinny być wydawane w formie umotywowanych zarządzeń.⁴⁾

(6) Wybory do rady gminnej należy zarządzić nie później, niż przed upływem trzech miesięcy, a do rady miejskiej i powiatowej — sześciu miesięcy od daty rozwiązania danego organu. Minister Spraw Wewnętrznych w stosunku do gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, Rada Ministrów zaś w stosunku do pozostałych miast i powiatowych związków samorządowych mogą w drodze zarządzenia okres powyższy przedłużyć o dalsze sześć miesięcy.

(7) Rozwiązanie organu zarządzającego powoduje wygaśnięcie mandatów wszystkich niezawodowych jego członków; w stosunku do członków zawodowych stosuje się postanowienia art. 70.

(8) Nowoukonstytuowany organ stanowiący powinien dokonać wyboru niezawodowych członków organu zarządzającego w ciągu następnych sześciu tygodni.⁵⁾

(9) W razie rozwiązania tylko organu zarządzającego, organ stanowiący obowiązany jest w ciągu dwunastu tygodni dokonać wyboru członków organu zarządzającego.

1) Ustęp (1) art. 69 zezwala wojewodzie i : zasięgnięciu opinii wydziału wojewódzkiego (ust. (5) tegoż artykułu), na rozwiązanie jednocześnie rady gminnej i zarządu gminnego, albo też każdego z tych organów oddzielnie, gdy zajdą okoliczności, określone w jednym z trzech punktów ust. (1) pod lit. a), b) lub c). Decyzja rozwiązująca winna być umotywowana, a więc

w motywach winna wyliczać fakty, które mieszczą się w jednym z trzech punktów ust. (1).

Postanowienie to jest zmianą dotychczasowego stanu prawnego. Całkowite swobodne uznanie władzy, jakie istniało dotychczas, zostało tu ograniczone. Punkt a) ma na myśli działanie nielegalne, o ile naraża ono na szkodę interes publiczny; punkt b) — bezczynność, nieudolność lub niedbalstwo, o ile naraża to związek na straty materialne lub powoduje istotne nieprawidłowości; punkt c) wreszcie — wystąpienia publiczne członków rady, względnie zarządu nawet poza posiedzeniami danego organu, jeżeli wystąpienia te pozostają w związku z wykonywaniem mandatu i uwłaczają jego powadze lub obniżają zaufanie.

2) Ustęp (2) zawiera również nowy przepis, zobowiązujący właściwą władzę do wzywania lub upominania uprzednio danego organu, aby zaprzestał on działania, które może uzasadniać jego rozwiązanie.

3) Posiedzenie rozwiązanej rady gminnej względnie kolegium zarządu może się zająć wyłącznie decyzją o rozwiązaniu danego organu. Uchwały w innych sprawach są bez znaczenia prawnego i władze nadzorcze obowiązane są je uchylić, jako nieważne w trybie art. 66 ust. (1) u. s.

4) W myśl ust. (5) władzami właściwymi do działania są nie normalne władze nadzorcze (zob. ust. (8) art. 1 u. s.), lecz władze bezpośrednio wyższe, a więc w stosunku do gmin wiejskich — wojewoda z wydziałem wojewódzkim. Pokrywa się to ze stanem obecnie obowiązującym.

5) Ust. (8) stosuje się do przypadku, gdy obydwaj organa gminy (rada gminna i zarząd) zostały rozwiązane. Gdy natomiast rozwiązana została tylko rada gminna, wówczas jedynie ławnicy tracą mandaty i urzędują do chwili dokonania wyboru nowych ławników przez nowo wybraną radę. Wójt zaś i podwójci pozostają na stanowiskach i kadencja ich nie ulega przerwaniu. (Zob. uwagi do art. 2 u. s.).

Art. 70. (1) Członek organu zarządzającego może być złożony z urzędu tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego, wydanego zgodnie z postanowieniami osobnej ustawy.¹⁾ Do czasu wydania ustawy, regulującej jednolicie na obszarze całego Państwa zasady odpowiedzialności członków organów zarządzających, organizację władz dyscyplinarnych i tryb postępowania dyscyplinarnego, zawodowy i niezawodowy członek organu zarządzającego może być złożony z urzędu w myśl dalszych postanowień niniejszego artykułu:

a) jeżeli ze szkodą dla interesu publicznego nie wykonywa ciążących na nim obowiązków, bądź też spełnia je nienależycie, nie dbale, lub nieudolnie;

b) jeżeli postępuje w sposób, obniżający powagę i zaufanie, jakiego wymaga zajmowane przez niego stanowisko.

(2) Uprawnienia, o których mowa w ustępie poprzedzającym, w stosunku do niezawodowych członków organów zarządzających przysługują: wojewodzie przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym, jeżeli chodzi o członków zarządu gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z po-

wiatowych związków samorządowych; Ministrowi Spraw Wewnętrznych na wniosek właściwego wojewody, przedstawiony przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym, jeżeli chodzi o członków wydziałów powiatowych i zarządów miejskich miast, wydzielonych z powiatowych związków samorządowych.

(3) Uprawnienia, o których mowa w ust. (1), w stosunku do zawodowych członków organów zarządzających przysługują: 2) Ministrowi Spraw Wewnętrznych na wniosek właściwego wojewody, przedstawiony przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym, jeżeli chodzi o zawodowych członków zarządów gmin wiejskich³⁾ i miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, oraz Radzie Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, jeżeli chodzi o zawodowych członków zarządów miejskich miast wydzielonych. Wniosek taki Minister Spraw Wewnętrznych w stosunku do zawodowych członków zarządów miejskich miast, wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, z wyjątkiem miasta stoł. Warszawy, przedstawia na wniosek wojewody, z którym współdziała. W tym względzie wydział wojewódzki (izba wojewódzka) z głosem stanowczym.

(4) Władze wydają decyzje w sprawach, przewidzianych w ust. (1), po przeprowadzeniu dochodzeń służbowych i postępowania wyjaśniającego, kierując się zasadami, zawartymi w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1923 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 36 poz. 341); w toku postępowania tego władze powinny dać stronie możliwość złożenia wyjaśnień i przedstawienia dokumentów oraz są obowiązane przesłuchać świadków, wskazanych przez nią w celu ustalenia związków bezpośrednio ze sprawą okoliczności faktycznych. Zainteresowany członek organu zarządzającego winien być zawiadomiony o terminie przesłuchania świadków, ma prawo być obecny i może im zadawać pytania. Zainteresowany członek organu zarządzającego ma ponadto prawo przybrać sobie w toku postępowania obrońcę z pośród członków organów ustrojowych jakiegokolwiek związku samorządowego, bądź też z pośród funkcjonariuszów samorządowych lub państwowych. W szczególności przed wydaniem decyzji w sprawie złożenia z urzędu powinien zainteresowany członek organu zarządzającego mieć możliwość złożenia bezpośrednio przed wydziałem wojewódzkim (izbą wojewódzką), względnie Ministerstwem Spraw Wewnętrznych ustnych wyjaśnień co do okoliczności faktycznych, które mają służyć za podstawę do wydania decyzji.⁴⁾

(5) Decyzja władz orzekających w sprawie złożenia z urzędu członka organu zarządzającego powinna zawierać prawne i faktyczne uzasadnienie. Od decyzji wojewody przysługuje prawo wniesienia odwołania do Ministra Spraw Wewnętrznych zgodnie z zasadami wymienionego w ust. (4) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypo-

spolitej z dnia 22 marca 1928 r. Decyzje ostateczne w administracyjnym toku instancji podlegają zaskarżeniu do Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

(6) Do czasu wydania decyzji ostatecznej w administracyjnym toku instancji w sprawie złożenia z urzędu członków organów zarządzających właściwa władza nie może zarządzić nowych wyborów.

(7) Zawodowemu członkowi zarządu gminy w razie złożenia go z urzędu przysługuje z funduszków danej gminy takie samo zaopatrzenie emerytalne, jakie w myśl art. 53 przysługuje zawodowym członkom zarządu gminy, z którymi stosunek służbowy ulega rozwiązaniu bez ich winy. Zawodowy członek zarządu gminy, który nie nabył prawa do trwałego zaopatrzenia emerytalnego, ma prawo do jednorazowej odprawy z funduszków gminy w wysokości półtoramiesięcznego uposażenia służbowego za każdy pełny rok służby, zaliczanej do wymiaru zaopatrzenia emerytalnego, conajmniej jednak w wysokości trzechmiesięcznego ostatnio pobieranego uposażenia służbowego.

1) Postanowienia art. 70 mają charakter przepisów tymczasowych, obowiązujących jedynie do czasu wydania jednolitej dla całego Państwa ustawy o odpowiedzialności dyscyplinarnej członków organów zarządzających związków samorządowych, a zapewne również i pracowników samorządowych.

Jednak do czasu wydania powyższej ustawy złożenie z urzędu wójta (zarówno zawodowego, jak i niezawodowego), podwójciego i ławnika, może nastąpić jedynie, gdy zajdą okoliczności, określone w jednym z dwóch punktów a) lub b) ust. (1) art. 70. To postanowienie, jak również zapewnienie wydziałowi wojewódzkiemu głosu stanowczego (ust. 2 i ust. 3), oraz pewna specjalna procedura z ust. (4) — jest istotną zmianą w dotychczasowym stanie prawnym.

2) Złożenie z urzędu zawodowych członków organów zarządzających jest oddane w ręce władz o stopień wyższych, od tych, które składać mogą z urzędu niezawodowych członków (ust. 2 i ust. 3).

3) Chodzi tylko o wójta zawodowego. (Podwójci i ławnicy są zawsze niezawodowi).

4) Postanowienia ust. (4) zobowiązują władzę do przeprowadzenia dochodzeń i postępowania wyjaśniającego, a stronie dają prawo: 1-o składania wszelkich wyjaśnień w toku postępowania, 2-o wskazywania środków i prawo obecności przy ich badaniu, 3-o przybrania sobie obrońcy, 4-o złożenia ustnych wyjaśnień przed wydziałem wojewódzkim, 5-o prawo wniesienia odwołania w toku instancji, 6-o prawo skargi do N. T. A. (Złożenie z urzędu jest więc aktem administracyjnym, aktem nadzoru, a nie orzeczeniem dyscyplinarnym).

Art. 71. (1) Gdy przeciwko członkowi organu zarządzającego, czynnego na obszarze działania niniejszej ustawy, z wyjątkiem województw pomorskiego i poznańskiego, wdrożono postępowanie karne-sądowe lub wszczęto dochodzenie służbowe w sprawie złoże-

nia tegoż członka z urzędu, właściwa władza ma prawo zawiesić go w pełnieniu służby, jeżeli ze względu na rodzaj i doniosłość zarzucanego mu przestępstwa lub naruszenia obowiązków służbowych wskazane jest usunąć go od wykonywania obowiązków służbowych. Powyższe postanowienie stosuje się tylko wówczas, gdy członek organu zarządzającego nie podlega zawieszeniu z mocy prawa w myśl art. 7 ust. (2). W przypadku zarządzenia względem powyższej osoby aresztu śledczego, właściwa władza obowiązana jest zawiesić ją w pełnieniu służby.¹⁾

(2) W razie zawieszenia w sprawowaniu mandatu w myśl postanowień art. 7 lub wszczęcia przeciw zawieszonemu postępowania karnego w sprawie o przestępstwo, za które sąd może orzec kary, przewidziane przepisami § 1 lub 2 art. 47 Kodeksu Karnego, właściwa władza może na czas zawieszenia ograniczyć uposażenie zawodowego członka zarządu gminy najwyżej do połowy, począwszy od dnia pierwszego miesiąca, następującego po zawieszeniu.²⁾ Gdy członka organu zarządzającego skazano prawomocnym wyrokiem za przestępstwo, pociągające za sobą powyższe kary, czasu zawieszenia w służbie nie zalicza się do czasu służby czynnej; w tych przypadkach nie przysługuje mu również prawo otrzymania części wstrzymanego uposażenia.

(3) Od decyzji, zawieszającej w służbie oraz ograniczającej uposażenie służbowe, przysługuje zawieszonemu w ciągu dni 14 po dniu doręczenia decyzji prawo wniesienia odwołania do władzy bezpośrednio wyższej, która orzeka ostatecznie.

(4) Do orzekania o zawieszeniu członka zarządu związku samorządowego w sprawowaniu mandatu i ograniczeniu wynagrodzenia służbowego powołane są: w stosunku do przełożonych gminy i ich zastępców te władze, które zatwierdziły wybór tych osób,³⁾ w stosunku do ławników gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, starostowie powiatowi, w stosunku zaś do ławników miast wydzielonych i członków wydziałów powiatowych — wojewodowie. Starostowie i wojewodowie orzekają po zasięgnięciu opinii wydziału powiatowego, bądź wydziału wojewódzkiego. Ławników m. st. Warszawy zawieszają w pełnieniu służby Minister Spraw Wewnętrznych.

(5) Niezawodowi członkowie organów zarządzających przez czas zawieszenia ich w sprawowaniu mandatu nie pobierają żadnego wynagrodzenia. Atoli władze, określone w ust. (4), mogą przyznać burmistrzowi w mieście, liczącym ponad 5.000 mieszkańców, prawo do zachowania wynagrodzenia z funduszków gminy całkowitego lub ograniczonego do wysokości, przewidzianej w ust. (2), w ciągu określonego czasu lub przez cały okres zawieszenia burmistrza w sprawowaniu mandatu. Od decyzji władz, określonych w ust. (4), przysługuje burmistrzowi w ciągu dni 14 po dniu jej otrzymania prawo wniesienia odwołania do władzy bezpośrednio wyższej, która orzeka ostatecznie.

1) Z postanowień ust. (1) wynika, że wójt, podwójci względnie ławnik: a) podlega automatycznemu zawieszeniu z mocy prawa w myśl art. 7 ust. (2) u. s., b) właściwa władza musi go zawiesić, gdy znajdzie się on w areszcie śledczym oraz c) władza może (ale nie ma obowiązku) go zawiesić w przypadkach, omówionych w zdaniu 1-em ust. (1).

2) Ograniczenie uposażenia najwyżej do połowy jest możliwe, tylko wtedy, gdy wójt zawodowy został zawieszony w pełnieniu służby z powodów, wymienionych w zdaniu 1-em ust. (2). W innych przypadkach uposażenie wójta zawodowego przez czas zawieszenia nie podlega ograniczeniu. Z art. 71 wynika, że wójt niezawodowy jest całkowicie pozbawiony prawa do uposażenia przez czas zawieszenia go w służbie z jakichkolwiek powodów i że od tej zasady niedopuszczalne są żadne wyjątki.

3) Do zawieszenia więc wójta zawodowego oraz ograniczenia jego uposażenia służbowego powołany jest wojewoda, po zasięgnięciu opinii wydziału wojewódzkiego. Gdy jednak wybór wójta zawodowego zatwierdził w myśl art. 50 ust. (5) u. s. Minister Spraw Wewn., jest on jedynie uprawniony do orzekania w sprawie zawieszenia w służbie i ograniczenia jego uposażenia.

Art. 72. (1) W razie rozwiązania organu stanowiącego, organ zarządzający wykonywa te tylko bieżące funkcje organu stanowiącego, które są konieczne do utrzymania prawidłowego biegu gospodarki samorządowej.¹⁾

(2) Organ zarządzający w okresie, o którym mowa w ustępie poprzedzającym, nie może podejmować czynności, trwale obciążających finansowo gminę, w szczególności nie może zbywać, zamieniać, obciążać, oddawać w zastaw praw i nieruchomości oraz oddawać ich w dzierżawę ponad 3 lata, jak również czynić darowizn i zapisów oraz ustanawiać fundacyj. Powyższe ograniczenia uprawnień organu zarządzającego nie dotyczą przypadków, w których chodzi o wykonanie prawomocnej uchwały rozwiązanej organu stanowiącego; ograniczenia te nie dotyczą również aktów zbycia i zamiany nieruchomości, jeżeli dokonanie takiego aktu jest konieczne do urządzenia lub uregulowania ulic i placów publicznych albo dla celów rozbudowy miasta. Organowi zarządzającemu przysługuje również prawo zaciągania w imieniu i na rzecz związku samorządowego pożyczek długoterminowych oraz obciążania w tym celu nieruchomości, jeżeli pożyczki te przeznaczone są wyłącznie do skonwertowania zobowiązań, jakie ciążyły na związku samorządowym w chwili rozwiązania jego organu stanowiącego.

(3) Wszelkie postanowienia i decyzje w zastępstwie rozwiązanego organu stanowiącego organ zarządzający podejmuje kolegialnie.²⁾

(4) Gdy organ zarządzający jest rozwiązany, rada gminy zaś urządza nadal, wówczas zakres działania kolegijum zarządu do czasu ukonstytuowania się nowowybranego, przechodzi na przełożonego gminy lub jego zastępcę, jeżeli jedno z tych stanowisk zajmuje zawodowy członek zarządu i pozostaje na tem stanowisku, w prze-

ciwnym razie — na tymczasowego przełożonego gminy, sprawującego zarząd w pełnym zakresie art. 44, 46 i 47 ust. (1) z ograniczeniem, wynikającym z ust. (4) art. 73. Tymczasowego przełożonego gminy ustanawia władza, powołana do zatwierdzania wyborów w myśl art. 50 ust. (1) i (2). Władzy tej przysługuje również prawo ustanowienia tymczasowego zarządu w razie, gdy żaden z organów ustrojowych gminy nie jest rozwiązany, jednak mandaty przełożonego gminy i jego zastępcy, bądź zastępców wygasły albo osoby te złożyły je lub utraciły, bądź też zawieszono są w pełnieniu służby.

(5) Tymczasowy zarząd gminy ustaje po uprawomocnieniu się wyborów członków nowego zarządu, bądź też z chwilą przywrócenia do urzędowania zawieszono przełożonego gminy lub jego zastępcy.

(6) Decyzje w sprawie powołania i składu osobowego zarządu tymczasowego wojewoda i starosta powiatowy wydają po zasięgnięciu opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej), bądź wydziału powiatowego.

1) Artykuł 72 u. s. dotyczy przypadku, gdy jeden organ ustrojowy funkcjonuje, a drugiego brak. Ustępy (1)—(3) dotyczą przypadku, gdy brak rady gminnej ust. zaś (4)—(6) — gdy brak zarządu gminnego. Gmina bez rady może funkcjonować maksymalnie 9 miesięcy (ust. 6 art. 69), oraz ponadto przez okres wyborczy, bez zarządu gminnego — 12 tygodni (ust. 9 art. 69) i również jeszcze przez okres wyborczy.

2) T. zn. w zakresie kompetencji rady gminnej, zakreślonej w art. 43, z ograniczeniami z ust. (2) art. 72. Uchwały zarządu kolegialnego, działającego w zastępstwie rady gminnej, podlegają zatwierdzeniu władzy nadzorczej w sprawach, w których w myśl art. 65 u. s. zatwierdzenia wymagają uchwały rady. Praktycznie rzecz biorąc, liczyć się należy z tem, że instytucja wójtów zawodowych w gminach wiejskich będzie wyjątkową. Stąd więc w razie rozwiązania zarządu gminnego wszyscy jego członkowie łącznie z wójtem (niezawodowym) i podwójcim tracą mandaty i władza winna ustanowić zarząd tymczasowy.

Sprawę wynagrodzenia tymczasowych przełożonych gminy normuje art. 74 u. s. Uposażenie ich wyznacza władza mianująca, t. j. starosta powiatowy, po zasięgnięciu opinii wydziału powiatowego, w gminach zaś, gdzie ustanowiony jest urząd wójta zawodowego — wojewoda po wysłuchaniu opinii wydziału wojewódzkiego.

Z uprawnień władzy, powołującej tymczasowego przełożonego gminy, wynika, że władza ta może go w każdym czasie odwołać.

Tymczasowy przełożony gminy jest organem ustrojowym gminy, hierarchicznie niezawisłym od władzy go mianującej. W stosunku więc do takiej gminy i tymczasowego jej przełożonego przysługują władzom jedynie normalne uprawnienia władz nadzorczych.

Art. 73. (1) W razie, gdy rada gminy jest rozwiązana, mandaty zaś przełożonego gminy i jego zastępcy, bądź zastępców wygasły, albo osoby te złożyły je lub utraciły, bądź też zawieszono są w peł-

nieniu służby, władza, powołana w myśl art. 50 ust. (1) i (2) do zatwierdzenia wyborów przełożonego gminy, uprawniona jest do powołania tymczasowego przełożonego gminy, a w razie potrzeby również jego zastępców. ¹⁾-²⁾

(2) Tymczasowy przełożony gminy sprawuje jej zarząd samodzielnie pod osobistą odpowiedzialnością przy pomocy pozostałych członków zarządu i funkcjonariuszy gminy. Władza, powołana do ustanawiania tymczasowego przełożonego gminy, władna jest ustanowić przy nim i pod jego przewodnictwem radę przyboczną, ³⁾ złożoną w potrzebnej liczbie z osób, posiadających prawo wybieralności do rady gminy. Jeżeli władza nadzorcza nie określi bliżej kompetencji rady przybocznej, jest ona organem, powołanym do wydawania opinii, których tymczasowy przełożony gminy zasięga we wszystkich sprawach, wymagających uchwały rady gminy.

(3) Tymczasowy zarząd łączy zakres działania organu stanowiącego i zarządzającego z ograniczeniami, przewidzianymi w art. 72 ust. (2). Tymczasowy zarząd nie może powoływać do życia nowych zakładów i przedsiębiorstw, zwijania zaś istniejących może dokonywać po uzyskaniu na to zgody władzy nadzorczej.

(4) Tymczasowy zarząd może przyjmować w granicach etatu stanowisk służbowych i budżetu nowych pracowników tylko na czas, nie przekraczający bieżącego okresu budżetowego, albo z warunkiem rozwiązania stosunku służbowego za trzymiesięcznym wypowiedzeniem, przyjmować zaś na czas dłuższy lub na stałe oraz zwalniać pracowników może po uzyskaniu na to zgody władzy nadzorczej.

(5) Funkcje tymczasowego zarządu w powiatowym związku samorządowym w razie rozwiązania rady powiatowej i wydziału powiatowego sprawuje jednoosobowo starosta powiatowy; w tym przypadku do zakresu działania starosty powiatowego stosuje się odpowiednio postanowienia, zawarte w art. 72 ust. (2), oraz postanowienia ust. (3) niniejszego artykułu.

(6) W sprawach, objętych niniejszym artykułem, stosuje się postanowienia, zawarte w art. 72 ust. (5) i (6).

¹⁾ Artykuł ten normuje wypadek, gdy gmina jest pozbawiona organów ustrojowych z wyboru. W tej sytuacji wchodzi w ich miejsce tymczasowy przełożony gminy, który posiada uprawnienia rady i zarządu gminnego, jednak z ograniczeniami, wynikającymi z przepisów ust. (2) art. 72 u. s. i ust. (3) zdanie 2-gie oraz ust. (4) art. 73 u. s.

²⁾ Jaka władza jest właściwa do powołania tymczasowego przełożonego gminy, wyjaśniają uwagi do art. 74 u. s.

³⁾ Rada przyboczna jest organem fakultatywnym, a gdy zostanie utworzona, to posiada głos opiniodawczy w sprawach, określonych w art. 43 u. s. Władza nadzorcza może jednak zastrzec dla rady przybocznej w niektórych sprawach głos stanowczy, wówczas w sprawach tych uchwały rady przybocznej wiązałyby tymczasowego przełożonego gminy.

Art. 74. Uposażenie tymczasowego przełożonego gminy i jego zastępcy wyznacza z funduszu gminy właściwa władza ¹⁾ w granicach norm rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r. o dostosowaniu uposażenia członków zarządu i pracowników związków komunalnych do uposażenia funkcjonariuszy państwowych (Dz. U. R. P. Nr. 118 poz. 1073) z późniejszymi zmianami. Uposażenie to nie może przekraczać uposażenia, przyznanego poprzednikowi. ²⁾

¹⁾ Jest nią władza, powołana do ustanowienia tymczasowego przełożonego gminy w myśl art. 72 ust. (4) lub art. 73 ust. (1) u. s., a więc z reguły w stosunku do gmin wiejskich starosta powiatowy po wysłuchaniu opinii wydziału powiatowego, wojewoda zaś po wysłuchaniu opinii wydziału wojewódzkiego, jedynie w gminach, gdzie ustanowiony jest urząd wójta zawodowego, z uwagi na to, że w gminach takich wojewoda zatwierdza wybory wójta zawodowego.

²⁾ Chodzi o uposażenie przewidziane w budżecie gminy.

D Z I A Ł II.

**Przepisy, dotyczące poszczególnych
obszarów państwa.**

ROZDZIAŁ I.

**PRZEPISY, DOTYCZĄCE OBSZARU WOJEWÓDZTWA BIAŁO-
STOCKIEGO, Z WYJĄTKIEM POWIATÓW: GRODZIĘŃSKIE-
GO I WOŁKOWYSKIEGO, ORAZ OBSZARU WOJEWÓDZTW:
KIELECKIEGO, LUBELSKIEGO, ŁÓDZKIEGO
I WARSZAWSKIEGO.**

Art. 75. Postanowienia ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego (Zb. pr. ces. ros. z r. 1892, t. II kont. do r. 1913 dz. V art. 194—286), ze zmianami, wynikającymi z późniejszych ustaw i ustawy niniejszej, oraz postanowienia dekretu Naczelnika Państwa z dnia 27 listopada 1918 r. o utworzeniu rad gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego (Dz. P. P. P. Nr. 18, poz. 48) ze zmianami, wynikającymi z ustawy niniejszej, obowiązują na obszarze województwa białostockiego,¹⁾ z wyjątkiem powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego, oraz na obszarze województw: kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego z tą zmianą, że w miejsce zgromadzeń (zebrań) gminnych wchodzi rady gminne, a wyboru radnych gminnych dokonywają odpowiednie kolegia wyborcze, w myśl postanowień art. 29 niniejszej ustawy.

1) Z brzmienia art. 75 u. s. wynika, że moc u. gm. 1864 r. zostaje rozciągnięta na obszar gminy białowieskiej i masiewskiej w pow. bielskim, w których dotychczas obowiązywało rozp. Kom. Gen. Z. W. z dn. 26.9.1919 r. o samorządzie gminnym i obecnie na obszarze tych gmin straciło moc obowiązującą.

Art. 76. (1) Rady gminne wykonywają swe zadania w trybie, przewidzianym w dekrete Naczelnika Państwa z dnia 27 listopada 1918 r. o utworzeniu rad gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego ze zmianami, wynikającymi z ustawy niniejszej.

(2) W sprawach gminy, określonych w art. 212, 283 i 285 ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego, uchwały zapadają większością dwóch trzecich głosów ustawowego składu rady gminnej. Przewidziane w art. 283 i 285 powyższej ustawy uprawnienia wojewodów przenosi się na właściwe terytorjalnie wydziały powiatowe.

(3) Uprawnienia rady gminnej, określone w art. 7 lit. a)—d) dekretu Naczelnika Państwa z dnia 27 listopada 1918 r., przenosi się na zarząd gminny, działający stosownie do postanowień art. 44, 46 i 47 niniejszej ustawy.

Art. 77. (1) Postanowienia art. 194—275 ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego z późniejszymi zmianami i zmianami, wynikającymi z ustawy niniejszej, rozciąga się:

a) na wsie i kolonie, na których obszarze obowiązywały art. 287—313 przed wejściem w życie niniejszej ustawy;

b) na gromady, istniejące lub utworzone w myśl przepisów niniejszej ustawy.

(2) Uchyła się art. 287—313 ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego.

Art. 78. (1) Majątek i prawa majątkowe, jakie w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy posiadały poszczególne gromady, tudzież majątek ogółu mieszkańców, wspomnianych w art. 77 wsi i kolonij, przeznaczone na cele ogólne, przechodzą z zastrzeżeniem, wynikającym z art. 25 i 80, na właściwe terytorjalnie gromady, istniejące lub powstałe w myśl niniejszej ustawy.

(2) Majątek dotychczasowych gromad, o ile ze względu na jego przeznaczenie i charakter jest niezbędny do normalnego funkcjonowania administracji właściwych terytorjalnie gmin wiejskich, przechodzi na własność tych gmin.

(3) Rozdziału majątku pomiędzy gminami a gromadami dokonuje właściwy wojewoda przy współudziale wydziału wojewódzkiego z głosem stanowczym, po wysłuchaniu zainteresowanych gromad i gmin.

Art. 79. Znosi się ustrój gromady w gminach wiejskich, o których mowa w art. 15 ust. (4). Majątek tych gromad przenosi się na obejmującą ich obszar gminę wiejską, dotychczasowy zaś zakres działania organów gromady — na odpowiednie organa ustrojowe gminy wiejskiej z zastrzeżeniem, że prawa majątkowe dotychczasowych członków gromady nie mogą być naruszone (art. 25 i 80).

Art. 80. (1) Prawa majątkowe ogółu dotychczasowych członków gromady lub grup tych członków, wynikające z aktów nadawczych, tabel likwidacyjnych i innych tytułów prawnych, uprawnieni członkowie gromady wykonywają zapomocą zebrania uprawnionych i sołtysa (podsołtysa), który przewodniczy na zebraniu i wykonywa jego uchwały. Sołtys (podsołtys) głosuje, jeżeli należy do uprawnionych.

(2) Do zakresu spraw, o których mowa w ust. (1), stosuje się nadal postanowienia ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego, zawarte w art. 271 punkt 2) z uwagą 3, punkt 10) i 11) oraz art. 274 punkt 1).

Art. 81. Na obszar gmin: białowieskiej i masiewskiej w powiecie bielskim, w województwie białostockim, rozciąga się moc obowiązującą przepisów dekretu Naczelnika Państwa z dnia 4 lutego 1919 r. o samorządzie miejskim (Dz. P. P. P. Nr. 13 poz. 140) wraz ze zmianami, wynikającymi z późniejszych ustaw i ustawy niniejszej.

ROZDZIAŁ II.

PRZEPISY, DOTYCZĄCE OBSZARU WOJEWÓDZTW: KRAKOWSKIEGO, LWOWSKIEGO, STANISŁAWOWSKIEGO I TARNOPOLSKIEGO.

Art. 82. (1) Ustawa z dnia 3 lipca 1896 r. (Dz. u. kr. Nr. 51) traci moc obowiązującą z upływem roku po dniu wejścia w życie ustawy niniejszej.

(2) Wszystkie liczące ponad 3.000 mieszkańców miasta i miasteczka, objęte dotychczas ustawą z dnia 3 lipca 1896 r., podnosi się z mocy ustawy niniejszej do rzędu miast, rządzących się ustawą z dnia 13 marca 1889 r. (Dz. u. kr. Nr. 24), i rozciąga się na nie moc tej ustawy ze zmianami, wynikającymi z późniejszych ustaw i ustawy niniejszej.

(3) Niezależnie od postanowień, zawartych w ust. (1), Minister Spraw Wewnętrznych może w drodze rozporządzeń w ciągu roku po wejściu w życie ustawy niniejszej po wysłuchaniu opinii zainteresowanych związków samorządowych podnieść również do rzędu powyższych miast niektóre z pozostałych miejscowości, objętych dotychczas ustawą z dnia 3 lipca 1896 r., rozciągając na nie moc ustawy z dnia 13 marca 1889 r. ze zmianami, wynikającymi z późniejszych ustaw i ustawy niniejszej.

(4) Na miejscowości, nie podniesione do rzędu miast, w myśl ust. (2) i (3), a objęte dotychczas ustawą z dnia 3 lipca 1896 r., rozciąga się z chwilą jej wygaśnięcia moc ustawy gminnej z dnia 12 sierpnia 1866 r. (Dz. u. kr. Nr. 19) ze zmianami, wynikającymi z późniejszych ustaw i ustawy niniejszej.

(5) Wszystkie gminy, objęte dotychczas ustawą z dnia 3 lipca 1896 r., po rozciągnięciu na nie mocy ustawy z dnia 12 sierpnia 1866 r., zachowują dotychczasowe uprawnienia finansowe oraz posiadane historyczne nazwy „miast” i „miasteczek”.

(6) Niezależnie od zmian, wynikających z innych postanowień ustawy niniejszej, wprowadza się do ustawy gminnej z dnia 12 sierpnia 1866 r. zmiany następujące:

a) w § 1 dodaje się postanowienie treści następującej: „Wszystkie gminy, podlegające ustawie niniejszej, posiadają ustrój gminy wiejskiej”;

b) w § 102 (w brzmieniu ustawy z dn. 6 grudnia 1883 r. Dz. u. kr. Nr. 76) w miejsce wyrazów: „rady powiatowej” w końcu zdania drugiego wstawia się wyraz: „gminnej”;

c) w § 102 skreśla się trzy ostatnie ustępy, w ich zaś miejsce wstawia się nowy ustęp, treści następującej:

„Przełożony gminy obowiązany jest pociągnąć do odpowiedzialności służbowej i wdrożyć postępowanie dyscyplinarne przeciwko podwładnemu funkcjonarjuszowi na wezwanie władzy nadzorczej, gdy władza ta przy wykonywaniu nadzoru nad gminą stwierdzi, że funkcjonarjusz gminy dopuścił się naruszenia obowiązków służbowych”;

d) w § 103 (w brzmieniu ustawy z dnia 17 czerwca 1874 r. Dz. u. kr. Nr. 49) w miejsce wyrazów: „rady powiatowej” w zdaniu drugim wstawia się wyraz: „gminnej”.

Art. 83. Niezależnie od postanowień, zawartych w art. 82 ust. (2) i (3), Minister Spraw Wewnętrznych, po wysłuchaniu opinii zainteresowanej rady gminnej i wydziału powiatowego, może w drodze rozporządzeń zaliczać poszczególne miejscowości, liczące powyżej 3000 mieszkańców, do rzędu miast, rozciągając na nie moc ustawy z dnia 13 marca 1889 r. (Dz. u. kr. Nr. 24) ze zmianami, wynikającymi z późniejszych ustaw i ustawy niniejszej.

Art. 84. Członkami rady miejskiej są: przełożony gminy, jego zastępca (zastępcy), ławnicy oraz radni.

Art. 85. Moc obowiązującą dekretu Naczelnika Państwa z dnia 4 lutego 1919 r. o tymczasowej ordynacji powiatowej dla obszarów b. zaboru rosyjskiego (Dz. P. P. P. Nr. 13 poz. 141) ze zmianami, wynikającymi z późniejszych ustaw i ustawy niniejszej, rozciąga się na obszar województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, przyczem dla obszaru tego wprowadza się w brzmieniu dekretu następujące zmiany:

a) art. 46 otrzymuje brzmienie:

„Wydział powiatowy sprawuje władzę dyscyplinarną w myśl obowiązujących w tej mierze przepisów nad członkami zarządów miast, nie wydzielonych z powiatowego związku samorządowego, oraz członkami zarządów gmin wiejskich”;

b) art. 55 otrzymuje brzmienie:

„Związki powiatowe, zorganizowane na zasadzie ustawy krajowej z dnia 12 sierpnia 1866 r. o reprezentacji powiatowej i o ordynacji wyborczej powiatowej (Dz. u. kr. Nr. 21) z późniejszymi zmianami, są powiatowymi związkami samorządowymi w rozumieniu niniejszego dekretu.

Uchyla się wszelkie przepisy prawne, wydane w sprawach, unormowanych dekretem niniejszym, a w szczególności przepisy

krajowej ustawy z dnia 12 sierpnia 1866 r. o reprezentacji powiatowej i o ordynacji wyborczej powiatowej (Dz. u. kr. Nr. 21) wraz z późniejszymi jej zmianami”.

Art. 86. (1) Prawa i obowiązki rad powiatowych i wydziałów powiatowych, określone w ustawach: z dnia 12 sierpnia 1866 r. (Dz. u. kr. Nr. 19) i z dnia 13 marca 1889 r. (Dz. u. kr. Nr. 24 ze zmianami, wynikającymi z późniejszych ustaw i ustawy niniejszej, przechodzą na wydziały powiatowe, zorganizowane na zasadzie ustawy niniejszej.

(2) W zakresie nadzoru nad gminami wiejskimi i miastami niewydzielonymi z powiatowych związków samorządowych, na wydziały powiatowe przechodzą również wszystkie dotychczasowe uprawnienia starostów powiatowych, z wyjątkiem uprawnień, które są im zastrzeżone ustawą niniejszą i przepisami rozporządzeń, na podstawie jej wydanych.

Art. 87. Czynności nadzorcze, zastrzeżone w myśl dotychczas obowiązujących przepisów organom reprezentacji powiatowej i starostom powiatowym, oraz władzę dyscyplinarną nad członkami zarządów miejskich w miastach, wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, sprawują w pierwszej instancji wojewodowie z zachowaniem w mocy przepisów, zastrzegających współdziałanie z nimi wydziałów wojewódzkich, w drugiej zaś i ostatniej — Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 88. Na obszar województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego rozciąga się moc obowiązującą postanowień, zawartych w §§ 11, 12 i 13 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r. o dostosowaniu uposażenia członków zarządu i pracowników związków komunalnych do uposażenia funkcjonarjuszów państwowych (Dz. U. R. P. Nr. 118, poz. 1073) z późniejszymi zmianami.

ROZDZIAŁ III.

PRZEPISY, DOTYCZĄCE OBSZARU WOJEWÓDZTW POMORSKIEGO I POZNAŃSKIEGO.

Art. 89. Znosi się istniejące w niektórych gminach zgromadzenia gminne, a ich atrybucje ze zmianami, wynikającymi z ustawy niniejszej, przekazuje się radom właściwych gmin wiejskich.

Art. 90. Utrzymuje się w mocy § 29 i § 33 pkt. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1883 r. o właściwości władz administracyjnych i władz administracyjno-sądowych (Zb. u. pr. str. 237) z późniejszymi zmianami.

Art. 91. (1) Znosi się wójtostwa, przewidziane w § 46—73 ordynacji powiatowej z dnia 13 grudnia 1872 r. w brzmieniu ustawy z dnia 19 marca 1881 r. (Zb. u. pr. str. 179), wszelkie zaś ich prawa i obowiązki przenosi się na gminy wiejskie, utworzone na zasadzie ustawy niniejszej.

(2) Obowiązki dotychczasowych wójtów przechodzą na wójtów nowoutworzonych gmin, prawa zaś i obowiązki wydziałów wójtowskich na rady gminne.

(3) Do czasu wejścia w życie rozporządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych, o których mowa w art. 103, i powołania w nowoutworzonych gminach organów ustrojowych zakres działania dotychczasowych wójtów i wydziałów wójtowskich pozostaje w mocy.

(4) Minister Spraw Wewnętrznych ma prawo przekazać niektóre obowiązki dotychczasowych wójtów właściwym powiatowym władzom administracji ogólnej.

Art. 92. (1) Znosi się obszary dworskie. Terytorja ich włączy Minister Spraw Wewnętrznych do obszarów gmin wiejskich, powstałych w myśl art. 103.

(2) Dotychczasowe czynności przełożonych obszarów dworskich przechodzą na odpowiednie organa ustrojowe gminy wiejskiej w granicach ich zakresu działania, wynikającego z ustaw dotychczasowych i ustawy niniejszej, pozostałe zaś czynności w sprawach administracji publicznej — na sołtysa.

(3) Do czasu wejścia w życie rozporządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych, o których mowa w art. 103, zakres działania obszarów dworskich oraz prawa i obowiązki właścicieli, bądź przełożonych obszarów dworskich pozostają w mocy.

(4) Uregulowanie publiczno-prawnych oraz majątkowych praw i obowiązków między właścicielami zniesionych obszarów dworskich a gminami nastąpi w drodze bezpośredniego porozumienia. Jeżeli porozumienie takie nie dojdzie do skutku, w sprawach powyższych rozstrzyga właściwy wydział powiatowy.

(5) Na wniosek osoby interesowanej właściwa władza może wystawiać świadectwa, o których mowa w art. 20 ustawy wykonawczej do ustawy o urządzeniu ksiąg gruntowych z dnia 26 września 1899 r.

Art. 93. (1) Zachowuje się w mocy postanowienia, zawarte w § 36 i § 56 pkt. 2 ordynacji miejskiej z dnia 30 maja 1853 r. (Zb. u. pr. str. 261) oraz § 15 i § 17 pkt. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1883 r. o właściwości władz administracyjnych i władz administracyjno-sądowych (Zb. u. pr. str. 237) z późniejszymi zmianami oraz z tą zmianą, że uprawnienia magistratu, przewidziane w § 15 ustawy z dnia 1 sierpnia 1883 r., przenosi się na przełożonego gminy.

(2) Na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego zachowują moc postanowienia § 72 i 73 ordynacji miejskiej z dnia 30 maja 1853 r. z zastrzeżeniem, że postanowienia art. 43 ustawy ni-

niejszej pozostają nienaruszone, na burmistrza zaś przechodzą kompetencje magistratu, przewidziane w art. 44.

(3) Uchyła się moc art. 9 rozporządzenia Ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 20 stycznia 1920 r. o tymczasowej organizacji samorządu komunalnego na ziemiach województwa poznańskiego, nie stojących dnia 31 grudnia 1919 r. pod władzą polską (Dz. Urz. Min. b. Dz. pr. Nr. 3, poz. 3).

Art. 94. Członków izb wydziałów wojewódzkich (izb wojewódzkich), o których mowa w art. 98 rozporządzenia Prezydenta R. P. z dnia 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej (Dz. Ust. R. P. Nr. 11, poz. 86), oraz ich zastępców wybiera wydział wojewódzki w głosowaniu stosunkowym z pośród mieszkańców województwa, posiadających prawo wybieralności do sejmiku wojewódzkiego. Do składu izby wojewódzkiej w charakterze jej członków lub zastępców nie można powoływać łącznie więcej niż 2 członków wydziału i sejmiku wojewódzkiego. W razie wyboru liczby większej o pierwszeństwie prawa do uzyskania mandatu decyduje większa ilość lat pracy w służbie publicznej w Państwie Polskiem, o prawie zaś do mandatu przy jednakowej ilości lat pracy, rozstrzyga los.

Art. 95. (1) Nadzór nad miastami, nie wydzielonymi z powiatowych związków samorządowych, sprawuje w I instancji wydział powiatowy, w drugiej zaś — wojewoda z zachowaniem przepisów, zastrzegających współdziałanie z nim izby wojewódzkiej.

(2) Właściwość władz w postępowaniu uchwałowym i w postępowaniu sporno-administracyjnym w sprawach miejskich, jak również w sprawach spornych roszczeń natury prawno-majątkowej funkcjonariuszów miejskich z § 7 ustawy z dn. 30 lipca 1899 r. o mianowaniu i zaopatrzeniu urzędników komunalnych (Zb. u. pr. str. 141) określa się w stosunku do miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, podług przepisów, regulujących tę właściwość w stosunku do gmin wiejskich.

Art. 96. Jeżeli wymagać tego będzie większy rozwój gospodarki miejskiej oraz stan zakładów i przedsiębiorstw miejskich, Minister Spraw Wewnętrznych może w drodze rozporządzenia wyłączyć całkowicie lub częściowo poszczególne miasta, nie wydzielone z powiatowych związków samorządowych, z pod nadzoru władz, sprawujących w I instancji nadzór nad miastami nie wydzielonymi (art. 95), i rozciągnąć nad miastami temi w tym samym zakresie bezpośredni nadzór wojewody z zachowaniem przepisów, zastrzegających współdziałanie z nim izby wojewódzkiej.

Art. 97. (1) Protesty przeciw ważności wyborów sołtysa, podsołtysa, jak również wyborów do rady gromadzkiej oraz organów ustrojowych gmin wiejskich i miast nie wydzielonych z powiato-

wych związków samorządowych, rozstrzyga starosta powiatowy przy współudziale wydziału powiatowego z głosem stanowczym, protesty zaś przeciw ważności wyborów do organów ustrojowych miast wydzielonych i powiatowych związków samorządowych — wojewoda przy współudziale izby wojewódzkiej z głosem stanowczym.

(2) Przeciw orzeczeniu starosty powiatowego przysługuje skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego, przeciw zaś orzeczeniu wojewody — skarga do Najwyższego Trybunału Administracyjnego. Wniesienie do Najwyższego Trybunału Administracyjnego skargi na orzeczenia wojewody, bądź odwołania od orzeczenia wojewódzkiego sądu administracyjnego nie wstrzymuje wykonania zaskarżonego orzeczenia.

Art. 98. Znosi się instytucję deputowanych powiatowych, przewidzianą w § 75 ordynacji powiatowej z dn. 13 grudnia 1872 r. w brzmieniu ustawy z dn. 19 marca 1881 r. (Zb. u. pr. str. 179).

Art. 99. Ordynację powiatową z dnia 13 grudnia 1872 r. wraz ze zmianami, wynikającymi z późniejszych ustaw i ustawy niniejszej, rozciąga się na obszar województwa poznańskiego.

Art. 100. Na obszar województw pomorskiego i poznańskiego, rozciąga się moc obowiązującą postanowień, zawartych w § 11, 12 i 13 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r. o dostosowaniu uposażenia członków zarządu i pracowników związków komunalnych do uposażenia funkcjonariuszów państwowych (Dz. Ust. R. P. Nr. 118, poz. 1073) z późniejszymi zmianami, przyczem uchyla się § 10 tegoż rozporządzenia.

Art. 101. Złożenie z urzędu w trybie art. 70 może nastąpić niezależnie od pociągnięcia członka organu zarządzającego do odpowiedzialności dyscyplinarnej w myśl przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 lutego 1928 r. o odpowiedzialności dyscyplinarnej funkcjonariuszów publicznych na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego, nie podlegających przepisom dyscyplinarnym, wydanym dla całego obszaru Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Ust. R. P. Nr. 24, poz. 206). Postępowania dyscyplinarne, wszczęte przeciw członkowi organu zarządzającego przed złożeniem go z urzędu z mocy art. 70, musi być przeprowadzone i zakończone prawomocnym orzeczeniem (decyzją) władz dyscyplinarnych, jeżeli obwiniony ma prawo do świadczeń, przewidzianych w art. 70 ust. (7). Niezależnie od skutków odpowiedzialności dyscyplinarnej członek organu zarządzającego traci prawo do powyższych świadczeń w razie skazania go w postępowaniu karno-sądowym prawomocnym wyrokiem, który pociąga za sobą skutki, przewidziane w art. 47 kodeksu karnego.

DZIAŁ III.

Postanowienia przejściowe i końcowe.

ROZDZIAŁ I.

POSTANOWIENIA PRZEJŚCIOWE

Art. 102. (1) Granice obszaru dotychczasowych gmin wiejskich, które nie odpowiadają warunkom, ustalonym w art. 10, będą odpowiednio zmienione.¹⁾

(2) ²⁾ Na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego oraz pomorskiego i poznańskiego dotychczasowe gminy wiejskie, nie posiadające zdolności gospodarczej i finansowej do wykonywania zadań, ciążących na nich z mocy dotychczasowych ustaw i ustawy niniejszej, powinny być połączone w gminy większe, odpowiadające postanowieniom art. 10.

¹⁾ Zob. uwagę 1 pod art. 10 u. s.

²⁾ Ust. (2) art. 102 nie dotyczy obszaru województw wschodnich.

Art. 103. (1) Ustalenia obszarów gmin wiejskich, ich siedzib i nazw na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego oraz pomorskiego i poznańskiego dokona w myśl przepisów ustawy niniejszej Minister Spraw Wewnętrznych w drodze rozporządzeń w ciągu 18 miesięcy po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy po wysłuchaniu opinii zainteresowanych rad gminnych.

(2) Rada Ministrów władna jest w drodze rozporządzenia okres, przewidziany w ust. (1), przedłużyć dla obszarów poszczególnych powiatów o dalsze 12 miesięcy.

Art. 104. Dotychczasowe przepisy, odnoszące się do ustroju gmin wiejskich, zakresu ich działania, zmiany granic oraz finansów ze zmianami, wynikającymi z ustawy niniejszej, stosuje się do gmin wiejskich w rozumieniu niniejszej ustawy.¹⁾

¹⁾ Z art. 104 u. s. wynika, że nowa ustawa samorządowa nie jest pełną kodyfikacją prawa o samorządzie gminnym, lecz stanowi, jak wskazuje na

to jej nazwa, częściową reformę ustroju. Stąd więc dotychczasowe przepisy, dotyczące ustroju gmin wiejskich, t. j. przepisy rozp. Kom. Gen. Z. W. z dnia 26.9.1919 r. o sam. gminnym (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 21 poz. 215), w dalszym ciągu obowiązują ze zmianami, wynikającymi z mocy u. s. Obowiązuje również ustawa z dn. 22.9.1922 r. w przedmiocie zmiany granic oraz rozwiązywania i tworzenia gmin wiejskich (Dz. Ust. Nr. 86 poz. 770), ustawa z dn. 11.8.1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. Ust. z 1932 r. Nr. 106 poz. 884), ze zmianami, przewidzianymi w art. 130 ust. (3) u. s. wraz z rozp. wykonawczym Ministra Spraw Wewn. z dn. 23.11.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 113 poz. 937), pozostaje też w mocy rozp. Prez. R. P. z dn. 17.6.1924 r. o obowiązku i sposobie pokrywania wydatków przez związki komunalne (Dz. Ust. Nr. 51 poz. 522) wraz z rozp. wykonawczym Min. Spraw Wewn. z dn. 6.12.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 11 poz. 71), i rozp. Min. Spraw Wewn. z dn. 6.12.1932 r. o kasowości i rachunkowości związków komunalnych (Dz. Ust. Nr. 11 poz. 72).

Art. 105. Uchyła się postanowienia, zawarte w ustępie drugim art. 1 ustawy z dnia 22 września 1922 r. w przedmiocie zmiany granic oraz rozwiązywania i tworzenia gmin wiejskich na obszarze b. zaboru rosyjskiego i austriackiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 86, poz. 770).

Art. 106. Kompetencje dotychczasowych zebrań (zgromadzeń) gromadzkich¹⁾ ze zmianami, wynikającymi z ustawy niniejszej, przenosi się na zebrania gromadzkie, bądź na rady gromadzkie w rozumieniu ustawy niniejszej²⁾, w zakresie zaś postanowień art. 20 ust. (7) — na sołtysa.

¹⁾ Chodzi tu o kompetencje zebrań gromadzkich w sprawach przewidzianych w p. 3) art. 87 u. gm. 1919 r. (Zob. uwagi pod art. 87 u. gm. 1919 r.).

²⁾ Rady gromadzkie będą powołane do życia po wydaniu regulaminu wyborczego, zapowiedzianego w art. 26 ust. (3) u. s. Do tego czasu funkcje rady gromadzkiej w dotychczasowych gromadach sprawować będą zgodnie z art. 107 ust. (2) u. s. zebrania gromadzkie przy udziale mieszkańców gromady, uprawnionych do uczestnictwa w myśl art. 19 ust. (1) u. s.

Art. 107. (1) Podziału obszaru gmin wiejskich, obejmujących dwie lub więcej miejscowości, na gromady dokonają wojewodowie w drodze rozporządzeń, wydanych przy współudziale wydziałów wojewódzkich (izb wojewódzkich) z głosem stanowczym po wysłuchaniu opinii rad gminnych gmin terytorjalnie interesowanych i wydziałów powiatowych. Powyższe rozporządzenia wojewodów będą ogłoszone w „Dziennikach Wojewódzkich” przed upływem 12 miesięcy po wejściu w życie ustawy niniejszej, na obszarze zaś województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego oraz pomorskiego i poznańskiego — przed upływem 2 miesięcy po ogłoszeniu w stosunku do danego obszaru rozporządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych, wydanych w myśl art. 103. Postanowienia powyższe nie dotyczą województw: nowogrodzkiego, wileńskiego, wołyńskiego i poleskiego, jak również powiatów:

grodzieńskiego i wołkowyskiego oraz gmin białowieskiej i masiewskiej w powiecie bielskim w województwie białostockim.

(2) W gromadach, istniejących na obszarze b. zaboru rosyjskiego, funkcje rad bądź zebrań gromadzkich i sołtysów (podsołtysów) do czasu ukonstytuowania się organów na podstawie przepisów wyborczych, przewidzianych w ustawie niniejszej, sprawować będą dotychczasowe zebrania (zgromadzenia) gromadzkie i sołtysi (podsołtysi). Funkcje sołtysów na obszarze wsi, które dotychczas nie posiadają ustroju gromady, do czasu utworzenia gromad i powołania ich organów w myśl ustawy niniejszej sprawować będą sołtysi, powołani na zasadach dotychczasowych.

(3) W gromadach, powstałych w myśl postanowień ust. (1) na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego oraz pomorskiego i poznańskiego, zarząd majątkiem gromady do czasu ukonstytuowania się jej organów sprawować będzie czynny w chwili powstania gromady organ zarządzający dotychczasowej gminy wiejskiej, a w braku takiego organu — powołany przez władzę nadzorczą organ tymczasowy.

¹⁾ Przepis, zawarty w zdaniu końcowym ust. (2) art. 107, stosuje się jedynie do sołtysów (przez analogię również i do podsołtysów), czynnych w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy. Po tym terminie obsadzenie wakującego stanowiska sołtysa do czasu dokonania podziału gminy na gromady i ukonstytuowania się ich organów nastąpić może wyłącznie przez ustanowienie sołtysa z urzędu (nominacje) w trybie art. 20 ust. (5). Wynika to stąd, że z dniem wejścia w życie u. s., t. j. z dniem 13 lipca 1933 r., wszelkie dotychczasowe przepisy wyborcze, określające sposób wyboru sołtysa i podsołtysa tracą moc obowiązującą, jako sprzeczne z postanowieniami nowej ustawy (art. 130 ust. 2 u. s.). Przez wyraz „powołani” w wierszu przedostatnim ust. (2) art. 107 rozumieć więc należy: powołani przed wejściem w życie nowej ustawy.

²⁾ Ust. (3) art. 107 nie dotyczy obszaru województw wschodnich.

Art. 108. (1) Majątek oraz wszelkie prawa i obowiązki gmin dotychczasowych, wynikające z istnienia na ich obszarze dobra gminnego, majątku interesowanych, fundacyj na specjalne cele publiczne lub majątku o szczególnym przeznaczeniu publicznym, przechodzą po zlikwidowaniu tych gmin na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego oraz pomorskiego i poznańskiego na rzecz właściwych gromad z zastrzeżeniem, że prawa dotychczasowych użytkowników nie mogą być uszczuplone.

(2) Nowopowstałej na obszarze województw, wymienionych w ust. (1), gminie wiejskiej przysługuje prawo używania w miejscu swej siedziby urzędowej lokalu urzędu gminy dotychczasowej za słusznym na korzyść gromady odszkodowaniem, które w braku porozumienia między stronami ustali właściwy wydział powiatowy.

(3) Likwidacji spraw majątkowych i rozrachunków między nowoutworzonymi gminami a gromadami na obszarze powyższych

województw, jak również ustalenia zobowiązań i wierzytelności, przypadających gminom i gromadom, dokonają interesowane gminy i gromady w drodze bezpośredniego porozumienia. Jeżeli porozumienie takie nie dojdzie do skutku, w sprawach powyższych rozstrzyga wydział powiatowy, w stosunku zaś do gmin i gromad, znajdujących się w obrębie różnych powiatów lub województw, właściwy terytorjalnie lub wyznaczony przez Ministra Spraw Wewnętrznych wojewoda przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym.

Art. 109. Zawiesza się moc postanowień ustawy niniejszej w stosunku do gmin, nie zaliczonych z mocy ustawy do rzędu miast (art. 82 ust. (2), a objętych dotychczas ustawą z dn. 3 lipca 1896 r. (Dz. u. kr. Nr. 51), aż do chwili wejścia w życie w stosunku do tych gmin rozporządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych, przewidzianych w art. 82 ust. (3). Do tego czasu w stosunku do powyższych gmin zachowuje nadal moc ustawa z dn. 3 lipca 1896 r. z późniejszymi zmianami.

Art. 110. Jeżeli w myśl dotychczasowych przepisów zakres działania gminy dzieli się na własnych i poruczony, postanowienia, zawarte w art. 48 i art. 68, stosuje się do zakresu poruczonego oraz do spraw, wchodzących w zakres policji miejscowej.¹⁾

¹⁾ Art. 110 dotyczy spraw, które art. 15 u. gm. 1919 r. określa jako „poruczone przez ustawy i rozporządzenia administracyjne (Zob. uwagi pod art. 48 i 68 u. s.).

Art. 111. Dotychczasowe powiatowe związki komunalne są powiatowymi związkami samorządowymi w rozumieniu ustawy niniejszej.

Art. 112. Przedłuża się bieżącą kadencję organów ustrojowych powiatowych związków samorządowych na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego do czasu powołania na tym obszarze nowych organów ustrojowych w gminach wiejskich i miastach na podstawie przepisów wyborczych, zawartych w ustawie niniejszej.

Art. 113. Do czasu ukonstytuowania się rad powiatowych i wydziałów powiatowych na podstawie art. 57 funkcje tych organów wykonywać będą na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego dotychczasowe organa ustrojowe powiatowych związków samorządowych.

Art. 114. (1) Gminy wiejskie, utworzone w myśl art. 102 na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego oraz pomorskiego i poznańskiego, jak również gromady na tym obszarze rozpoczną swą działalność dopiero

po ukonstytuowaniu się w nich nowych organów ustrojowych w myśl ustawy niniejszej i przepisów wyborczych, wydanych na zasadzie jej postanowień.

(2) Do chwili rozpoczęcia działalności przez nowoutworzone gminy wiejskie w myśl postanowień ust. (1) zawiesza się moc przepisów, zawartych w art. 2 i 11 ust. (2) oraz art. 13, 15, 30, 56, 57, 58, 88, 89 i 100 ustawy niniejszej w stosunku do wszystkich dotychczasowych gmin wiejskich na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego oraz w stosunku do gmin, które rządzą się na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego ustawą z dnia 12 sierpnia 1866 r. (Dz. u. kr. Nr. 19) i na które moc ustawy tej będzie rozciągnięta w myśl art. 82.

(3) W stosunku do określonych w ust. (1) gmin na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego zawiesza się na powyższy okres również moc postanowień, zawartych w art. 49 ust. (1), 50 ust. (2), 52 i 53. Na obszarze tym aż do chwili rozpoczęcia działalności przez nowoutworzone gminy wiejskie w myśl ust. (1) przełożony gminy, może być tylko niezawodowy.

(4) Przez czas zawieszenia postanowień niniejszej ustawy w myśl ust. (2) i (3) pozostają w mocy przepisy ustaw dotychczasowych, obowiązujące w chwili wejścia w życie ustawy niniejszej.

Art. 115. (1)¹⁾ Wybory do organów nowoutworzonych lub utrzymanych w dotychczasowych granicach gmin wiejskich i gromad na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego oraz pomorskiego i poznańskiego, będą zarządzane w ciągu 2 miesięcy po wejściu w życie rozporządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych, o których mowa w art. 103.

(2)²⁾ Wybory do rad powiatowych na powyższym obszarze będą zarządzane w ciągu 4 miesięcy po wejściu w życie rozporządzeń, o których mowa w art. 103.

(3) Poza wyjątkami, wynikającymi z powyższych postanowień, wybory do organów ustrojowych gromad, gmin wiejskich i miast na całym obszarze mocy obowiązującej niniejszej ustawy, bez względu na czas trwania bieżącej kadencji³⁾, będą zarządzane w ciągu 12 miesięcy po wejściu w życie ustawy niniejszej. Wybory do organów ustrojowych powiatowych związków samorządowych poza obszarem województw, wymienionych w ust. (1), będą zarządzane w ciągu dalszych 4 miesięcy.

¹⁾ Ust. (1) i (2) art. 115 nie dotyczy obszaru województw wschodnich.

²⁾ T. zn. choćby dotychczasowa 3-letnia kadencja rady gminnej w poszczególnym przypadku nie była zakończona.

³⁾ T. j. w ciągu 14 miesięcy po dniu ogłoszenia ustawy. Generalne odnowienie składu obecnych rad gminnych nastąpić ma w każdym razie do 13

lipca 1934 roku. Do tego czasu czynne będą dotychczasowe rady gminne ze względu na postanowienia, zawarte w art. 130 ust. (3) u. s. W razie rozwiązania rady gminnej w międzyczasie w myśl art. 69 u. s., bądź też jej zdekompłowania (art. 69 ust. 3), kompetencje rady przechodzą na zarząd gminny z ustawowymi ograniczeniami w myśl art. 72 u. s. Gdyby i zarząd gminny został rozwiązany, stosuje się postanowienie art. 72 ust. (4) względnie art. 73 ust. (1) u. s., t. zn. kompetencje organów ustrojowych gminy przechodzą na tymczasowego przełożonego gminy, który urzęduje aż do przeprowadzenia wyborów.

Art. 116. Warunki prawa wybieralności, przewidziane w ustawie niniejszej, nie odnoszą się do czynnych w chwili wejścia jej w życie członków organów zarządzających¹⁾ aż do chwili wygaśnięcia lub utraty przez nich mandatów.

1) Przepis art. 116 dotyczy wójtów i ich zastępców oraz ławników, zasiadających w obecnych zarządach gminnych.

Art. 117. (1) Do płatnych, wybranych na 12 lat członków magistratów, czynnych w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego, stosuje się postanowienia, dotyczące zawodowych członków zarządów miejskich ze zmianami, wynikającymi z dalszych postanowień niniejszego artykułu.

(2) Bieżąca kadencja płatnych członków zarządów miejskich na powyższym obszarze trwać będzie aż do jej upływu w myśl dotychczas obowiązujących przepisów, bądź też do chwili wygaśnięcia lub utraty mandatu, stosownie do postanowień ustawy niniejszej.

(3) Na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego, postanowienia art. 52 ust. (4) nie dotyczą ławników, wybranych na lat 12. Do osób tych stosuje się odpowiednio przepisy, zawarte w art. 53 ust. (1). Do wszystkich płatnych członków zarządów miejskich na powyższym obszarze, czynnych w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, nie odnoszą się postanowienia, zawarte w art. 53 ust. (5), (6) i (9).

(4) Jeżeli dany związek samorządowy nie uregulował we własnym zakresie w drodze statutu sprawy zaopatrzenia emerytalnego swoich pracowników, w takim razie osobom, o których mowa w ust. (1), przysługuje prawo do trwałego zaopatrzenia emerytalnego według norm, mających zastosowanie do urzędników państwowych. Osobom powyższym wszakże przysługuje prawo do trwałego zaopatrzenia z funduszu miasta za 10 lat służby w wysokości 35% uposażenia, służącego za podstawę do wymiaru zaopatrzenia emerytalnego. Do lat wysługi emerytalnej osobom powyższym zalicza się lata służby na ostatnio zajmowanym stanowisku oraz lata służby poprzedniej, jeżeli te przed wejściem w życie ustawy niniejszej zostały zaliczone do wysługi emerytalnej, albo podlegają takiemu

zaliczeniu przy analogicznym zastosowaniu przepisów emerytalnych dla urzędników państwowych.

(5) Do podstawy wymiaru zaopatrzenia emerytalnego osób, o których mowa w ust. (1), w każdym razie wlicza się uposażenie gotówkowe, pobierane ostatnio w służbie czynnej, z wyjątkiem dodatku reprezentacyjnego, oraz świadczenia w naturze, jeżeli stanowią one część składową uposażenia na podstawie zatwierdzonych przez władzę nadzorczą uchwał właściwych organów ustrojowych miasta.

(6) Osobom, wymienionym w ust. (1), które nie nabyły prawa do zaopatrzenia emerytalnego w myśl przepisów niniejszego artykułu, przysługuje prawo do jednorazowej odprawy z funduszu danego miasta w wysokości, określonej w art. 70 ust. (7).

(7) Sprzeczne z postanowieniami niniejszego artykułu przepisy statutów miejscowych, uchwał rad miejskich oraz poszczególnych umów, są nieważne. Wskutek zmiany dotychczasowych statutów, uchwał i umów, wynikającej z powyższych postanowień, stronom interesowanym nie przysługuje prawo do jakichkolwiek odszkodowań. Interesowani członkowie zarządów miejskich, mają prawo wyboru: bądź wyrażenia zgody na warunki, wynikające z powyższych postanowień, bądź korzystania nadal z tych norm dotychczasowych, które nie są sprzeczne z postanowieniami niniejszego artykułu.

Art. 118. W związku z wejściem w życie rozporządzenia Prezydenta R. P. z dnia 24 listopada 1930 r. o ustroju miasta Gdyni (Dz. U. R. P. Nr. 80, poz. 630) stosunek służbowy płatnych członków magistratu (burmistrza, zastępcy burmistrza i ławników) z gminą zostaje z mocy prawa rozwiązany z utratą prawa do pobierania dalszego uposażenia i jakichkolwiek innych świadczeń. Osoby interesowane zachowują tylko prawo do trwałego zaopatrzenia emerytalnego lub do jednorazowej odprawy z funduszu m. Gdyni z tytułu faktycznie wysłużonych lat pracy w samorządzie miasta oraz lat jakiejkolwiek służby poprzedniej, zaliczalnej do wysługi emerytalnej na zasadach dotychczasowych w dniu wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta R. P. z dnia 24 listopada 1930 r. Wszelkie sprzeczne z postanowieniami niniejszego artykułu uchwały rady miejskiej i przepisy umów służbowych są nieważne. Wskutek zmiany tych umów, wynikającej z powyższych postanowień, osoby interesowane nie mają prawa do jakichkolwiek odszkodowań.

Art. 119. (1) W gminach wiejskich na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego, postanowienia art. 117 stosuje się do płatnych, wybranych na lat 12 członków zarządów gminnych, czynnych w dniu wejścia w życie ustawy niniejszej.

(2) Z chwilą rozpoczęcia działalności przez nowoutworzone gminy wiejskie na obszarze województw pomorskiego i poznań-

skiego tracą mandaty wszyscy członkowie zarządów zniesionych gmin dotychczasowych. Płatni, wybrani na lat 12 członkowie zarządów dotychczasowych gmin, którzy nie przeszli pełnej kadencji, mają prawo do trwałego zaopatrzenia emerytalnego lub jednorazowej odprawy z funduszów nowopowstałej gminy wiejskiej tylko wówczas, gdy nie odmówią przyjęcia urzędu przełożonych gminy lub ich zastępców w razie powołania ich na te urzędy w gminach nowopowstałych, albo gdy na stanowiska powyższe nie będą powołani. Osoby te mogą bez utraty prawa do powyższych świadczeń przyjąć urząd w nowoutworzonej gminie z zastrzeżeniem sprawowania go tylko do końca okresu, na jaki zostały dotychczas powołane.

(3) Właściwy wydział powiatowy może na wniosek interesowanej rady gminnej włożyć na właściwą terytorjalnie gromadę zależnie od jej stanu majątkowego obowiązek jednorazowego lub stałego udziału w wydatkach, wynikających z przyznania zaopatrzenia emerytalnego lub jednorazowej odprawy osobom, o których mowa w ust. (1), jeżeli osoby te piastowały mandat zawodowego członka zarządu gminnego na obszarze gromady przed jej powstaniem. Wysokość udziału gromady w powyższych wydatkach powinna odpowiadać stosunkowi ogólnej kwoty jej dochodów z majątku do ogólnej sumy podatków bezpośrednich, przypadających nowopowstałej gminie z obszaru gromady.

Art. 120. Do czasu ustawowego uregulowania obowiązków, praw i odpowiedzialności służbowej funkcjonariuszów samorządowych na obszarze całego Państwa, dotychczasowe uprawnienia organów ustrojowych związków samorządowych w sprawach dyscyplinarnych tych funkcjonariuszów pozostają nienaruszone.¹⁾

¹⁾ Zob. uwagi do art. 56 u. gm. 1919 r.

Art. 121. (1) Postanowienia, zawarte w art. 13 ust. (2), nie dotyczą osób, zajmujących w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy stanowiska pisarzy gminnych na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, nowogródzkiego, poleskiego, warszawskiego, wołyńskiego i wileńskiego, jeżeli osoby te mają co najmniej 5 lat praktyki w administracji samorządowej lub rządowej.^{1) — 2)}

(2) Osoby, które w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy zajmują stanowiska sekretarzy wójtostw na obszarze województwa poznańskiego, mają prawo do uzyskania stanowisk sekretarzy gminnych w nowopowstałych gminach na tym obszarze bez potrzeby wykazania się przepisaniem zgodnie z ustawą niniejszą kwalifikacjami oraz bez obowiązku składania egzaminów, przewidzianych w art. 13, jeżeli osoby te mają co najmniej 5 lat praktyki w administracji samorządowej, rządowej lub w innych instytucjach prawa publicznego.

(3) Urzędnicy dotychczasowych gmin wiejskich oraz wójtostw na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego, ustanowieni przed wejściem w życie niniejszej ustawy na dożywocie w myśl ustawy z dnia 30 lipca 1899 r. w przedmiocie mianowania i zaopatrzenia urzędników komunalnych (Zb. u. pr. str. 141), przechodzą na etat właściwych terytorjalnie gmin wiejskich, utrzymanych w dotychczasowych granicach lub nowoutworzonych na powyższym obszarze zgodnie z postanowieniami ustawy niniejszej. Odmowa przyjęcia stanowiska w powyższych przypadkach jest pod względem skutków prawnych równoznaczna ze zgłoszeniem dobrowolnego wystąpienia ze służby.

(4) Osoby, zajmujące stanowiska sekretarzy (pisarzy) gminnych w dniu wejścia w życie ustawy niniejszej na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, mają pierwszeństwo do zajmowania stanowisk sekretarzy gminnych w odpowiednich gminach wiejskich, nowoutworzonych na powyższym obszarze zgodnie z ustawą niniejszą, bez obowiązku składania egzaminów, jeżeli osoby te wykazują się wymaganem w myśl art. 13 wykształceniem i mają co najmniej 5 lat praktyki w administracji samorządowej lub rządowej. Niezależnie od powyższego wszyscy czynni w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy pracownicy dotychczasowych gmin wiejskich na powyższym obszarze mają pierwszeństwo do zajmowania stanowisk biurowych w nowoutworzonych na tym obszarze gminach wiejskich, jeżeli mają przepisane dla danych stanowisk wykształcenie i odbyli co najmniej dwuletnią praktykę w administracji samorządowej lub rządowej. Powyższe uprawnienia przysługują tylko osobom, których praca w zarządach gmin dotychczasowych była głównym zajęciem.

¹⁾ Sekretarze gminni, mogący się wykazać łączną 5-letnią służbą w jakiegokolwiek gminie czy innym związku samorządowym, albo w służbie państwowej, są ustawowo zwolnieni od wymaganego cenzusu wykształcenia, jak również od obowiązku składania egzaminu zastępczego i praktycznego oraz od odbywania praktyki.

Z ust. (1) art. 121 wynika więc, że sekretarze gminni, którzy nie mają powyżej wspomnianej 5-letniej służby, muszą w zasadzie wykazać się wymaganym cenzusem wykształcenia oraz złożyć egzamin praktyczny, a nawet odbyć praktykę, jeśliby służba dotychczasowa nie była na jej poczet zaliczona. Wojewoda może poszczególnym osobom udzielić dyspensy od poziomu wykształcenia, jakie określi Minister Spraw Wewnętrznych, muszą one jednak wówczas złożyć egzamin zastępczy podług przepisane programu. Od obowiązku składania egzaminu praktycznego nie są zwolnieni sekretarze gminni, którzy posiadają przepisane wykształcenie, jeżeli nie mogą wykazać się określoną wyżej 5-letnią służbą samorządową czy państwową.

²⁾ Pozostałe ustępy (2) — (4) art. 121 nie dotyczą obszaru województw wschodnich.

ROZDZIAŁ II.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE.

Art. 122. (1) Upoważnia się Prezydenta Rzeczypospolitej do ustalenia w okresie lat 2 od chwili wejścia w życie ustawy niniejszej w drodze rozporządzeń z mocą ustawy dla całego Państwa lub poszczególnych jego obszarów tekstów ustaw o ustroju gminy wiejskiej, miasta i powiatowego związku samorządowego, uzgadniających dotychczasowe ustawodawstwo w dziedzinie ustroju samorządu terytorjalnego z ustawą niniejszą.

(2) Przy wydawaniu powyższych rozporządzeń Prezydent Rzeczypospolitej władny jest czynić w obowiązującym ustawodawstwie zmiany, jakie uzna za niezbędne do jego skodyfikowania, a w szczególności do ustalania w języku polskim treści postanowień, obowiązujących dotychczas w językach obcych, łączyć postanowienia różnych ustaw w jedną całość, oznaczać je nowymi nazwami i datami oraz wprowadzać zmiany do układu i redakcji postanowień, zawartych w tych ustawach.

(3) Z związku z postanowieniami, zawartymi w niniejszym artykule, Prezydent Rzeczypospolitej władny jest ponadto wydawać przepisy uzgadniające i przejściowe, które okażą się niezbędne do wprowadzenia w życie rozporządzeń, przewidzianych w ustępie (1), w szczególności do przystosowania do ich postanowień zakresu działania władz i urzędów państwowych i samorządowych.

(4) Z chwilą wejścia w życie rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej, wydanych w myśl artykułu niniejszego, tracą moc w stosunku do objętych nimi obszarów i związków samorządowych postanowienia ustawy niniejszej oraz wszelkie dotychczasowe przepisy prawne, dotyczące spraw, uregulowanych powyższymi rozporządzeniami.¹⁾ Przepisy rozporządzeń i regulaminów, wydanych przez Ministra Spraw Wewnętrznych zgodnie z ustawą niniejszą, o ile nie będą wyraźnie uchylone rozporządzeniami Prezydenta Rzeczypospolitej, mają obowiązywać do czasu uchylecia ich w trybie, w jakim zostały wydane.

¹⁾ Z ust. (4) art. 122 u. s. wynika, że postanowienia u. gm. 1919 r., ze zmianami późniejszymi i wynikającymi z u. s., mają obowiązywać tylko do chwili wejścia w życie rozporządzenia Prez. R. P. o ustroju gminy wiejskiej na obszarze województw wschodnich.

Art. 123. Ustawa niniejsza nie stosuje się do wojewódzkich związków komunalnych na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego.

Art. 124. Ustawa niniejsza nie obowiązuje na obszarze województwa śląskiego.

Art. 125. Poza zmianami, wynikającymi z art. 118, postanowienia rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1930 r. o ustroju miasta Gdyni (Dz. Ust. R. P. Nr. 80, poz. 630), pozostają nienaruszone.

Art. 126. Poza zmianami, wynikającymi z art. 101, pozostają nienaruszone postanowienia rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 lutego 1928 r. o odpowiedzialności dyscyplinarnej funkcjonariuszów publicznych na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego, nie podlegających przepisom dyscyplinarnym, wydanym dla całego obszaru Rzeczypospolitej (Dz. Ust. R. P. Nr. 24, poz. 206).

Art. 127. (1) Rada Ministrów władna jest uprawnienia, zastrzeżone jej postanowieniami art. 50 ust. (8), 72 ust. (4), 73 ust. (1) i art. 74, przekazać w drodze rozporządzeń w całości lub części Ministrowi Spraw Wewnętrznych zastrzeżeniem, że decyzje jego wymagać będą uprzedniej każdorazowej zgody Prezesa Rady Ministrów.

(2) Minister Spraw Wewnętrznych władny jest w drodze rozporządzeń w całości lub w części przekazywać: wojewodom uprawnienia, zastrzeżone jemu w myśl art. 67 ust. (2), oraz wydziałom powiatowym — uprawnienia, zastrzeżone wojewodom w myśl art. 67 ust. (2), tudzież w stosunku do gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, w zakresie art. 53 ust. (5).¹⁾

(3) Wojewodowie wydawać winni decyzje w zakresie przekazanych im uprawnień w myśl art. 67 ust. (2) przy współdziałaniu wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym.

¹⁾ Patrz uwagę 5 do art. 53 u. s.

Art. 128. Dla ustalenia liczby mieszkańców w myśl postanowień ustawy niniejszej miarodajny jest ostatni urzędowy powszechny spis ludności.¹⁾

¹⁾ Miarodajny więc jest tylko spis powszechny, przeprowadzany co 10 lat na podstawie art. 6 ustawy z dn. 21.10.1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz. Ust. Nr. 85 poz. 464). Każdy inny spis ludności, choćby urzędowo przeprowadzony, np. przez Główny Urząd Statystyczny, nie ma znaczenia w sprawach, uregulowanych niniejszą ustawą.

Art. 129. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych, a co do art. 20 ust. (9), 23 ust. (8) i (9) oraz art. 64 w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Art. 130. (1) Ustawa niniejsza wchodzi w życie po upływie 60 dni od dnia, następującego po jej ogłoszeniu.

(2) Z dniem wejścia w życie ustawy niniejszej tracą moc wszelkie przepisy prawne, dotyczące spraw, uregulowanych usta-

wą niniejszą,¹⁾ oraz przepisy sprzeczne z jej postanowieniami. W szczególności tracą moc:

a) ordynacja powiatowa dla prowincji poznańskiej z dnia 20 grudnia 1828 r. (Zb. u. pr. z 1829 r., str. 3) z późniejszymi zmianami;

b) art. 257, 258 i 261 ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego (Zbiór pr. ces. ros. z 1892 r., t. II kont. do 1913 r., dz. V);

c) ordynacja wyborcza dla gmin, stanowiąca część B. ustawy z dnia 12 sierpnia 1866 r., obowiązującej w Królestwie Galicji i Lodomerji z Wielkim Księstwem Krakowskim o urządzeniu gmin i ordynacji wyborczej dla gmin (Dz. u. kr. Nr. 19), z późniejszymi zmianami;

d) ordynacja wyborcza dla gminy królewskiego stołecznego miasta Lwowa, stanowiąca część B. ustawy z dnia 14 października 1870 r. (Dz. u. kr. Nr. 79) z późniejszymi zmianami;

e) rozporządzenie Polskiej Komisji Likwidacyjnej o rozszerzeniu prawa wyborczego do rad gminnych z dnia 23 listopada 1918 r. (Dz. rozp. P. K. L. Nr. 2);

f) dekret Naczelnika Państwa z dnia 5 grudnia 1918 r. o tymczasowej ordynacji wyborczej do sejmików powiatowych (Dz. P. P. P. Nr. 19, poz. 51);

g) dekret Naczelnika Państwa z dnia 13 grudnia 1918 r. o wyborach do rad miejskich na terenie b. Królestwa Kongresowego (Dz. P. P. P. Nr. 20, poz. 58);

h) rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 25 czerwca 1919 r. o wyborach do tymczasowych rad miejskich (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 7, poz. 44);

i) rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 25 czerwca 1919 r. o tymczasowej ordynacji wyborczej do zebrań i rad gminnych (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 7, poz. 45);²⁾

j) rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 27 czerwca 1919 r. o tymczasowej ustawie miejskiej (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 7, poz. 46);

k) rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 16 sierpnia 1919 r. o ustroju miasteczek (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 13, poz. 112);

l) rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 7 listopada 1919 r., dotyczące rozciągnięcia tymczasowej ustawy miejskiej na miasta i miasteczka, mające ponad 2.000 mieszkańców (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 32, poz. 345);

ł) rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 31 stycznia 1920 r. o zmianie art. 94 ustawy gminnej (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 11/54, poz. 180);

m) rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 25 marca 1920 r. o zmianie artykułu 66 ustawy miejskiej (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 29, poz. 667);

n) rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 15 kwietnia 1920 r. o zmianie art. 14 ustawy miejskiej z dn. 14 sierpnia 1919 r. (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 37/81, poz. 930);

o) ustawa z dnia 3 lutego 1921 r. w sprawie delegatów od miast w sejmikach powiatowych (Dz. Ust. R. P. Nr. 18, poz. 99);

p) rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 12 sierpnia 1921 r. o wyborach do sejmików powiatowych na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej (Dz. Ust. R. P. Nr. 71, poz. 492).

(3) Z dniem ukonstytuowania się nowych organów ustrojowych w poszczególnym związku samorządowym na obszarze b. zaboru rosyjskiego po wejściu w życie postanowień, zawartych w art. 115 ust. (3) niniejszej ustawy, traci moc w stosunku do tego związku samorządowego ustawa z dnia 30 marca 1922 r. w przedmiocie przedłużenia okresu urzędowania organów samorządowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 28, poz. 225).³⁾

(4) W art. 36 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr. 106 poz. 884) wprowadza się następujące zmiany:

a) pkt. a) otrzymuje brzmienie: „w stosunku do gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, wydziały powiatowe, poza wyjątkami, wynikającymi z art. 55 ust. (3) i art. 96 ustawy z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Dz. Ust. R. P. Nr. 35, poz. 294)”;

b) pkt. b) otrzymuje brzmienie: „w stosunku do miast, wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, z wyjątkiem m. st. Warszawy i m. Gdyni, oraz w stosunku do powiatowych związków samorządowych — wydziały wojewódzkie”.

1) Stąd więc przestały obowiązywać nawet przepisy dotychczasowe, regulujące poszczególne sprawy zupełnie tak samo, jak ustawa niniejsza.

2) W miejsce postanowień uchylonego rozporządzenia Kom. Gen. Z. W. wchodzi przepisy art. 29 u. s. oraz stosowane będą przepisy regul. wyborczego, jaki wydać ma Min. S. Wewn. w myśl art. 29 ust. (7) u. s.

3) Z ust. (3) art. 130 wynika, że ustawa z dn. 30.3.1922 r. obowiązuje, że zatem bieg kadencji rad gminnych i wójtów jest z mocy tej ustawy wstrzymany, aż do generalnego odnowienia składu rad gminnych, zgodnie z art. 115 ust. (3) u. s. (Zob. uwagi pod art. 115 u. s.).

ZAŁĄCZNIK.

W związku z określonym ustawowo terminem wejścia w życie u. s. Min. Spraw Wewn. wydało następujący do pp. Wojewodów okólnik:

Warszawa, dnia 22 czerwca 1933 r.

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH

Nr. SS.16/2/13.

*Wprowadzenie w życie nowej ustawy
samorządowej*

O K Ó L N I K Nr. 61d.

Do

P. P. WOJEWODÓW

na obszarze województw wschodnich.

Całkowite wprowadzenie w życie ustawy z dn. 23.III.1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Dz. Ust. R. P. Nr. 35, poz. 294), wymagać będzie wydania ze strony Ministerstwa Spraw Wewnętrznych jak i P. P. Wojewodów szeregu zarządzeń oraz podjęcia niektórych prac przygotowawczych. Na niektóre z nich zwróciło uwagę Ministerstwo w okólniku Nr. 51 z dn. 22.5.1933 r. L. SS.16/2/1 oraz na Zjeździe P. P. Wojewodów w dniu 29 maja b. r. Szereg jednak postanowień wymagać będzie stosowania odrazu — z dniem wejścia w życie nowej ustawy. W celu ustalenia rodzaju i kalendarza prac ważną rzeczą jest ustalić, które postanowienia ustawy muszą być wprowadzone odrazu w życie, t. j. z dniem 13 lipca 1933 r. (z upływem 60 dni po dniu ogłoszenia ustawy) bez oczekiwania jakichkolwiek zarządzeń ze strony Ministerstwa, które zaś tylko formalnie wchodzą w życie w powyższym terminie, wykonanie ich jednak zależne jest od uprzedniego wydania przepisów wykonawczych, rozporządzeń specjalnych i regulaminów wyborczych.

Pragnąc przyjść w tym zakresie z pomocą P. P. Wojewodom i władzom im podległym, ażeby mogli Panowie bezzwłocznie podjąć prace nad wykonaniem odnośnych przepisów ustawy, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wyjaśnia, co następuje:

Do art. 1.

Artykuł ten odrazu wchodzi w życie z zastrzeżeniem, że powiększenie liczby ławników w gminach wiejskich nastąpi dopiero po wydaniu regulaminów wyborczych zapowiedzianych w art. 12 ust. (3), art. 26 ust. (3) i art. 29 ust. (7) oraz po ukonstytuowaniu się nowych rad gminnych.

Do art. 2.

1) Odrazu wchodzi w życie tylko ust. (4).

2) Postanowienia ust. (1)—(2) nie wymagają narazie stosowania z uwagi na ustawę z dnia 30 marca 1922 r. w przedmiocie przedłużenia okresu urzędowania organów samorządowych na obszarze b. zab. rosyjskiego (Dz. U. R. P. Nr. 28 poz. 225), 5-letnia kadencja będzie miała zastosowanie dopiero do nowych organów ustrojowych, wybranych na zasadzie nowych regulaminów wyborczych.

3) Ust. (3) będzie wprowadzony w życie dopiero po bliższym określeniu kwalifikacyj zawodowych przełożonych gminy w myśl art. 49 ustawy i po powołaniu do życia instytucji zawodowych członków zarządów gmin, co nastąpi dopiero po generalnem odnowieniu składu obecnych rad gminnych i miejskich.

Do art. 3—4.

1) Przepisy tych artykułów wchodzi odrazu w życie, będą jednak miały tylko wyjątkowe zastosowanie np. w związku z art. 19 ust. (1) ustawy, uzależniającym prawo uczestnictwa w zebraniu gromadzkim od posiadania prawa wybierania do organów ustrojowych w myśl art. 3, z art. 20 ust. (2), gdy chodzić będzie o powołanie sołtysa wzgl. podsołtysa w drodze nominacji oraz art. 73 ustawy, wymagającym, ażeby członkowie rady przybocznej posiadali prawo wybieralności do rady gminnej względnie miejskiej. Poza tem przepisy art. 3 i 4 nie będą wymagały stosowania ze względu na ustawowe przedłużenie kadencji obecnych organów ustrojowych i niemożność odnowienia ich składu do czasu wydania regulaminów wyborczych.

2) Członkowie organów ustrojowych czynnych w dniu wejścia w życie ustawy samorządowej, zachowują swe mandaty, choćby nie odpowiadali warunkom prawa wyborczego, przewidzianego w art. 4 ustawy. Co do członków organów zarządzają-

cych wskazuje na to wyranie art. 116 ustawy, co zaś do członków organów stanowiących zasada ta się domniemywa i wynika z intencji ustawodawczej. Jedynie tylko postanowienia ust. (6) art. 4 wymagają stosowania już z dniem wejścia w życie nowej ustawy i dotyczą członków obecnych wydziałów powiatowych.

Do art. 5.

Postanowienia ust. (1) muszą być odrazu wprowadzone w życie, pozostałe zaś ustępy nie będą praktycznie stosowane wobec wyjaśnień ad 2) i 3) do art. 2.

Do art. 6.

Będzie stosowany dopiero po wydaniu regulaminów wyborczych i bliższym określeniu sposobu zgłaszania kandydatów.

Do art. 7—9.

Wymagają odrazu stosowania (t. j. z dn. 13 lipca 1933 r.).

Do art. 10.

Odrazu wchodzi w życie.

Do art. 11.

Ust. (1) odrazu wchodzi w życie z zastrzeżeniem, o którym jest wzmianka w wyjaśnieniach do art. 1. Ust. (2) będzie wprowadzony w życie przy generalnem odnowieniu składu obecnych rad gminnych po wydaniu nowego regulaminu wyborczego, zapowiedzianego w art. 29 ust. (7).

Do art. 12.

Tylko ust. (4) wchodzi odrazu w życie, postanowienia zaś pozostałych ustępów będą wykonane po bliższym określeniu zasady głosowania ściślejszego (art. 2) oraz wydaniu regulaminu wyborczego, zapowiedzianego w art. (3).

Do art. 13.

Tylko ust. (1) wchodzi odrazu w życie, pozostałe zaś ustępy będą stosowane po wydaniu przepisów specjalnych, przewidzianych w ust. (4).

Do art. 14.

Artykuł ten wchodzi odrazu w życie.

Do art. 15, 16 i 17.

Artykuły te wchodzi odrazu w życie.

Do art. 18 i 19.

Odrazu wchodzi w życie tylko postanowienia zawarte w art. 19 ust. (1) i (5), pozostałe zaś postanowienia obydwóch artykułów będą wprowadzone dopiero po wydaniu regulaminu wyborczego, zapowiedzianego w art. 26 ust. (3), i dokonaniu wyborów do rad gromadzkich.

Do art. 20.

Stosować należy odrazu, t. j. z dniem 13 lipca 1933 r. ust. (1) i (2) przy powoływaniu sołtysa i podsołtysa w drodze nominacji, przyczem dyspensa, o której mowa w art. 4 ust. (3) łącznie z art. 20 ust. (2) możliwa będzie w miarę wydania odnośnych rozporządzeń. Odrazu stosować należy również art. 20 ust. (7) i (8).

Pozostałe zaś ustępy art. 20 ustawy będą wprowadzone w życie dopiero po wydaniu regulaminu wyborczego, zapowiedzianego w ust. (4) i przepisów specjalnych, przewidzianych w ust. (9).

Do art. 21 i 22.

Wchodzi odrazu w życie, przyczem art. 21 wymaga stosowania niezależnie od wydania regulaminu wyborczego, zapowiedzianego w art. 20 ust. (4), gdyż dotyczy również przypadków powoływania sołtysa (podsołtysa) w drodze nominacji.

Do art. 23.

Będzie mógł być stosowany dopiero po wydaniu przepisów specjalnych, zapowiedzianych w ust. (8).

Do art. 24—25.

Wchodzi odrazu w życie i wymagają stosowania jeszcze przed wydaniem przepisów wykonawczych z zastrzeżeniem, że ust. (7) i zdanie pierwsze ust. (8) art. 24 są narazie bezprzedmiotowe.

Do art. 26—32.

Będą stosowane dopiero po wydaniu regulaminu wyborczego, przewidzianego w art. 26 ust. (3) i art. 29 ust. (7), przyczem postanowienia art. 32 ponadto po wydaniu przewidzianych w końcowym zdaniu przepisów specjalnych wzgl. rozporządzeń wykonawczych.

Do art. 33.

Wchodzi odrazu w życie.

Do art. 34.

Artykuł ten będzie wykonany po wydaniu regulaminu wyborczego do rad miejskich i przy generalnem odnowieniu ich składu.

Do art. 35—36.

Wchodzi odrazu w życie.

Do art. 37.

Ust. (4) i (5) będą stosowane po bliższym określeniu w przepisach wykonawczych zasady głosowania ściślejszego oraz wydaniu regulaminu wyborczego, zapowiedzianego w ust. (5). Pozostałe postanowienia wchodzi odrazu w życie z zastrzeżeniem, że powiększenie liczby wiceprezydentów oraz ławników zgodnie z ust. (2) i (3) nastąpić może dopiero po wprowadzeniu w życie ust. (4) i (5) w myśl powyższych wyjaśnień.

Do art. 38.

Będzie miał zastosowanie po odnowieniu składu obecnych rad miejskich w odnośnych miastach.

Do art. 39, 40, 41 i 42.

Będą miały zastosowanie dopiero po wydaniu regulaminu wyborczego, zapowiedzianego w art. 41 ust. (1) i zarządzeniu wyborów.

Do art. 43—48.

Odrazu wchodzi w życie i wymagają stosowania z dniem 13 lipca b. r. z zastrzeżeniem, że skład kolegum zarządu gminnego (art. 44 ust. 5), będzie uzupełniony po powiększeniu w swoim czasie liczby ławników zgodnie z wyjaśnieniami, poda-

nemi do art. 1 ustawy. Do tego czasu kolegium będzie działało na podstawie postanowień nowej ustawy w dotychczasowym składzie.

To samo dotyczy składu magistratów (art. 37 ust. (3) i (5)).

Do art. 49.

Artykuł ten będzie wprowadzony w życie dopiero po wydaniu przepisów, zapowiedzianych w ust. (1), oraz bliższym określeniu kwalifikacyj zawodowych burmistrzów i prezydentów miast oraz ich zastępców w myśl ust. (5) i (6).

Do art. 50.

Będzie wprowadzony w życie po wydaniu przepisów wykonawczych, bliżej określających zasadę głosowania ściślejszego w wyborach przełożonego gminy i jego zastępcy w myśl art. 12 ust. (2) i art. 37 ust. (4), co zaś tyczy się zatwierdzenia wyborów zawodowych przełożonych gminy i ich zastępców po wprowadzeniu ponadto w życie postanowień art. 49 w myśl wyjaśnień podanych do tego artykułu.

Do art. 51.

Będzie wprowadzony w życie po ustaleniu roty przysięgi i przyrzeczenia przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

Do art. 52.

Ustęp (1) będzie wymagał stosowania po wprowadzeniu instytucji zawodowych członków zarządu gminy w myśl art. 49. Pozostałe zaś postanowienia wchodzi odrazu w życie; sprawę wprowadzenia ich w życie i stosowania w praktyce wyjaśniło Ministerstwo okólnikiem Nr. 51 z dnia 22 maja b. r. L. SS. 16/2/1.

Do art. 53.

Ust. (4)—(10) będą wprowadzone w życie po powołaniu do życia instytucji zawodowych członków zarządu gminy, pozostałe zaś postanowienia art. 53 wchodzi odrazu w życie (zob. cyt. wyżej okólnik Nr. 51).

Do art. 54—55.

Wprowadzenie w życie tych artykułów zależne jest od wydania rozporządzeń, przewidzianych w ust. (1) art. 54.

Do art. 56.

Wchodzi odrazu w życie.

Do art. 57—58.

Wprowadzenie w życie nastąpi po wydaniu regulaminów wyborczych, zapowiedzianych w art. 57 ust. (6) i zarządzenia wyborów w myśl art. 115 ust. (3).

Do art. 59—60.

Podlegają odrazu wykonaniu.

Do art. 61—63.

Wchodzi odrazu w życie.

Do art. 64.

Wchodzi odrazu w życie, nie wymaga jednak stosowania przez pp. wojewodów i władze podległe.

Do art. 65—74.

Wchodzi odrazu w życie. Jedynie postanowienia zawarte w końcowym zdaniu ust. (7) art. 69, w ust. (3) i (7) art. 70, oraz w ust. (2) i (3) art. 71 będą stosowane dopiero po wprowadzeniu instytucji zawodowych członków zarządu gmin w stosunku do osób, powołanych w swoim czasie na te stanowiska.

Do tego czasu również nie wchodzi w grę zawodowi członkowie zarządu gminy, o których mowa w art. 72 ust. (4).

Do art. 102 ust. (1).

Odrazu wchodzi w życie, wymaga jednak stosowania w przypadkach wyjątkowych, gdyż generalna rewizja obecnego podziału administracyjnego na gminy na obszarze wojew. centralnych i wschodnich nie jest obecnie przewidziana.

Do art. 104—106.

Wchodzi odrazu w życie z zastrzeżeniem, że do czasu wydania regulaminu wyborczego, zapowiedzianego w art. 2 ust. (3) i ukonstytuowania się rad gromadzkich czynne będą dotychczasowe zebrania gromadzkie w gromadach istniejących, a to w myśl art. 107 ust. (2).

Do art. 107 ust. (2).

Postanowienie zawarte w zdaniu pierwszym, wchodzi odrazu w życie, zdanie końcowe ust. (2) i pozostałe postanowienia tego artykułu nie dotyczą obszaru województw wschodnich.

60.
420 65 / 30 665

Do art. 110—111.

Wchodzą odrazu w życie.

Do art. 115 ust. (3).

Wybory do organów samorządowych będą zarządzane dopiero po wydaniu regulaminów wyborczych.

Do art. 116.

Stosować należy odrazu, t. j. z dniem 13 lipca b. r.

Do art. 120.

Wchodzi odrazu w życie i wymaga stosowania bez oczekiwania na przepisy wykonawcze.

Do art. 121 ust. (1).

Wchodzi odrazu w życie, będzie jednak stosowany po wydaniu przepisów zapowiedzianych w art. 13 ust. (4).

Do art. 122 i 127.

Wchodzą odrazu w życie (nie wymagają stosowania przez pp. wojewodów i władze podległe).

Do art. 128.

Wymaga stosowania z dniem 13 lipca b. r.

Do art. 129—130.

Wchodzą odrazu w życie.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych prosi pp. wojewodów o podanie treści okólnika władzom podległym i odnośnym związkom samorządowym oraz wydanie zarządzeń, zmierzających do wprowadzenia w życie i stosowania z dniem 13 lipca b. r. tych postanowień nowej ustawy, które w myśl powyższych wyjaśnień odrazu wchodzi w życie. Ministerstwo prosi o nadesłanie do wiadomości odpisu wydanych zarządzeń.

Korsak

Podsekretarz Stanu

